

Skozi trpljenje v svobodo



Kolumna / Jože Poglajen

**Človek z dvema
obrazoma**

STRAN 6

Komentar / dr. France Križanič

**Slovensko gospodarstvo
sredi leta 2018**

STRAN 8

Spomini / Marko Vrhunec

**Prvi Titov ne
zaveznikom**

STRAN 24

Izjava za javnost – KoDVOS

Obsodba oblikovanja in delovanja paravojaške organizacije

Veteranske in domoljubne organizacije, združene v Koordinaciji veteranskih in domoljubnih organizacij (KoDVOS), zavračamo in obsojamo oblikovanje in aktivno delovanje paravojaške organizacije, poimenovane »Štajerska varda«, ter izrečene grožnje samooklicanega vodje te strukture, ki je za demokratično državo popolnoma nesprejemljiva. Pozivamo vse parlamentarne kakor tudi zunajparlamentarne politične stranke in organizacije civilne družbe, da najostreje obsodijo vse poskuse oblikovanja takšnih in podobnih uniformiranih oboroženih skupin, usposobljenih in izurjenih za uporabo nasilja. Pristojne službe in organe pregona pa pozivamo, da v okviru svojih zakonskih pooblastil storijo vse, da se takšni pojavi in početje preprečijo in najstrožje kaznujejo ter o tem obveščajo slovensko javnost.

Za veteranske in domoljubne organizacije v KoDVOS so napovedi in poskusi rušenja Republike Slovenije, spodkopavanja njene ustavne ureditve ter pojavi širjenja strahu povsem nesprejemljivi in v nasprotju z vredno-



tami, za katere smo si prizadevali pri nastajanju in oblikovanju samostojne Slovenije. Hkrati pa opozarjamo, da v veteranskih in domoljubnih organizacijah nismo presenečeni nad najnovejšim izzivanjem in njegovo zgolj splošno obsodbo od najvidnejših političnih voditeljev. Ob tem pojavu druge možnosti kot se oglasiti v javnosti in to zavržno početje obsoditi, niso imeli. Vendar pa nobena obsodba tega konkretnega primera ne opravičuje njihovega molka ob številnih drugih podobnih ali celo enakih primerih, s katerimi so bili seznanjeni, čeprav se niso zgodili na očeh javnosti kot slednji.

Prilagajanje posameznim političnim strankam

Metanje kamenja v zgradbo parlamenta, metanje molotovk, metanje svinjskih glav na gradbišče džamije, napadi na novinarske ekipe in posamezne novinarje so bila znamenja, ki bi zahtevala takojšnjo in ostro obsodbo najodgovornejših političnih voditeljev. Namesto jasne obsodbe takšnih pojavov so se prilagajali posameznim političnim strankam in poskušali graditi svoj ugled na politiki »uravnoveženosti«. Tako so dokončno potegnili enačaj med lažjo in resnico in laž priznali kot legitimno sredstvo političnega boja. Tako se je postopno uveljavila »kultura pometanja težav pod preprogo« – namesto da bi odgovorni pravočasno odpravljali vzroke takšnih pojavov, gledamo danes prizore, za katere smo mislili, da se pri nas ne morejo več zgoditi. Takšno početje nas vodi samo po eni poti – poti sovraštva in poti nasilja. In za takšno početje so najbolj odgovorni nepremišljeni posamezniki in njihovi sledilci, pa tudi tisti, ki takšnega početja niso preprečili, ko je bil še čas! ●

V imenu KODVOS: Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije, Zveza društev General Maister, Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Društvo TIGR Primorske, Zveza društev vojnih invalidov Slovenije, Zveza slovenskih častnikov, Zveza društev in klubov Moris, Zveza policijskih in veteranskih društev Sever in Zveza društev civilnih invalidov vojn Slovenije

Spodkopavanje ustavnopravnega reda

Mandatar Marjan Šarec je na družbenem omrežju Twitter zapisal, da so edini zakoniti varuhi države pripadniki obrambnih in varnostnih struktur, in dodal, da je kakršna koli druga skupina nezakonita in spodkopava ustavni pravni red. Po mnenju predsednika odhajajoče vlade **Mira Cerarja** je to absolutno nedopustno početje, ki po nepotrebnem vzbuja strah in širi sovraštvo. Kot je zapisal na Twitterju, je Slovenija varna država, policija in Slovenska vojska pa zelo dobro opravljata svoje delo. Predsednik SDS **Janez Janša** je na Twitterju zapisal, da za Šiškom stoji Zveza združenj borcev za vrednote NOB. Vodja poslanske skupine Levice **Matej T. Vatovec** je prepričan, da morajo v konkretnem primeru »organi pregona to zatreti v kali«. Ob tem je spomnil na po njegovem mnenju podoben poziv SDS k

oblikovanju narodne garde in na pozive SNS k oblikovanju vaških straž.

Vatovec še dodaja, da so zamaskiranci, oboroženi s sekirami in avtomatskimi puškami, le še ena stopnja več oziroma posledica tega, da v zadnjem desetletju dopuščamo tovrstne pojave. Ob tem je opozoril tudi na primere sovražnega govora in pojavov nestrpnosti. Glede primerjav Štajerske varde s partizanskimi in veteranskimi enotami pa je Vatovec dejal, da sta to popolnoma različni stvari, saj gre pri partizanskih organizacijah za ubujanje spomina na vrednote NOB.

Da je oboroževanje in urjenje uniformiranih skupin zunaj pristojnosti slovenskih oboroženih sil za demokratično državo nesprejemljivo in v nasprotju z ustavnim redom Slovenije, je na Twitterju zapisal tudi predsednik NSi **Matej Tonin**.



Preambula k slovenski ustavi

// PIŠE: **Marijan Križman**, podpredsednik ZZB za vrednote NOB Slovenije

Nazadnje sva s pokojnim Dušanom Fortičem, članom Združenja protifašistov, borcev za vrednote NOB in veteranov Koper, leta 2013 obiskala poslanske skupine v Državnem zboru in znova kot ničlikokrat prej poskušala prepričati poslance, da je napočil čas, da zakonodajna veja oblasti dopolni preambulo ustave, ki temelji na protifašizmu, narodnoosvobodilnem in osamosvojitvenem boju za uveljavitev svoje samobitnosti in državnosti.

Danes smo priče sprevačanju zgodovine, omalovaževanju narodnoosvobodilnega boja in njegovih vrednot ter povečevanju domobranstva kot slovenske vojske. Zavedam se, da sta za spremembo potrebni politična volja in dvotretjinska večina poslancev v Državnem zboru republike Slovenije. Trenutno razmerje sil v parlamentu je primerno volilni udeležbi slovenskih državljanov – volilnih upravičencev, ki so s svojo abstinenco odločanje prepustili drugim.

Slovenska ustava ima v svoji preambuli zapisano, »da smo Slovenci v večstoletnem boju za narodno osvoboditev izoblikovali svojo narodno samobitnost in uveljavili svojo državnost«. Toda edini zgodovinski boj za narodno osvoboditev je bil oboroženi boj proti nacifašističnemu okupatorju 1941. leta, ki je v vrstah zavezniških sil izbojeval narodno osvoboditev in iz nekdanje Dravske banovine v Kraljevini Jugoslaviji dosegel nastanek združene svobodne Republike Slovenije. Predhodnik tega boja je bil prvi v Evropi boj primorskega ljudstva proti fašistični okupaciji, fašističnemu nasilnemu raznarodovanju in za združitev z matičnim slovenskim narodom. Leta 1991 pa smo se Slovenci tudi z orožjem bojevali za narodno osamosvojitve, lastno suverenost in državnost!

Predlog za dopolnitev ustavne preambule je treba smiselno razumeti kot popravek in dopolnitev njenih na-

vedb, ki ne ustrezajo v celoti pomenu in vlogi zgodovinskih temeljev tega ustavnega akta in s tem tudi ustavnega reda današnje slovenske države. Navedba o »večstoletnem boju za narodno osvoboditev« nima nikakršnega zgodovinskega priznanja. »Večstoletni boj Slovencev za narodno osvoboditev«, ki ga navaja preambula, bi se lahko nanašal zgolj na znana prizadevanja naših prednikov in tistih obdobjih v naši preteklosti, ki so razvojno oblikovala slovensko jezikovno in narodno značilnost ter zagotavljala obstoj Slovencev v različnih obdobjih njihove zgodovine.

Edini boj za narodno osvoboditev celotnega slovenskega naroda pa moramo upoštevati zgolj v letih 1941–1945 boj proti okupaciji nacistične Nemčije, fašistične Italije in Madžarske, ki je bil hkrati tudi program za Zedinjeno Slovenijo in njeno državnost. Naš protifašistični, narodnoosvobodilni boj, njegova izhodišča in cilje so dosledno uveljavljale tudi 1941. leta sprejete opredelitve v Atlantski listini in 1942. še dosledneje v Paktu Združenih narodov kot obveznosti skupnega boja proti nacifašistični zvezi. Dejstvo je, da brez našega zavezniškega prispevka k temu boju ne bi sedeli na pariški mirovni konferenci 1947. leta na strani zmagovalcev in brez osvobodene Primorske ne bi bilo današnje Republike Slovenije!

S sprejetjem temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije 25. junija 1991. leta, ko je Slovenija postala samostojna in neodvisna država, in s posledično osamosvojitveno vojno se je nadaljeval in končal enotni proces pridobitev in vrednot protifašističnega, narodnoosvobodilnega boja slovenskega naroda!

Kaj naj bi bilo torej bolj utemeljeno ter ustrezno slovenskemu zgodovinskemu dogajanju in potrjevanju skupnih evropskih vrednot kot izhodišče temeljev ustavne preambule? ●

SVOBODNA BESEDA

7: Kolumna

Martin Premk: Fašistična garda

9-11: Aktualno

Cvetka Hedžet Toth: Etika upora

Tone Kregar: Vroča zvezda in hladna glava

14-16: Reportaža

Tanja Gregorčič: Iz Trsta mimo nemških zased do doma v Straži

17-18: Zločini

Franc Gomboc: »Mrtvi so le tisti, ki se jih ne spominjamo«

23: Obletnica

Miloš Ložič: Odkrili doprski kip dr. Joži Vilfanu

Fotografija na naslovnici:

Spominska slovesnost ob 75 – letnici osvoboditve italijanskega taborišča Rab Foto: Iztok Pipan

SVOBODNA BESEDA je revija ZZB za vrednote NOB Slovenije za domoljubna, socialna, gospodarska, politična, zgodovinska in kulturna vprašanja doma in po svetu. Izhaja vsak zadnji petek v mesecu.

Izdajatelj: ZZB za vrednote NOB Slovenije

Zanj: Tit Turnšek, predsednik

Uredniški odbor: dr. Maca Jogan, Božo Kovač, Mitja Meršol, Franc Štibernik

Odgovorni urednik: Janez Alič

telefon: 041 686 322

elektronski naslov: svobodna.beseda@gmail.com

Jezikovni pregled: Mirjam Furlan Lapanja

Naslov uredništva in naročnin:

ZZB za vrednote NOB Slovenija,
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana
telefon: (01) 434-44-45; fax: (01) 434-41-17
romana.jemec@zzb-nob.si

Cena: 3 €

letna naročnina: 36 evrov,
trimesečna naročnina: 9 evrov
ISSN 2463-8218.

Transakcijski račun: SI56 0201 0001 8541 225

Davčna številka: SI 84151714

Tisk: Schwarz print, d. o. o., Ljubljana

Minilo 240 let od prvega prvega (zabeleženega) vzpona na Triglav

Na najvišji slovenski vrh, 2864 metrov visoki Triglav, so se 26. avgusta pred 240 leti prvi povzpeli štirje domačini iz Bohinja, in sicer rudarja Luka Korošec in Matevž Kos, lovec Štefan Rožič ter zdravnik Lovrenc Willomitzer. V dokaz vzpona so v skalo vklesali svoje začetnice in tudi začetnice lastnika bohinjskih fužin barona Žige Zoisa, ki je obljubil nagrado za prvopristopnike na Triglav.

Prvi vzpon na Triglav je za osem let prehitel osvojitvev Mont Blanca, bil je 22 let pred Grossglocknerjem in 87 let pred Matterhornom. Kot zanimivost naj povemo, da so višino Triglava izmerili leta 1744.

Prvi partizani so se na Triglav povzpeli leta 1944, in sicer trikrat: 3. maja 1944 so se na Triglav povzpeli borci III. SNOUB Ivana Gradnika; 2. avgusta 1944 partizani kulturne skupine IX. korpusa in soški aktivisti, ko so z vrha Triglava odstranili mejni kamen med Italijo in tretjim rajhom; 20. oktobra 1944 pa so se na Triglav povzpeli borci Jeseniško-bohinjskega odreda in mladinci Okrajnega komiteja SKOJ Bohinj v počastitev osvoboditve Beograda.

Besedilo: Jan Ukmar

foto: arhiv Muzeja novejšje zgodovine v Ljubljani



Leta 1944 so se na Triglav prvič povzpeli tudi partizani.

Diktatorja bodo preselili iz Doline padlih

Posmrtno ostanke nekdanjega španskega diktatorja Francisca Franca, umrl je leta 1975, naj bi iz Doline padlih (El valle de los Caidos), kjer so pokopane žrtve španske državljanske vojne in kjer si je Franco postavil megalomanski mavzolej, prenesli na eno izmed drugih pokopališč. Tako naj bi nova španska soci-



Posmrtno ostanke diktatorja Franca naj bi premestili iz Doline padlih.

alistična vlada dokončno uresničila načrte svojih predhodnic. V Dolini padlih je pokopanih več kot 30.000 žrtev državljanske vojne v letih 1936–1939. Že leta buri duhove dejstvo, da so skupaj pokopani privrženci Franca in tisti, ki so se bojevali za republiko. Posebna skupina izvedencev je vladi predlagala, da se Francov mavzolej premesti tudi zato, da bi ob grobnici ustavili zbiranje Francovih privržencev. Sanchezova vlada načrtuje tudi ustanovitev Komisije resnice, ki naj bi odkrila in identi-

ficirala 114.000 žrtev španske državljanske vojne in 40-letne diktature po vojni.

Naj spomnimo, da sta v Španiji pokopana tudi dva ustaška zločinca, in sicer vodja NDH Ante Pavelić in zloglasni komandant koncentracijskega taborišča Jasenovac Vjekoslav Maks Luburić. Nova španska zakonodaja predvideva tudi selitev grobnic drugih fašistov. Kam bodo prenesli oba Hrvata, ki sta se sicer rodila na ozemlju današnje Bosne in Hercegovine, še ni znano.

Besedilo: Jan Ukmar, foto: arhiv Svobodne besede

Film Na svoji zemlji digitaliziran

Na Kongresnem trgu v Ljubljani je Kinodvor prikazal film Na svoji zemlji v režiji Franceta Štiglica, ki je zdaj digitaliziran. Projekcija je bila posvečena 70-letnici filma in spomenu na igralko Štefko Drolčevo, ki je v filmu tudi zaigrala vlogo Tildice.

Na svoji zemlji je prvi celovečerni film podjetja Triglav film, ki je bil ustanovljeno leta 1946. Na spored kina Union je prišel 21. novembra 1948, časopis Slovenski poročevalec pa je premiero prvega slovenskega umetniškega filma napovedal kot »dogodek, ki pomeni za nas prav toliko kot Trubarjev nastop za našo književnost ali Linhartov za slovensko gledališče«.



Prizor iz filma Na svoji zemlji

V Ljubljani si je film ogledalo okoli 67.000 gledalcev, do konca leta 1949 pa po vsej Sloveniji kar 446.481 ljudi. Naj omenimo, da je Chaplinov Veliki diktator privabil v dvorane skoraj 219 tisoč, Tarzanov zaklad pa nekaj več kot 164 tisoč gledalcev. Pred prvim javnim predvajanjem je moral film pred komisijo, ki so jo med drugim sestavljali Edvard Kardelj, Aleksander Ranković, Vladimir Dedijer in Milovan Djilas, ki naj bi bil tudi edini imel pripombe, češ da film preveč povečuje slovenske partizane.

Scenarij za film je napisal Ciril Kosmač. Film Na svoji zemlji je predvsem epopeja narodnoosvobodilnega boja s poudarkom na vseljudski podpori in privrženosti partizanskemu vojskovanju proti okupatorju.

Besedilo: Jan Ukmar, foto: arhiv Kinodvor

Vseevropski dan spomina na žrtve vseh totalitarnih režimov

Prvi podpredsednik Evropske komisije **Frans Timmermans** in komisarka Věra Jourová sta ob vseevropskem dnevu spomina na žrtve vseh totalitarnih in avtoritarnih režimov pripravila skupno izjavo: »Vsako leto na ta dan izkazujemo spoštovanje žrtvam vseh totalitarnih režimov in se z obžalovanjem spominjamo hudih posledic pakta Ribbentrop-Molotov, ki sta ga 23. avgusta 1939 podpisali nacistična Nemčija in Sovjetska zveza. S tem paktom se je Evropa še globlje pogreznila v eno od svojih najhujših obdobij.

Umrjenih je bilo na milijone ljudi in zaznamovanih je bilo več generacij Evropejcev.

Naša dolžnost je, da se spominjamo imen milijonov preganjanih oseb in ohranimo spomin nanje. Zlasti ker danes, 79 let pozneje, naše skupne vrednote, kot so človekovo dostojanstvo, temeljne pravice, pravna država in demokracija, spet spodkopava ekstremistična, nacionalistična in razdvajalna retorika.

Če spomin na pretekle zločine ohranimo in ga prenesemo na naslednjo generacijo Evropejcev, bomo mogoče lahko preprečili, da bi se ponovili, zato opozarjamo na pomen zaščite človekovih pravic vsakega Evropejca. Še naprej moramo pripovedovati o teh preteklih dogodkih, zato da v prihodnosti ne bomo naredili istih napak.»

Po podpisu pakta Ribbentrop-Molotov 23. avgusta 1939 je bilo pod totalitarnimi režimi izgnanih, mučenih in umorjenih več deset milijonov ljudi. Čeprav je konec druge svetovne vojne pomenil poraz nacističnega režima, so številni Evropejci še desetletja trpeli pod totalitarnimi režimi.

Besedilo: Jan Ukmar, foto: arhiv Svobodne besede



Prvi podpredsednik Evropske komisije Frans Timmermans

Venezuela v plamenih na fotografiji

Dunajska galerija Westlicht med 14. septembrom in 21. oktobrom že 17. leto zapored gosti potujočo razstavo mednarodnega fotografskega natečaja World Press Photo, ki predstavlja največje dosežke fotoreporterstva prejšnjega leta.



Fotografska razstava World Press Photo potuje v 45 držav po vsem svetu, vsako leto si jo ogleda več kot štiri milijoni ljudi.

Žirija fotografskega natečaja World Press Photo je za zmagovalko leta 2017 izbrala fotografijo Ronalda Schemidta iz tiskovne agencije Agence France-Presse z naslovom Venezuelska kriza. Med protesti proti načrtovanim ustavnim reformam predsednika Nicolasa Madure so 3. maja 2017 v venezuelskem glavnem mestu Caracasu izbruhnili nasilni spopadi s policijo. V bližini 28-letnega Joseja Victorja Salazarja Balzarja je medtem eksplodiralo motorno kolo. Preživel je z opeklinami prve in druge stopnje.

Letos je žirija med 4548 prijavljenimi kandidati iz 125 držav in več kot 73.044 prispelimi fotografijami izbrala 42 fotografov iz 22 držav v osmih kategorijah. Med kategorijami najdemo tako sodobne izzive in dolgoročne projekte kot tudi naravo,

ljudi in šport. Osrednje teme, ki so prejšnje leto zaposlovala fotoreporterje po svetu, so vse bolj goreči nacionalizem v Združenih državah Amerike, protesti proti Madurovi vladi v Venezueli, kriza Rohingov v Mjanmaru, boji v Severnem Iraku in usoda beguncev po prihodu v Evropo. Letos je bila dodana tudi nova kategorija »okolje«, ki prikazuje vpliv človeške civilizacije na okolje.

Fundacija »World Press Photo«, neodvisna platforma za novinarsko fotografijo s sedežem v Amsterdamu, že od leta 1955 prireja natečaj za najboljšo fotografijo leta.

Vir: Predstavništvo mesta Dunaj v Ljubljani, foto: Ronaldo Schemidt, Agence France-Presse

Vajgl o dostojnih pokojninah

Evropski poslanec Ivo Vajgl (Alde/ DeSUS) je na rednem plenarnem zasedanju Evropskega parlamenta sodeloval v razpravi z naslovom »Prihodnost pokojnin: boj proti privatizaciji in krepitve javnih in splošnih sistemov socialne varnosti«.

V svojem govoru je Ivo Vajgl med drugim dejal, da politiko na tem področju oblikujejo v glavnem mlajši ljudje. »Zato ni odveč opozorilo nekoga, kot sem jaz, ki sem že bil v pokoju in



Ivo Vajgl, evropski poslanec

sem vrnil 'med žive', da je tudi mladost minljiva, da nas je čedalje več starejših in da bodo tudi tisti, ki se danes še izogibajo tehtnim razpravam in odločitvam, ki zadevajo starejšo generacijo, kmalu sami v letih, ko jih bodo dohiteli nizka pokojnina, šibko zdravje in druge tegobe zrelih let. Že danes je jasno, da se ob demografskih gibanjih, ki jih poznamo, ne bomo mogli več odreči znanju, izkušnjam in zrelosti starejših, ki so voljni biti aktivni tudi v poznejših letih.«

Vajgl je še povedal, da so se v tem mandatnem obdobju s problemi starejših ukvarjali pogosteje kot leta poprej. »Iščemo mesto Evropskega parlamenta v diskurzu o tem, kako zagotoviti varno in dostojanstveno starost, dostojno višino pokojnin. Ta je seveda od države do države različna, vendar pa naj bo v okvirih, ki zagotavljajo, da nikjer v Evropi upokojenci in starejši ljudje, ljudje s posebnimi potrebami in zdravstvenimi težavami ne bi bili potisnjeni na rob družbe, na rob ali čez rob revščine.«

Vir: Pisarna evropskega poslanca Iva Vajgla, foto: arhiv Svobodne besede

**SVOBODNA
BESEDA**

www.svobodnabeseda.si



Jože Poglajen

Človek z dvema obrazoma

Pogajanja levosredinskih strank o programu in sestavi nove, trinajste vlade so minila dokaj mirno. A kot smo se že navadili, je ta relativni politični mir skalil po malem že sopihajoči propagandni orkester slovenske desnice. Glasen je bil predvsem na družbenih omrežjih in v medijih, ki so v službi (ene same) resnice. Kar pomeni, da so z obrednim prerokovanjem rdeče komunistične apokalipse, ki da nas neizogibno čaka z nastopom Šarčeve vlade, bolj kot ne prepričevali le prepričane. In hladili jezo in razočaranje, ker se desnici tudi tokrat ni uspelo zavihteti na oblast. Za nameček so orkestru pozornost javnosti »ukradle« črne kapice Šiškovih »štajerskih vardistov«.

Kot že rečeno, ustoličenje Šarčeve vlade ne bi bilo nič posebnega, če ne bi novi premier za državnega sekretarja za nacionalno varnost imenoval človeka vsaj dveh obrazov, kontroverznega Damirja Črnčeca. Imenovanje nekdanjega tesnega sodelavca Janeza Janše v samo drobovje nove vlade je v slovenski politični javnosti odjeknilo kot strela z jasnega. Presenečeni so bili tako Janševi podporniki kot tudi njegovi nasprotniki. Slednji so pri tem imenovanju, ki se je zgodilo v najstrožji konspiraciji – zanj so vedeli le najožji Šarčevi zaupniki – skočili v zrak zaradi nestrpnih stališč, ki jih je Črnčec redno objavljaval na družbenih omrežjih. V njih migrante precej grobo in vulgarno primerja s turškimi vpadi, nevladne organizacije označuje za plačance, migrante pa za nasilne kriminalce, ki s seboj prinašajo viroze, garje in podobne bolezni. To je zgolj nekaj njegovih, lahko bi rekli, rasističnih izpadov. Na imenovanje se je ostro odzvala Levica, medtem ko so prvaki drugih parlamentarnih strank nekaj mencali, češ da za to imenovanje niso vedeli oziroma da gre za Šarčevo osebno izbiro. Kritična javnost pa je na drugi strani začela podpisovati peticijo, v kateri so Šarca pozivali, da Črnčeca takoj umakne s položaja državnega sekretarja.

Na desnici so z nekaj izjemami Črnčecu očitali izdajstvo. Janša ga je javno označil za podtaknjenca. Toda kdo mu ga je podtaknil? Spet Kučan? Če sledimo Črnčevi karieri, si ga je podtaknil kar sam. To se je moralo zgoditi na začetku leta 2005, ko je prej hitro se vzpenjajoči častnik v slovenski vojski s samo 35 leti postal šef vojaške varnostne

službe. Takrat je bil predsednik vlade Janša, obrambni minister pa Karl Erjavec. Črnčec je na tem položaju, kjer je sedel na pomembnih tajnih informacijah – ne samo vojaškega pomena – ostal tudi, ko je oblast prevzela Pahorjeva vlada. Je takrat služil Janši, Pahorju ali nekomu tretjemu, ostaja vprašanje brez odgovora. Da je bil Črnčec dolgoletni Janšev človek za obvladovanje različnih obveščevalnih struktur, dokazuje tudi njegovo imenovanje za šefa Sove v času druge kratkotrajne Janševe vlade. Takrat je med drugim v tajni službi zaposlil nekaj vidnih članov SDS. S položaja direktorja je odletel marca 2013 po predaji nezakonitega posedovanja arhiva službe državne varnosti, v katerem je (bilo) najbrž tudi kaj neprijetnih pikantnih

podrobnosti o Janši in njegovih tovariših po orožju. Ta predaja dokumentov SDV državnemu arhivu – po mnenju Janše arhiva ni predal v celoti, ampak selektivno – je Črnčeca pahnila v Janševo nemilost. Vsaj tak je videz, kajti SDS je proti njemu uperila vse topove: od anonimk do javnega blatenja na družbenih omrežjih.

Predsednik vlade na kritike odgovarja, da je Črnčeca vzel v

svoj kabinet kot strokovnjaka »tako na teoretičnem kot na praktičnem področju državne varnosti«. Glede njegovih rasističnih izjav pa da je treba človeku ponuditi še eno priložnost. Vsekakor je v svoj kabinet dobil odličnega poznavalca politično obveščevalnega podzemlja, vendar je še vedno odprto ključno vprašanje: kaj je Šarca v resnici vodilo k tej potezi? V enem od televizijskih intervjujev mu je ušlo, da s Črnčecem sodelujeta že dalj časa. Halo! Sta morda skupaj krave pasla na Veliki planini, je morebiti Črnčec honorarno pisal besedila za Serpetinška? Je bil morda njegov tajni svetovalec v času županovanja v Kamniku in pozneje v tekmi za položaj predsednika republike? Kakor koli že, Šarec kljub protestom v javnosti ni kazal pripravljenosti, da bi imenovanje preklical. Zato smo lahko zgolj ugibali, ali si je Serpetinšek kratko in malo omislil nekakšnega osebnega detektiva, ki bi zanj na državne stroške vohljaj tako v opozicijskih kot tudi v krogih koalicijskih strank. Ali pa da Črnčec oziroma nekdo za njim predsednika vlade z nečim grdo izsiljuje in da je novopečeni državni varnostnik Črnčec v resnici podtaknjenc, kot trdi Janša. V tem primeru seveda podtaknjenc slovenske desnice.



Martin Premk

Fašistična garda

Kot običajno se je izkazalo, da se za »gardami, vardami in vahtami« spet skriva »najbolj poštena stranka«. V vse značilnosti starega in novega fašizma spada tudi ustrahovanje z nasilnimi skupinami, čeprav gre le za nekaj nasilnih zavaljenih pijančkov ali pa so fotografije le preprosto ponarejene, kot je bilo to v gorenjskem primeru, ko so bile fotografije »vaht« vzete s svetovnega spleta, posnete pa nekje na Češkem. Ali je šlo pri bombardiranju v vseh naših sredstvih javnega obveščanja s »toto štajersko vardo« in drugimi skupinami za dejansko nevarnost ali zgolj za ustvarjanje strahu in preobračanje pozornosti, niti ni pomembno, saj vse to spada v okvir značilnosti delovanja fašizma. »Najbolj poštena stranka« se, odkar jo je že pred dolgo časa prevzel »veliki vodja«, obnaša kot čista fašistična stranka, pa se ob tem večina najvišje oblasti dela nevedno ali pri tem celo dejavno sodeluje. Ustanavljali so se celo neka strankarska vojska ali jurišni oddelki, predsednik države in vrhovni poveljnik vojske pa, namesto da bi to odločno preprečil, pride na postroj takšne enote. Pred prihajajočimi volitvami si je »največja opozicijska« stranka za vlogo Judov, ki naj bi bili krivi za vse gorje, ki ga morajo prestajati razni nezadovoljneži, izbrala »migrante«. Ne glede na to, da se gospodarski položaj dežele izboljšuje in sploh ni tako skrb vzbujajoč, da bi bili za množice lačnih in brezposelnih lahko krivi »migranti«, ki po večinoma sploh nočejo ostati pri nas. Očitno so »komunisti« že preveč izpeti, da bi bili večni krivci za vse, kar se je hudega zgodilo vsem (praviloma nižje izobraženim) nezadovoljnežem, na katerih sloni fašizem. Novinarji in časopisi na plačilnem seznamu te stranke proizvajajo kot po tekočem traku najbolj gnusne možne propagandne laži in ponaredke. Žalitve vseh, ki niso z njimi, so tako ali tako stalnica. Nihče od predstavnikov države, medijskih inšpektorjev in raznih združenj naših »neodvisnih in nepristranskih« novinarjev se ne zgane. Potvarjanje zgodovine in ustvarjanje lažnih mitov, ki je ravno tako značilnost fašizma, ravno tako počne predvsem »najbolj poštena stranka«. Prav tako sežiganje knjig, ki smo ga lahko videli, ko so sežigali knjige o prvem predsedniku Republike Slovenije. Domača značilnost zlorabe zgodovine pa je

Zato se sodobni slovenski fašizem tako ihtavo bojuje proti lastni zgodovini, hkrati pa svoje cilje zakriva v sprejemljiv in všečen politični program. Kot ne smemo podcenjevati fašizma in nacionalizma, ki dvigata glavo povsod po vzhodni in zahodni Evropi, ju ne smemo podcenjevati tudi doma.

predvsem zanikanje narodnoosvobodilnega boja. Sodobni fašizmi so po navadi posnemanje in poskusi uresničitve fašističnih in nacionalističnih sanj iz preteklosti, ki se niso uresničili ali so bili premagani. Zato se sodobni slovenski fašizem tako ihtavo bojuje proti lastni zgodovini, hkrati pa svoje cilje zakriva v sprejemljiv in všečen politični program. Kot ne smemo podcenjevati fašizma in nacionalizma, ki dvigata glavo povsod po vzhodni in zahodni Evropi, ju ne smemo podcenjevati tudi doma. Če si kdo misli, da si nekateri ne želijo vrnitve Slovenije v leto 1934 ali pa najbolje kar v obdobje nacistične uprave leta 1944, se krepko moti. Tudi tisti, ki mislijo, da kaj takega ni mogoče, se krepko motijo, prav tako tisti, ki ne verjamejo, da bi nekdo to upal narediti s silo oziroma vojaškim udarom. Če nekdo misli, zdaj ko smo že spoznali vse njene lepote, da »Evropa« ne bi tolerirala majhne suženjsko poslušne žepne fašistične države, je prespal zadnjih dvajset let. Propaganda in cenzura ter nasilje, včasih skrito v pravih ali domnevnih terorističnih napadih, seveda spadajo med značilnosti fašizma, a ravno to je tudi naša svetovna in evropska resničnost že od padca berlinskega zidu. Glede na vse laži, propagando, nasilje in ustrahovanje ter ustanavljanje pravih ali namišljenih oboroženih skupin ne bi bilo nič nenavadnega, da bi tudi pri nas sile, ki v sebi skrivajo fašizem, za »dokončno zmago« nekoč res uporabile nasilje. Morda z nasilnim prevzemom oblasti ali pa s kakšno nasilno prevaro, kot je bil nacistični požig Reichstaga. Do zdaj je bilo vsaj ustrahovanje očitno uspešno, saj zdaj niti uprizoritvene skupine na borčevskih prireditvah ne smejo več nositi orožja. V duhu goebbelsovske propagande »obtoži drugega, cesar si sam kriv« so v »najbolj pošteni stranki« oborožene skupine takoj povezali z Zvezo borcev. In zdaj po sklepu vodstva Zveze borcev na zakonsko prijavljenih zborovanjih ne sme biti več zakonsko prijavljenega delujočega ali nedelujočega orožja, s katerim se nikomur ne grozi, pač pa se ga nosi v čast protifašističnim zavzniškim borcem. Ali je bilo tako odločeno zaradi ustrahovanja ali pa ker imajo fašisti že povsod razpredene svoje mreže, ni pomembno. Je pa pomembno, da se je spet popustilo fašistom, namesto da bi se proti njim bil neusmiljen in neprekinjen boj, saj je nevarnost resnična in vedno bolj grozeča.



KOMENTAR

Slovensko gospodarstvo sredi leta 2018

dr. France Križanič

V prvi polovici leta 2018 je bil slovenski bruto domači produkt (BDP) za 1,4 milijarde evrov ali 6,7 odstotka (ob upoštevanju inflacije pa 4,2 odstotka) večji kot v enakem obdobju lani. Glede na primerljivo raven med konjunkturo leta 2008 je bil realno večji za pet odstotkov.

Izvoz blaga in storitev je bil v letošnjih prvih šestih mesecih (merjeno v evrih, torej nominalno) za 11 odstotkov večji od primerljivega lanskega ter za 50 odstotkov večji kot v prvem polletju leta 2008. Pri drugih komponentah končne porabe se omejimo na realne vrednosti, inflacija je že odšteta. V prvi polovici leta 2018 so bile bruto investicije v osnovna sredstva za devet odstotkov večje kot v enakem obdobju lani, a vendar še za 33 odstotkov manjše kot v prvem polletju leta 2008. Državna poraba je bila za tri odstotke večja kot pred letom in za skoraj šest odstotkov večja od primerljive v letu 2008. Osebna poraba pa je bila za dva odstotka obsežnejša kot v enakem obdobju lani ter za pet odstotkov večja kot med konjunkturo v prvem polletju 2008. Statistični urad Republike Slovenije je objavil podrobnejše podatke o strukturi slovenske gospodarske rasti do lani. Med industrijskimi panogami se je od 2008 do 2017 realno (inflacija je odšteta) najbolj povečala dodana vrednost v farmaciji (35 odstotkov), proizvodnji električnih aparatov (34 odstotkov), proizvodnji kovin (23 odstotkov) in kovinskih izdelkov (18 odstotkov). Na drugi strani se je dodana vrednost realno krepko zmanjšala pri proizvodnji tkanin (-60 odstotkov), konfekcije (-57 odstotkov), pohištva (-40 odstotkov), v industriji nekovin (-26 odstotkov) in v usnjarstvu (-24 odstotkov). Med storitvenimi panogami se je v Sloveniji od leta 2008 do 2017 realna raven dodane vrednosti najbolj dvignila pri računalniškem programiranju (84 odstotkov), pri dajanju v najem (80 odstotkov), pri storitvah v zvezi z zaposlovanjem (62 odstotkov), pri pravnih in računovodskih storitvah, podjetniškem in poslovnem svetovanju (52 odstotkov), pri delu turističnih agencij (37 odstotkov), pri znanosti in razvojnih storitvah (34 odstotkov), v socialnem varstvu (25 odstotkov) in v prometu (21 odstotkov). Poslabšanje je bilo največje pri gradbeništvu (-39 odstotkov), založništvu (-37 odstotkov), pri ravnanju z odpadki (tudi -37 odstotkov) ter pri telekomunikacijskih storitvah (-20 odstotkov).

Primerjava realne spremembe dodane vrednosti po slovenskih gospodarskih panogah kaže povečan vpliv znanja in krepitev dejavnosti, ki temeljijo na intenzivni uporabi človeškega kapitala (farmacija, elektroindustrija, kovinska industrija, računalniško programiranje, znanost in razvojne storitve), boljše izkoriščanje razmer na trgu (dajanje v najem, zaposlovalne storitve, delo turističnih agencij) ter povečan obseg dela, povezan s staranjem prebivalstva (storitve socialnega varstva). Velik upad realne ravni dodane vrednosti je bil v panogah s standardizirano proizvodnjo

z malo vključenega znanja (tekstilna in usnjarska industrija) ter v panogah, ki jih je prizadel globok upad infrastrukturnih investicij (gradbeništvu z industrijo nekovin, lesna industrija), gospodarski pesimizem (založništvo) ter povečana konkurenca (telekomunikacije). Znižanje dodane vrednosti pri ravnanju z odpadki je podobno kot občasne havarije na skladiščih odpadkov posledica nedejavne slovenske okoljevarstvene politike.

Anketa, izvedena po metodologiji Mednarodne organizacije dela, kaže, da je bilo sredi tega leta v Sloveniji 984 tisoč delovno aktivnih ljudi in 54 tisoč ljudi brez dela (tudi če upoštevamo neformalne oblike gospodarske dejavnosti). Število delovno aktivnih se je po tej oceni v zadnjem letu povečalo za 29 tisoč ali tri odstotke, število iskalcev zaposlitve pa znižalo za 12 tisoč ali za 18 odstotkov. Mednarodno primerljiva stopnja brezposelnosti je bila 5,2 odstotka. Število z anketo ocenjenih brezposelnih se je od primerljive ravni na dnu krize (2013) zmanjšalo za 50 tisoč, a je bilo še za 11 tisoč večje od primerljivega v letu 2008.

Slovenski izvoz blaga in storitev je bil v prvi polovici 2018 za skoraj 2,3 milijarde evrov ali dobrih 17 odstotkov večji od uvoza, na tekočem računu plačilne bilance (upoštevani so tudi plačila obresti, plač, licenc, transferov, ipd.) pa smo imeli 1,8 milijarde evrov (osem odstotkov BDP) presežka, za 25 odstotkov več kot pred letom.

Slovenski izvoz blaga in storitev je bil v prvi polovici 2018 za skoraj 2,3 milijarde evrov večji od uvoza, na tekočem računu plačilne bilance pa smo imeli 1,8 milijarde evrov presežka – za 25 odstotkov več kot pred letom dni.

Inflacija (harmonizirani indeks cen življenjskih potrebščin) je na letni ravni v Sloveniji enaka kot v evrskem območju (avgusta dva odstotka). Nemške cene življenjskih potrebščin so se v enakem obdobju povečale za 1,9 odstotka, francoske pa za 2,6 odstotka.

Med januarjem in junijem letos so bili skupni javnofinančni prihodki Slovenije, merjeno po plačilih in ne po vzpostavljenih terjatvah oziroma obveznostih, za 429 milijonov evrov (5 odstotkov) večji od primerljivih lanskih. Skupni javnofinančni odhodki so se v enakem obdobju povečali za 317 milijonov evrov (štiri odstotke). V konsolidirani bilanci javnega financiranja smo imeli presežek v vrednosti 445 milijonov evrov ali dva odstotka BDP.

Zgodovina slovenskega naroda je zgodovina veličastnega uporništva

Etika upora

Še enkrat vprašanje: kako bivanjsko in moralno utemeljiti uporništvo? Ne politično, religiozno, ideološko, ampak samo in docela z najbolj prvinskimi bivanjskimi etičnimi vprašanji, kot so življenje, pravica do življenja, svoboda, dobro, pravično, moralno neoporečno? Res je, da teh pojmov ne določa samo človek sam, ampak okolje in skupnost, v kateri biva. Toda tisti, ki se odloča, celo izbira med različnimi danostmi, je najprej človek sam – nihče drug. In zares njegova so samo tista človekova dejanja, ki so povsem stvar njegove lastne presoje, in kot taka so v bistvu individualna odločitve.

// BESEDILO: Cvetka Hedžet Tóth // FOTO: arhiv Kinoteka

Ko je nastajalo delo *Ukana*, je njen avtor Tone Svetina (1925–1998) opozoril bralce mlajše, povojne generacije na zelo očitno navzočnost narave. Uporništvo njegovih junakov – ti morajo razviti volčji instinkt za preživetje – prežema doživljanje narave celo do te mere, da je mogoče uporništvo, to legendarno partizanstvo naših mater in očetov, imenovati kar onaravljeni upor oziroma onaravljeno uporništvo.

Zgodovina slovenskega naroda, najmanj od velikih kmečkih uporov vse do danes, je zgodovina veličastnega uporništva, ki je človeku kot posamezniku in narodu kot celoti pomagalo, da je sploh obstal in se ohranjal skozi svojo tako zelo nelagodno zgodovino.

Kolikor bolj človek živi blizu naravi, toliko bolj lahko spoštuje življenje, njegovo pravico, da živi, se ohranja in obnavlja. K tej prvobitni pravici spada tudi pravica do upora, in to toliko bolj, če doživljamo krivico. Takrat ko je občutenje poštenosti in pravičnosti del človekove narave, je njegova morala dobesedno onaravljena, njegova druga narava in ne protinarava. Ko gre za človekovo odločanje, je vsaka odločitev odločitev za nekaj zelo konkretnega in določnega, celo tako, da ne moreš več biti vsem všeč.

Moram poudariti, da je tukaj najprej govor o etiki, kajti v najbolj dobesednem pomenu gre pri odločitvi za uporništvo za etiko, za življenje, ki kot svojo najvišjo maksimo priznava smisel, ki je etično izoblikovan.

Ko je stari Temnikar v Kosmačevi Baladi o trobenti in oblaku bil svoj prvi in poslednji boj, je bila to podoba človeka, bolj jasna in čista kakor kadarkoli prej

v njegovem življenju. Temnikarjevo odločitev za boj spremljajo čistost, mir in odločnost, ko se odpravlja na svojo samoizbrano pot, ki je njegov zgodovinski boj – in usodi naproti stopa z ogromno slovesnega miru. Vsaka njegova kretnja



Temnikar v Kosmačevi Baladi o trobenti in oblaku

kaže na dogajanje, ki prehaja v večnost, celo v nekaj tisočletnega. Zaveda se, da ga pred tem čaka težko dejanje, ki ga mora izpolniti, namreč mahitati mora po zveri, ne po človeku, čeprav je zver, ki mu prihaja nasproti, v človeški podobi. In mahnil je – zver pokončal. V trenutku je vedel, kaj mora storiti: pokončati zlo, in že s tem je njegovo dejanje etično.

Etičnega ravnanja ne narekuje čisto nič drugega kot resnica njegovega življenja, namreč bivanja, tesno povezanega z naravo, zemljo, ljudmi. Samo in docela zemeljska razsežnost je odlo-

Pravičnost je naravna zakonitost, in kar velja za naravo, velja tudi še za človeško družbo. Človekov notranji red se zliva v ubrano soglasje z zunanjim redom, oboje pa sovпада s svetovnim, vesoljnim in vseobsegajočo celoto.

čujoča in vest, to je so-védenje, ki mu narekuje dejanje, je vest upornika, ki premore globoko etično ozaveščeno bivanje. To prvo, celo visoko vprašanje celotne etike, skratka vprašanje vseh vprašanj, »kaj storiti«, se hipno razode-

ne, je tu kot načelo bivanja in občutenja celote vesolja, ki ga je on, povsem navaden kmečki človek, premogel samo zato, ker je bil izoblikovan človek, ker je imel svojo držo.

Koliko človeške toplote izžareva Temnikarjeva podoba, ki je pred nami že ulita v večnost! Četudi je ta podoba kot kip, prepričuje s tem, ker se je prekalila v krvavem ognju. Njen junak stoji raven in ponosen, s plemenitim in povečanim obrazom pravičnega vojščaka.

Po svojem opravljenem zgodovinskem dejanju je Temnikar zelo utrujen, tako ▶

zelo, da mu ta, ki se z njegovo zgodbo srečuje, zaželi, naj počiva v miru, to je v večnosti. On pa sanja o letu, ki bo bogato rodilo zelo mnogo sočne, zelene trave, o letu, prepolnem sonca, tega – že po Platonovem uvidu – prastarega simbola pravičnosti, kajti moč sončnih žarkov je taka, da prav vse postane vidno, prosojno do svojih poslednjih temeljev. Junak ni omahnil v smrt, kajti z mislijo na krogotok življenja je šel počivat v prepričanju o ponovni rasti in življenju, ki se bo nadaljevalo. V tem je resnica življenja in vsega, kar biva, da se, četudi skozi mnogo nasprotja, ohranja in obnavlja.

Pravičnost je naravna zakonitost, in kar velja za naravo, velja tudi za človeško družbo. Človekov notranji red se zliiva v ubrano soglasje z zunanjim redom, oboje pa se zliiva s svetovnim, vesoljnim v vseobsegajočo celoto. V njej poteka krogotok življenja in smrti, ki vključuje tudi človeka. Vse dogajanje v naravi se izravna in takšno občutenje je značilno tudi za človeka, kajti nobeno njegovo dejanje ni brez posledic za vesoljno harmonijo in red. Upornik je navsezadnje človek, ki samo radikalno zahteva obnovo najbolj prvinskega dogajanja znotraj narave in človeške družbe na podlagi vzajemne pretočnosti vsega z vsem.

Za upornika ni nič pretežno, tudi takrat ne, ko hoče spremeniti svet, in juriš na nebo, ta uporniški klic partizanskih junakov samo komaj pretekle dobe, je z vsem trajni vzor vsakemu zdajšnjemu in prihodnjemu uporništvu.

Prav vsako razlaganje življenja se začne v naravi in tukaj se polagajo temelji svetovnim nazorom. In skrajno odgovorna odločitev za gibanje, ki ga je prežemal občutek uporništva, ne izhaja iz oblastizeljnih nagnjenj, ampak iz najglobljega spoštovanja življenja, spoštovanja, ki mu bistvo in smisel življenja nista problem. V tem pomenu je kot izrazita etična vrednota učinkovalo partizanstvo in kot tako nas je opogumljalo v našem doživljanju čuta za poštenost in potrebe po pravičnosti. To sta najbolj naravna, antropološka temelja za upor in v tem je nekaj trajnega – kar ne bo nikdar izginilo. Nasprotno, kljub vsej zdajšnji fašistoidni demonizaciji se ta čut pogloblja, krepi in je vsak dan bolj večnostni. Kako množična so nekatera partizanska srečanja, ki postajajo ljudska, in kako bleščeče so rdeče zvezde in s kolikšnim ponosom vnuki nosijo prapore svojih partizanskih dedov! Pri tem izžarevajo ogromno in veliko srečo, ki jim je bila dana: iz partizanskih družin so – ej, partizanstvo, ta stisnjena pest ljudstva! ●

Osrednji simbol osvobodilnega boja

Vroča zvezda in hladna glava

Prijazno vabilo, da za Svobodno misel napišem nekaj besed o zgodovinskem pomenu in pojmovanju rdeče peterokrake zvezde, me je za hip spravilo v zadrego. Težko je namreč napisati kaj originalnega, povrh pa se od zgodovinarja, muzealca, glasbenika in državljana, ki ne taji svoje naklonjenosti dediščini in vrednotam narodnoosvobodilnega boja, najbrž pričakuje, v aktualnem polito-nogometnem žargonu, če že ne hvalnice naši ekipi, pa vsaj njena čvrsta obramba pred napadalci iz nasprotnega moštva. Ali celo vloga sodnika, ki bo na večnem derbiju med črnimi in rdečimi zapiskal enajstmetrovko in določil zmagovalca prve slovenske kulturnobojne lige.

// BESEDILO: **Tone Kregar** // FOTO: **arhiv Svobodne besede**

Na tem mestu utegnem koga razočarati. Saj ne da bi kakorkoli spreminjal svoja stališča do naše (pol)preteklosti, le moja strast do omenjenega športa – kljub njegovi široki popularnosti ali pa prav zato – nekako slabi. Za samo igro na terenu mi manjka tako motiva kot talenta, nebrzdano navijaško tuljenje in zmerjanje nasprotnika pa tudi ni ravno moj način. Zato se mi v tej poletni vročini zdi primernejše, da vso stvar pokomentiram s pozicije hladne sence. In glave.

Ko sem po spletu brskal o različnih zgodovinskih pomenih in kontekstih (rdeče) zvezde, se mi je najbolj pomenljiv zdel podatek, da so srednjeveški kristjani verjeli, da zvezda simbolizira pet Kristusovih ran ter da varuje pred čarovnicami in demoni. Čeprav slednjemu že dolgo pravimo vraževerje, pa je zvezda, še posebno rdeča, z njim še vedno nekako povezana. Medtem ko del slovenske javnosti v njej prepozna trajen in znova aktualen simbol svobode in upora proti vsakršnemu zlu, tudi proti oživiljenim demonom nacifazizma, po mnenju njenih najglasnejših nasprotnikov taista zvezda ni le simbol zgodovinske komunistične zablode, temveč hudičevo seme, iz katerega rasejo novi zombiji in coprnice. Zato velja pod to le na prvi pogled zabavno, dejansko pa skrb vzbujajočo folkloro medsebojnih žalitev, sovraštva in

nestrpnosti potegniti črto in se čim bolj odmakniti od subjektivnih, emotivnih in afektiranih trditev.

Za naše razumevanje merodajen zgodovinski pomen je rdeča peterokraka zvezda prevzela takrat, ko jo je med oktobrsko socialistično revolucijo kot emblema Rdeče armade uvedel njen poveljnik Lev Trocki. Posledično se je znašla tudi na sovjetski državni zastavi in postala neposreden simbol komunizma, tako njegove prvotne emancipatorne ideje kot totalitarne prakse. Po izbruhu druge svetovne vojne in okupacije Jugoslavije jo je na zasedanju v Stolicah septembra leta 1941 prevzelo tukajšnje odporiško in revolucionarno gibanje pod odločilnim vodstvom komunistov, ki so tudi tako sledili zgledu svojih boljševičkih vzornikov. Le da je s tem, ko se je skupaj s slovensko trobojnico znašla na kapah slovenskih partizanov, rdeča peterokraka zvezda močno razširila svoje sporočilo in postala osrednji simbol osvobodilnega boja proti nacifašistični okupaciji, raznarodovanju in nasilju, ki je potekalo pod simbolom kljukastega križa. Ob upoštevanju tega v vsej debati najpomembnejšega dejstva vsakršno enačenje in uravnoteževanje obeh omenjenih simbolov, torej zvezde na eni in svastike na drugi strani, ni le skregano z razumom in žaljivo do vseh naših prednikov najrazličnejših svetovnih nazorov in prepričanj, ki so sodelovali, trpeli, umirali in zmagali v



Rdeča zvezda vzbuja tako simpatijo in nostalgijo kot odpor in nasprotovanje.

boju za narodovo preživetje in obstoj, temveč tudi neproduktivno in škodljivo za današnje utrjevanje in ohranjanje nacionalne in državne identitete, (samo)podobe in (samo)zavesti. Naj to ugotovitev podkrepim še z nedavno mislijo kantavtorja in igralca Iztočka Mlakarja, ki pravi, da se noben zrel narod ne norčuje iz svojega uporniškega gibanja in da zanj rdeča zvezda ob spominu na očeta partizana simbolizira upor in željo po svobodi (Mladina, 1. 7. 2018). Osebnost sem prepričan, da je prav na tem temelju in ob ustrezni zgodovinski kritični distanci mogoče graditi dokaj širok družbeni konsenz v odnosu do narodnoosvobodilnega boja med drugo svetovno vojno, ne da bi ob tem kakorkoli zanikali in zamolčali tudi njegove senčne plati in stranpoti.

Podobno kot ne gre pozabiti, da rdeča zvezda svoje prvotne ideološke sporočilnosti nikoli ni izgubila in jo je na različne načine ohranjala oziroma jo še vedno ohranja tudi v našem zgodovinskem kontekstu. Če je med vojno povezovala različne svetovno-nazorske predstave in vizije o nujnih družbenih in socialnih spremembah, jo je takoj po njej komunistična partija z vzpostavitvijo enopartijskega avtoritarnega režima dokončno monopolizirala, instrumentalizirala in v marsičem tudi zlorabila. Posledično je (p)ostala tudi simbol povojne družbene ureditve in življenja v njej, tako v

dobrem kot slabem. In zato še danes, skoraj trideset let po tem, ko je njen državno-politični okvir prenehal obstajati in ko se tudi v našem prostoru znova prepozna kot politični simbol demokratičnega (neo)socializma, vzbuja tako simpatijo in nostalgijo kot odpor in nasprotovanje.

Poudariti želim, da je na rdečo peterokrako zvezdo mogoče gledati iz različnih časovnih in prostorskih perspektiv, v veliki meri odvisnih tako od osebnih, družinskih in kolektivnih izkušenj in spomina kot od aktualnih svetovno-nazorskih in ideoloških pogledov in preferenc vsakega posameznika. A če želimo objektivno in dosledno razmišljati in govoriti o njeni zgodovinski vlogi, sporočilu in konkretnih posledicah, potem iz nje ne smemo preračunljivo in po potrebi trgati posameznih krakov, temveč jo je treba razumeti in obravnavati kot celoto, pri čemer se ponuja prav tako že večkrat izpostavljena primerjava s krščansko ikonografijo in simboliko, na čelu s križem. Tovrstno različnost pogledov in interpretacij je treba sprejeti in ohraniti v okviru strpnega in demokratičnega dialoga, podkrepjenega z dejstvi in argumenti. Navsezadnje gre za zgodovinsko preveč pomemben in še vedno dovolj aktualen simbol, da bi ga populistično in politikantsko razvrednotili in zreducirali na tarčo demonizacije na eni ali sredstvo provokacije na drugi strani. ●

Sonce svobode

*Bóri s šumenjem spomine budé
na čase junaške, na borbo ljudi.
Naj v srcih potomcev za vedno žive!
Če je potrebno, za dom se trpi.*

*Oskrunil sovražnik je gozdne globine,
zadal jim z granatami rane povesod,
naj narod slovenski za vedno izgine,
da Lah in pa Nemec obiral bo plod.*

*Morili povesod so Slovence, Slovenke,
izganjali v lagre jih, žgali v pečeh,
to ure za nas bile so pregrenke,
dokler se zamajal ni njihov uspeh.*

*Kdo jim zadal je rane krvave,
kdo zaustavil zverinski pomor?
Izbruhnile v srdcu so naše dobrave,
se dvignil je narod, da strl bi teror!*

*Vihrale zastave so v rokah junakov,
orožje v krvnike je bruhalo smrt,
razgnali so temo sovražnih oblakov,
bil končno zalet je sovražnika strtl!*

*Štiri krvava so leta minila,
pregnan bil sovrag je preko vseh mej,
takrat nam je ura svobode že bila,
daj, sonce svobode, za vedno nas grej!*

Franc Živič, iz zbirke Skozi točo krogel k svobodi (Združenje borcev za vrednote NOB Brežice, 2013)

Marjan Justin Grosar, partizan in ranjenec iz bolnic Pavla in Franja

Sodobne tehnologije mu niso tuje

Marjan Justin Grosar je eden še živečih partizanov. Kot 17-letni fant je spomladi leta 1944 s šempetrskega polja, kjer sta z očetom delala na njivi, zakorakal naravnost v vojno. Odpeljali so ga Nemci in ga v Gorici urili za svojega vojaka, on pa je medtem s svojimi tovariši koval pobeg v partizane. Uspelo jim je avgusta leta 1944. »V Opatjem selu smo Štefanu Pahorju, dedku našega aktualnega predsednika, podpisali izjavo, da prostovoljno vstopamo v narodnoosvobodilno vojsko,« se spominja. Postal je vojak prvega bataljona Kosovelove brigade.

// BESEDILO IN FOTO: **Nataša Bucik Ozbek**, **Nedeljski dnevnik**

Od tod naprej Grosar z izjemno natančnostjo še danes pripoveduje o vseh premikih na terenu, o svojem ognjenem krstu pri Kobdilju, o bitkah v Baški grapi, na obronkih Trnovskega gozda, na Krasu, pri Hotedršici, na Trnovem in o svojem muhastem mitraljezu. Pa o sotovariših, vremenu in razpoloženju v četi, o kroglah, ki so letele mimo njegove glave, o srečnih naključjih, ki so mu reševala življenje, ter tudi o izdajalcih in strahu.

Glas mu zatrepeta, ko pripoveduje, kako je našel padlega vodnika svoje čete. Takrat mu je iz žepa suknje vzela okrvavljen kos komisa (kruha), krvavi del odrezal, preostalo pa shranil za hude čase. Njegovi hudi časi so prišli kmalu – novembra ga je v teden dni trajajoči bitki na Trnovem v koleno zadel šrapnel, delček granate. »Dobil sem nalogo, da s svojo desetino pridem Nemcem za hrbet. A ti so nas očitno videli prečkati cesto in so po nas udarili z vso artilerijo. Ena granata je počila v zraku, njeni drobcji so se razleteli naokrog. Šrapnel mi je prebil obe nogi. Sreča, da sem imel pri sebi paket prve pomoči, ki mi ga je nekaj dni prej prinesla mama, sicer ne bi preživel!« se spominja. Preostanek vojne je preživel v partizanskih bolnicah Pavla in Franja. Danes ima 91 let in svoj profil na Facebooku.

Kako se spominjate dni v partizanskih bolnišnicah?

»Skozi Trnovski gozd so nas ranjence z vozom odpeljali do bolnice Pavla. Vsak kamenček sem čutil, muke so bile nepopisne. Furmanu sem grozil, naj vozi počasneje, sicer ga ustrelim. Seveda me ni ubogal, hitel je, da pride pravi čas na dogovorjeni kraj, če ne bi bilo po njem in po nas. Ko se je začelo svitati, smo prispeli do Hudega Polja, kjer so nam zavezali oči. Zdelo se mi je, da doživljam prizor iz kakšnega pustolovskega filma.

Nato je furman še nekajkrat zavrtil voz, da nam je zmedel orientacijo. Ko so nas sredi gozda sprejeli bolničarji in zdravniki v belih haljah, se je vse skupaj zdelo kot privid. Spomnim se, kako je dišalo po ocvrti čebuli. V leseni skledi, kakršne so izdelovali ranjenci, so mi prinesli porcijo njokov. Nisem jih mogel pojesti, drgetal sem zaradi vročine, imel sem hudo vnetje, pojavila se je zastrupitev. Po dobrem mesecu težav in nenehne povišane temperature je zdravnica Pavla nekega večera sprejela odločitev, da mi bo naslednje jutro amputirala nogo. Mirno sem sprejel usodo, in ko sem se zjutraj zbudil, je vročina padla. Pavla se je odločila z amputacijo počakati – in tako sem nanjo čakal naslednjih dvajset let. Povsem druga usoda je hotela, da ostanem brez noge, a tudi tokrat je imel prste vmes 'sovražnik'. Na službeni poti se je pri Kraljevici na Hrvaškem vame zaletel Avstrijec. Takrat je noga zares šla.«

Po petih mesecih zdravljenja v Pavli so vas preselili v bolnišnico Franja. So vam tudi tokrat zaradi konspiracije zavezali oči?

»Seveda. Še danes, čeprav sem bil pozneje velikokrat v bolnišnici Franja, ne vem natančno, kje so me nesli. Dobro taktiko so imeli. Pravzaprav je bila celotna pot do Franje sila zanimiva. Do Trebuše so nas ponoči v snegu nesli na nosilih, nosači so se spotikali, večkrat smo jim padli na tla. V Trebuši nas je pričakal avtobus, in to ne kakršen koli, temveč avtobus na drva. Suha bukova drva so morala biti ali pa še boljše lipova, da se je med gorenjem ustvarjal plin, ki je gnal motor. Prispeli smo v Log pri Novakih, kjer smo prenočili v gostilni in poslušali zgodbe domačinov o vojni. Zjutraj me je kot nahrbtnik na rame zadel neki fant, domačin. Težkega dela ni imel, vsega skupaj sem imel 35 kilogramov. Čutil sem, kako je zabredel v



potok in se s težavo vzpenjal navzgor. Nazadnje mi je naročil, naj se ga dobro primem, saj se bo on moral z rokami povzpeti po jeklenici. Prečkala sva še dvizni most in prišla v Franjo.«

Je bila Franja za vas čudež? Številni namreč vanjo sploh niso verjeli in so mislili, da je zgolj pravljica oziroma taktika za vlivanje upanja ranjenim.

»Res je bila svojevrsten čudež. V Pavli smo svetili s karbidovkami, v Franji pa je bilo vse razsvetljeno, imeli so elektriko. Ob vhodu je bil s kamni zgrajen vodomet, iz katerega je v lepem curku brizgala voda. Čudovita stvar, pesem! 'Saj to je cela vas!' sem si mislil, ko sem zagledal barake. 'Le kdo jo je napravil?' sem se spraševal. Tedaj so gradili samo še barako za rentgen in vsi, ki so zmogli in so bili zanesljivi, so se iz soteske odpravljali po deske. Tudi dr. Franca Derganca sem sam videl, kako je na rame-nih prinesel deske v bolnišnico.«

Ste se s partizansko zdravnico Franjo kdaj srečali?



»Seveda. Z nami, ki smo bili v invalidskem domu, sicer ni imela veliko opravka. Prevezovale so nas bolničarke, Franja nas je prišla od časa do časa pogledat. V invalidskem domu smo imeli tudi svojevrstno šolo, jaz temu pravim zametek poklicne rehabilitacije. Učili so nas igranja harmonike, kitare, recitiranja, strojepisja. Lepo je bilo vse

do zadnje ofenzive, ko smo se morali poskriti v bunkerje. Komaj sem zlezal v bunker v skalah nad bolnišnico. Mine so padale. Z nami sta bila bolničar in doktor Derganc. Bolničar se je skrila v zadnjo luknjo, Derganc se je sesedel, prigovarjal nam je, naj se ne bojimo, sam pa se je ves tresel. Kar na lepem smo nad sabo zaslišali letala in bili smo prepričani, da nas bodo pokončali z bombardiranjem. Ko pa smo na spodnji strani kril zagledali rdečo zvezdo, je bilo veselje nepopisno.«

Kako ste dočakali svobodo?

»Bilo je 4. maja – in to je bil najdaljši dan v mojem življenju. Že zjutraj smo

izvedeli, da gremo v Gorico. Hodili smo od barake do barake, čakali na ukaz za odhod, si pripovedovali zgodbe, poslušali radio. Med ranjenci je bil tudi Nemec, bil je dober človek. Poslušal je nemška poročila in nam prevajal, tako da smo bili o vsem obveščeni z obeh strani. Nazadnje smo opolnoči le dočakali ukaz za odhod. 'Kdor upa,

naj gre sam, pazite, ker je spolzko,' se je glasilo navodilo. Le nekaj dni prej sem komaj za silo shodil, a iz grape sem se počasi spravil sam. V svobodo nas je znova odpeljal avtobus na drva. Ko smo se iz Grgarja pripeljali do Prevala in v silnem navdušenju zagledali Gorico, se je na sedežu za nami razlegel jok. Ranjenec Boris Peršič je v vojni izgubil obe očesi. Spoznal je, da svojega rodnega Solkana ne bo nikoli več videl.«

Kam vas je življenje vodilo po Franji?

»Po končanem zdravljenju sem odšel na gimnazijo v Ljubljano. Vpisalo se nas je 57, končalo pa 17. Ker sem zelo lepo pisal, so me poslali za matičarja v Apače na Štajersko. Strinjal sem se, čeprav takrat sploh nisem vedel, kaj je to matičar. Ko se je Primorska priključila matični domovini, sem si želel domov in delal sem kot matičar v Šempetru, pozneje v Postojni in nazadnje po krajšem postanku v Kopru, kjer sem sodeloval v okrajnem ljudskem odboru, pristal za matičarja v Piranu. Naše plače so bile tedaj bolj revne, zato smo se skupaj s tajnikom in predsednikom občine Piran vpisali v ekonomsko šolo. Po končani šoli sem prišel na šempetrsko občino za načelnika oddelka za gospodarstvo. Veliko sem se ukvarjal tudi z vprašanjem vojnih invalidov, zato so me povabili v službo na zavod za poklicno rehabilitacijo in zaposlovanje invalidov. Tam sem tudi dočakal upokojitev.«

Danes ste verjetno eden redkih, če ne edini partizan, ki ima svoj profil na Facebooku.

»Verjetno res. *(smeh)* Otroci so mi svetovali, naj si ga uredim. Se mi zdi nekaj koristnega in praktičnega. Malce pogledam, kaj kdo napiše, ohranjam stike. Nazadnje sta si dve znanki po Facebooku dopisovali v furlanščini. Pa sem pristavil svoj lonček in jima čestital, da še vedno gojita ta lepi jezik. Nisem kakšen poseben strokovnjak v tem, včasih potrebujem pomoč in takrat priskoči vnučinja. Pravijo, da nas bodo te sodobne tehnologije zasvojile, a menim, da kakor kdo sam hoče. Zame se ni bati, pogledam le tisto, kar me pritegne.«

Kako vojna oblikuje človeka?

»Nikoli je ne pozabiš, tem spominom nikoli ne ubežiš. Že večkrat sem si rekel, da moram zradirati te spomine, da ne morem večno živeti z njimi, a ne gre. Vedno pride kaj, kar te spomni nanje.« ●

Domači izdajalec Nemcem razkril kraj okrevališča

Iz Trsta mimo nemških zased do doma v Straži

Ivan Prebil, partizan, ranjenec, član osebja bolnice Pavla, danes pa oskrbovanec doma upokojencev v Podsabotinu na Goriškem, se še živo spominja tragičnih dogodkov pred 74 leti, ko je nemški okupator ob pomoči domačih izdajalcev napadel okrevališče št. 2, ki je delovalo v okviru Slovenske vojne partizanske bolnice Pavla. Ena izmed žrtev napada je bila tudi njegova takrat komaj devetnajstletna sestra Anica Prebil.

// BESEDILO: **Tanja Gregorčič**

// FOTO: **Tanja Gregorčič in Mestni muzej Idrija**

Rodil se je 26. decembra 1926 kot šesti od devetih otrok. »Kot otrok sem moral zelo zgodaj vstajati, poskrbeti za živali in pomagati pri drugih delih na kmetiji, zatem pa sem se peš odpravil v šolo. Bila je italijanska, saj slovenskih takrat še ni bilo. Živelimo smo na majhni kmetiji v vasi Straža pri Cerknem. Domačija, ki se je raztezala poleg reke Idrijce, je bila skromna. Glavni vir preživljanja so bili njivi in sadovnjak ter dve kravi,« se spominja mladosti.

Nekega mrzlega januarskega dne leta 1943 so se na vratih Prebilove kmetije prikazali trije italijanski karabinjerji in šestnajstletnega Ivana skupaj z drugimi mladimi vaškimi fanti odpeljali v vojašnico v Videm. Ivanu so naredili vojaško uniformo in tako je pristal v italijanski vojski. Poslali so ga v srednjo Italijo v mesto Carrara, kjer je čistil po bombardiranju povsem uničeno mesto. Po treh mesecih težkega dela je hudo zbolel. Bojeval se je s pljučnico in bronhitisom. Na srečo je bil njegov vodja pošten in časten človek in je bolnega Ivana premestil v bolnišnico v pokrajini Masa Carrara pri Toskani. Še danes je hvaležen tamkajšnjim zdravnikom in sestram, ki so zanj izjemno skrbeli, mu dajali dvojne porcije hrane in prepotrebna zdravila, tako da si je po treh mesecih dodobra opomogel.

Kapitulacijo Italije dočakal v zdravilišču Ariano

V tistih časih še ni bilo penicilina, tako da so Ivana zdravili z majhnimi stekle-

ničkami, ki so jih napolnjene s špiritom zažgali in mu jih pritisnili na prsi. Na okrevanje so ga poslali v zdravilišče v Ariano, kjer je dočakal kapitulacijo Ita-

V Beogradu pogrešal slovenske hribe

Po osvoboditvi so borke in borce iz partizanske bolnice Pavla premestili na različna delovna mesta. Ivan, ki je ob koncu vojne štel devetnajst let, se je odločil, da bo služboval v vojski. Najprej je bil v Ljubljani, kjer je postal vodja kurirske službe, pozneje pa je bil premeščen v Beograd, kjer je opravil oficirske šole.

Dom je zelo pogrešal. Vsako poletje je vzel mesec dni dopusta in prihajal domov pomagat na rojstno domačijo. Užival je v košnji trave. Na enem izmed poletnih dopustov je spoznal ženo Bibiano. Leta 1960 sta se poročila v Beogradu. Ivan je kmalu postal oče dveh deklet, Irene in Tatjane. Močno je pogrešal slovenske hribe. Leta 1971 mu je uspelo doseči premestitev v Ljubljano, po upokojitvi sta z ženo našla dom v Novi Gorici. Vključil se je v delo Zveze borcev, rad je vrtnaril, lovil ribe, nabiral gobe in hodil v hribe. Bil je pravi mojster v izdelovanju muh za ribolov. Leta 2011 je žena po sedmih letih izgubila boj z rakom. Po operaciji srca je bil Ivan slabega zdravlja in leta 2013 se je odločil za bivanje v domu upokojencev v Podsabotinu. Udeležuje se vseh domskih dejavnosti. Rad se spreha, veliko bere, poslušata radio in gledata televizijo.



Aldo Carli (desno) in Ivan Prebil (levo) pri spominski plošči na Erjavčevi domačiji v Idrijskih Krnica

lije. »Osebe v zdravilišču nam je sporočilo, da prihajajo Nemci in naj se znajdemo, kakor vemo in znamo. Skupaj z drugimi bolniki sem v pižami in natikačih zapustil zdravilišče. Pešačil sem do mesta Lucca, kjer se mi je uspelo vkrcati na nabito poln vlak do Trsta. Dosegel sem stopničko vlaka, od tam pa me je v notranjost potegnil sovaščan, ki se je po naključju znašel v bližini.«

Od železniške postaje v Trstu se je Ivan skupaj z drugimi v skupini peš odpravil proti domu. Pot jih je vodila najprej do Doberdoba, kjer so Ivanovovo skupino domačini posvarili, naj nikar ne prečkajo mostu, ker so na mostu Nemci. Zato so preplavali Sočo in po gozdnih poteh pripešačili do Opatjega sela. »Tam sem na cesti zagledal nemške tanke. Skril sem se v kraško jamo. Cevi tankov so bile tako blizu, da bi se jih lahko dotaknil. Počakal sem, da je nevarnost minila, ter nadaljeval pot počasi in previdno, da me ne bi dobili Nemci. Na poti sem srečal tudi prijazno žensko, ki mi je dala kos kruha in sira. Pešačil sem dalje do vasi Lipa, kjer sem prenočil. Zjutraj sem nadaljeval mimo Rihemberškega gradu in naprej do Ajdovščine, Predmeje in proti Idriji. Pred Idrijo sem spet opazil Nemce na križišču na poti v Podbelo, kjer so iztovarjali zaboje s tovarnjakov,

zatem pa minirali most.« Potem ko so Nemci odšli, je Ivan nadaljeval mimo vasi Ledine, čez cerkljansko hribovje in končno prišel domov na Stražo pri Cerknem. Na vratih domačije ga je prva zagledala sestra Anica. Vrgla se mu je v objem in poklicala mater, ki je takoj prihitela, in s skupnimi močmi sta Ivanu pomagali v »kamro«, kjer sta ga najprej nahranili, saj je bil več dni brez hrane



in zato zelo izčrpan. V domačem okolju si je hitro opomogel. Želel si je čim prej oditi v partizane, kjer je bilo že pet njegovih bratov (dva, Filip in Ciril, sta tik pred koncem vojne padla v bojih na Dolenjskem). Želja se mu je izpolnila januarja leta 1944, ko sta na domačijo prišla dva partizana in ga odpeljala s seboj. Pridružil se je Prvi četi Tretjega bataljona Brigade Janka Premrla Vojka in se skupaj s soborci bojeval v idrijskem in cerkljanskem hribovju. Posebno mu je ostal v spominu napad, ki so ga ponoči izvedli s soborci na Idrijo, okupirano od Nemcev.

Podplate na čevljih začasno pričvrstili s povoji

»Leta 1944 je bila zelo huda zima. Večkrat sem moral prebroditi mrzlo reko Idrijco, saj so bili mostovi porušeni. Bili smo na maršu vsega bataljona po cerkljanskem hribovju do Želina. Imel sem zelo slabe čevlje in med prečkanjem reke so se mi odlepili podplati. Bolničarji so mi jih pričvrstili s povoji. Ko je komandant čete to videl, je zavpil drugim borcem, ali ima kdo rezervne čevlje. Seveda jih nihče ni imel. Nazadnje mi je ukazal, naj jih vzamem mrtvemu dezertterju. Bil sem v šoku, pretresen nad tem, kar sem doživel. Čevlji so bil trdi, ledeno mrzli in premajhni za moja stopala. Na Vojskem, ko sem še komaj hodil, je bolničar opazil moje krvave

noge. Odpeljali so me v bolnico Pavla, ki je bila ustanovljena jeseni 1943 in jo je od januarja leta 1944 do osvoboditve vodila doktorica Pavla Jerina Lah.«

Ivana je preudarno bolnišnično osebje rešilo pred amputacijo obeh stopal. Še danes je hvaležen doktorici Pavli, ki se ni odločila za takojšnjo amputacijo, saj je bil Ivan še zelo mlad in močan fant. V dveh mesecih si je opomogel. Premestili so ga v okrevališče št. 2, ki je bilo nameščeno v globeli pod Idrijskimi Krnicami, na domačiji, imenovani »v Peklu«. Postal je član osebja okrevališča in skupaj z bratom Antonom Prebilom, ki je bil komisar postojanke, pomagal ranjenim in bolnim partizanom. Vsak drugi dan je hodil po pošto v Čepovan, na Želin in v Mrzlo Rupo, kjer je bila locirana centralna bolnica Pavla. Ivan je večkrat spremljal tudi ranjence iz centralne bolnice v okrevališče. Nemcem se je spretno izogibal, vedno je izbiral različne poti, tako da ga niso nikoli ujeli.

Vročega junijskega dne leta 1944 je bilo okrevališče izdano. Prav v noči, ko se je zgodilo izdajstvo, sta v bolnici prespali obe Ivanovi sestri, ki sta nosili



Sedemnajstletni partizan Ivan Prebil

ranjencem hrano in oblačila. Nemci so imeli v načrtu presenetiti tako upravo bolnice kot vse ranjence ter jih pokončati skupno s terenci tega okoliša. Akcija jim na srečo ni v celoti uspela. Zasluge za to ima mladi pogumni partizan Pavle Tušar, ki je bil tisto jutro na straži in in je prvi opazil Nemce, te je vodil slovenski izdajalec, preoblečen v nemško vojaško uniformo. Stražar je stekel proti okrevališču, da opozori osebje, vendar ga je pokosila nemška brzostrelka. Strele so slišali v okrevališču in se jih je večina pravočasno umaknila na varno.

»Nekako ob treh zjutraj sem zaslišal strele. Bil sem buden in tudi že oblečen,

saj sem se odpravljaj v Mrzlo Rupo, v centralno bolnico Pavla. Z mano je bil tudi ranjenec iz Idrije, ki zaradi bolečin v roki ni mogel spati. Takoj sem planil iz hiše in zagledal Nemce, kako tečejo po pobočju, kakšnih sto metrov oddaljenem od našega okrevališča. Eden izmed bolnikov, bil je srbski oficir, ki je bil v okrevališču na zdravljenju, je ležal v travi pod hišo. S puško je ustrelil proti Nemcem. Ne vem, ali je koga zadel, vendar so se Nemci vrgli na zemljo in nekaj časa je bilo vse tiho. In v tistem trenutku sem se spomnil na bližnji tolmun izvira potoka Otuške, ki je bil odlično skrivališče pred sovražnikom. Zavpil sem bolnikom in osebju: »Vsi za mano v tolmun!« In tisti, ki smo bili takrat v hiši, smo se rešili, razen moje sestre. Še danes ne vem, kaj se je zgodilo, da nam Anica ni sledila. V preplahu in gneči, ki sta nastala, nisem bil pozoren nanjo.«

Divjanje Nemcev z domačim izdajalcem

Z uničenjem okrevališča pa se divjanje Nemcev ni končalo. Najprej so mučili



Anica Prebil, ki so jo Nemci ubili ob napadu na bolnico Pavlo.

in ustrelili Anico Prebil, pet domačinov, med njimi dve ženski in mladoletnega fanta, pa zaprli v skedenj nad hlevom, jih tam postrelili, hlev pa zažgali. Do tal so požgali Erjavčevo domačijo, naropano blago in živino so odpeljali. Med potjo pa so na domačiji Mlakarjevih požgali še hlev. Stari Erjavec, ki se je edini rešil, je po odhodu Nemcev z grozo opazoval ostanke požgane domačije.

»Še isti dan, ko sem izvedel za smrt Anice, sem odhitel na Erjavčevo domačijo, ki takrat še ni bila požgana. Moj soborec Leopold Tavčar je šel v hišo, jaz sem pogledal v skedenj. Za vrati sem zagledal mrtvo sestro. Bila



Od bolnice Pavla se ni ohranila niti ena baraka.

je gola in vsa krvava. Videl sem veliko luknjo v njenem levem ušesu.« Anico so najprej pokopali v Jagrščah, pozneje je bila z drugimi padlimi partizani premeščena v skupno grobnico na pokopališče v Cerknem.

Okrevališče št. 2 je bilo pred zadnjo veliko nemško ofenzivo leta 1945 razdeljeno na dva oddelka. Prvega je vodil Anton Prebil, komandir postojanke v Potokih pa je bil Leopold Tavčar. Nemška ofenziva, ki se je začela mar-

ca in končala v sredini aprila, je zajela celotno osvobojeno ozemlje. Sovražnikovi vojaki so preiskali vse zaselke in vasi. Prav zato je bilo v nevarnosti tudi okrevališče št. 2. »Sklenili smo, da se oba oddelka umakneta na varnejši kraj. Prvi s šestimi borci in 12 ranjenci je krenil z Vidriha skozi sotesko Kopačnice v Šebrelje. Od tam smo opazovali, kako so podivjani Nemci in četniki požigali domačije na nasprotnem hribu v Jagrščah, od koder smo se umaknili.

Kmalu zatem so Nemci prišli v Šebrelje, vendar smo se prej umaknili proti Stopniku in se na levem bregu Idrijce pritajili ob skalnem previsu. Tam smo ostali dva dni brez hrane. Bili smo premraženi, spali smo na smrekovih vejah. Snega je bilo precej. Naslednji dan smo se znašli v težkem položaju. Na levem bregu Idrijce smo opazili okrepljeno sovražnikovo patroljo. Ko smo v najstrožji tišini zrl v dolino, so našemu bolničarju popustili živci in je začel vpiti proti četnikom in Nemcem: »Tu smo, tu smo!« Z intendantom Stanetom Lahajnarjem sva ga pograbila, ga potisnila za debelo smreko in mu zamašila usta. Sovražnikova patrolja je zastala in se ozirala v našo smer. Na srečo nas niso odkrili in so nadaljevali pot. Naslednji dan smo se umaknili na desno stran Idrijce v bližino Razpetovega mlina in zatem globoko v grapo, kjer smo ostali teden dni. Zavedni in požrtvovalni domačini so nam priskrbeli hrano in odeje. V tej grapi smo čakali konec sovražnikove ofenzive.«

Skupina Antona Prebila je nemško ofenzivo prestala brez žrtev, skupina ranjencev brez osebja, ki jo je vodil Leopold Tavčar, pa je bila nadvse nesrečna. Ranjence je nemška patrolja izsledila s psi, jih povezala z bodečo žico, pretepa-la in mučila ter jih odpeljala v Jagršče. Po približno sedmih dneh so jih zvezane odpeljali proti Krnicam in jih v zaselku Rupa pri Kacinovi kmetiji postrelili. ●

Nekateri se sramujejo borcev NOB

»Bolečino in spomin bomo vsi, ki smo v drugi svetovni vojni izgubili najdražje, v svojih srcih nosili do konca življenja. Zato moramo biti danes občutljivi, ko nam hočejo potvarjati dejstva tistih, ki so želeli dobro le sebi in so zato razdvajali lastni narod. Nekateri ljudi in celo posamezne sorodnike padlih borcev v NOB ali umorjenih od okupatorja oziroma domobrancev jim je uspelo zaslepiti do takšne mere, da se svojih sorodnikov zdaj celo sramujejo. Zgodovina jih ni prav nič naučila, čeprav se imajo za učene, saj tudi danes nadaljujejo s politiko, ki nima namena zblížati vseh Slovencev. Toda narod jih je tudi tokrat spregledal in spet bodo postali žrtve lastne politike, ne pa kontinuitete, kakor radi rečejo.

Sprava bi po najini oceni (Ivan Prebil, Aldo Carli, op. p.) med Slovenci ne glede na strankarsko pripadnost verjetno nastala spontano, če ne bi nekateri namenoma spodbujali in širili sovraštva med nami. Toda tudi strpnost ima svoje meje. Nemogoče je sprejeti vsiljene vojne zakone, po katerih bi pripadniki domobranskih enot in izdajalci slovenskega naroda, ki so se vojskovali na strani okupatorja, pridobili status žrtev vojnega nasilja. Sprašujem se, kako lahko nekateri danes izničijo štiriletni narodnoosvobodilni boj naših očetov in mater, bratov in sestra, sinov in hčera. Tega jim ne moremo in ne smemo za nobeno ceno dopustiti.«

Iz zapisa Alda Carlja v Idrijskih novicah

Črnske meje in osvoboditev Prekmurja

»Mrtvi so le tisti, ki se jih ne spominjamo«

Trude Reinach, Judinja, hči matere Fride in očeta Maksa, je v družinski dnevnik »Judovske kalvarije« zapisala tudi verz: »Mrtvi so le tisti, ki se jih ne spominjamo.« Temu verzu zvesto sledi organizacija Zveze borcev za vrednote NOB občine Tišina, ki vsakokrat ob obletnici poboja nedolžnih ljudi na tem mestu počasti njihov spomin in se častno spomni vseh padlih za svobodo.

// BESEDILO IN FOTO: Franc Gomboc

31. marca 1945 je bil meglen popoldanski dan. Iz daljave sta se slišala topovska kانونada in zven večcevnega raketometta Katjuša Rdeče armade, ki se je naglo približevala Prekmurju. Madžarski okupator se je že 30. marca umaknil iz Sobote, razen nekaterih, ki so se hoteli na vsak način maščevati nad zaporniki mestnega zopora v Murski Soboti. Med temi je bil posebno maščevalen tajnik »naglega sodišča«, Madžar **Jozsef Sárdi**, ki je samovoljno odredil, da 12 zapornikov, med njimi dve ženski, eno celo v visoki nosečnosti, odvedejo v bližnji gozd »črnske mejé« in tam likvidirajo. Nesrečneži so bili zvezani na verigi po dva, peš so jih odvedli v pet kilometrov oddaljeni gozd in tam ustrelili, z izjemo obeh žensk, ki so ju odvedli naprej. Dva moška sta se po streljanju po naključju rešila izpod pobitih, eden težko ranjen, ki se je prav tako izvlekel izpod mrtvih, pa je na polju zunaj gozda umrl. Našli so ga šele po dveh mesecih. Kraj zločina spada po katastru v okoliš kraja Murski Črnci in je zato notar občine Tišina ukazal petim ljudem iz Murskih Črnc, da opravijo pokop ustreljenih. Med njimi sem bil kot 17-letnik tudi jaz. Pokop smo v gozdu 50 metrov od glavne ceste opravili 1. aprila 1945. Nekateri nesrečnike smo našli oskrunjene. Nekdo jim je čez noč pobral obutev in oblačila, ki so jih imeli na sebi. Kakšna človeška zloba!

Hiter prodor 3. ukrajinske fronte v Prekmurje je omogočil, da je to bilo v zelo kratkem času osvobojeno in 3. aprila je bilo osvobojeno tudi mesto Murska Sobota. Fronta se je nato pomaknila na reko Muro in se je tam nadaljevala vse do 9. maja, ko se je končala vojna.

Osvoboditev Prekmurja je bila povezana z oblikovanjem Prekmurske brigade. V ta namen je bila 14. aprila 1945 izvedena mobilizacija vseh moških letnikov od 18. do 45. leta. Do 7. maja 1945 je bilo mobiliziranih in že prej prostovolj-

no priključenih, med temi sem bil tudi sam, okrog 4000 mož. Pri oblikovanju brigade sta veliko pomagala Kozjanski odred in delegacija SNOS-a.

Slovesnost ob ustanovitvi Prekmurske brigade je bila 7. maja na Starem trgu v Murski Soboti. Brigada je bila razdeljena na tri bataljone, v katerih je bilo približno 1800 borcev. V teh formacijah so bili kot vodilni kader borci Kozjanskega odreda in borci s sremske fronte.

Prekmurska brigada je na svoj bojni pohod v središče Slovenije odšla 8. maja. Muro je prekoračila pri Dokležovju ter pot nadaljevala proti Ljutomeru, Ormožu in Ptujju, kjer je nekaj časa počivala. Nato je nadaljevala pot v Maribor, kamor je prišla 10. maja v dopoldanskih urah. Zaradi kritičnega položaja na območju Celja in Dravograda, kjer so se kopičile velike množice okupatorskega vojaštva, je komanda štajerskega vojnega področja odredila nujni premik 1. bataljona, v katerem sem bil tudi podpisani, v Celje in premik 2. bataljona v Dravograd, tretji bataljon pa



Spomenik likvidiranim žrtvam

je dobil nalogo varovanja mesta Maribor in okolice. Prvi bataljon je dobil prevoz po zavarovani železnici, ki jo je upravljal strojevodja Anton Pšeničnik, moj poznejši sodelavec v Gospodarski zbornici Slovenije. Drugi bataljon je dobil za prevoz v Dravograd nemška vojaška vozila.

Na poti v Celje je imel prvi bataljon težave pri srečanju z ustaško in četniško vojsko. Izbruhnil je spopad zaradi zaprtja poti v Grobelnem in tam sem doživel prvi ognjeni krst. Po umiku v Ponikvo in nato po osebnih pogajanjih je bila pot odprta in v Celje je bataljon prispel 12. maja. Tam je nadaljeval predvsem razoroževanje in umik ustaške in nemške vojske.

Mnogo hujši dogodki so bili v Dravogradu in na Poljanah, kjer je bila še močnejša koncentracija Nemcev, ustašev in četnikov, ki so za vsako ceno hoteli preiti na avstrijsko stran. Po hudih bojih 2. bataljona Prekmurske brigade in 17. divizije NOV je okupatorska vojska 15. maja 1945 vendarle položila orožje.

Po teh bojih se je morala Prekmurska brigada premakniti na avstrijsko stran v kraj Eibiswald (Ivnik), kjer je bila razformirana in vključena v Tomšičevo brigado XIV. divizije. Še nekaj časa smo ostali na avstrijskih tleh (Vies, Soboth), nato pa smo Koroško morali zapustiti.

Prekmurska brigada je častno izpolnila svojo nalogo in skupaj z enotami NOV preprečila odhod okupatorja s slovenskega ozemlja, saj se je zaradi storjenih zločinov za vsako ceno hotel prebiti na Koroško in predati Angležem. Približno 4000 mobilizirancev in prostovoljcev je leta 1945 prijelo za orožje in na različnih krajih skupaj z borci NOV Jugoslavije pomagalo pregnati okupatorja. Na tem zadnjem bojišču je za vedno ostalo tudi 150 mladih Prekmurcev. In še danes po 70 letih moramo poslušati neresnice o nelegitimnosti partizanskega boja s pripisovanjem zločinstva. Vse, kar pa se je iz maščevanja zgodilo po vojni, obsojamo in smo se za to kot organizacija tudi opravičili.

V novi vojaški formaciji na tleh skupne države sem vojno obveznost nadaljeval vse do končnega izida službovanja od 6. aprila 1945 pa do 1. oktobra 1947. Spomini so ostali lepi in tudi grenki. Svojo dolžnost do domovine sem izpolnil. Prav tako sem v času desetdnevne vojne za samostojnost Slovenije bil vključen v delo na civilnem področju. In za vse, kar sem lahko dobrega storil na svoji dolgi življenjski poti, sem ponosen! ●

Ali vodstvo Zbora za republiko ne pozna definicije holokavsta?

Spreminjanje zgodovine za

Dnevnik Večer je 28. avgusta 2018 objavil zanimiv zapis izpod peresa pronicljivega pisca Matjaža Grudna. Pisec tudi sicer kritično razgalja novodobne poskuse »ofenzivnega revizionizma« polpretekle zgodovine, zlasti še v povezavi z drugo svetovno vojno in njenimi posledicami.

// BESEDILO IN FOTO: dr. Marjan Toš, muzejski svetovalec v pokoju

Če sem prav razumel, si je za tokratno izhodišče zapisa izbral posledice povojnih pobojev, ki so resnici na ljubo (hotel to ali ne) po koncu druge svetovne vojne (tudi) pri nas »tako kot v nekaterih drugih državah žal prevladali nad sodnimi procesi kot edina ustrežna oblika sankcioniranja kolaboracije z nacisti in zločinov nad lastnim narodom«. A po »diskurzu in logiki Zbora za republiko in njihovih somišljenikov spremenijo v trenutek očiščenja odgovornosti za sodelovanje v zločinskem podvigu, ki je v Evropi povzročil smrt dvajsetih milijonov ljudi«. Med njimi je bilo tudi šest milijonov Judov, ki so umrli kot žrtve holokavsta. Izjava predsednika Zbora za republiko, ki je povojne dogodke, torej poboje ljudi, ki so podpirali rablje iz koncentracijskih taborišč ali sodelovali z njimi, imenoval »slovenski holokavst«, je milo rečeno nespodobna in žaljiva do žrtev nacističnih zločinov. Posebno ker ni mogoče preslišati vse pogostejše ocene, da so bili povojni poboji na Slovenskem (ki jih nihče ne taji in ne zanika) – »slovenski holokavst«. Ta je pa malo prehuda! Ne verjamem, da razumniki in intelektualci, ki sestavljajo tako članstvo kot zlasti vodstvo Zbora za republiko ne poznajo definicije holokavsta. Še manj verjamem, da se je komu to preprosto zareklo, ker gre za enega največjih zločinov v zgodovini človeštva. Ali torej zdaj po postkomunističnih razlagalcih zgodovine poznamo poleg judovskega (in romskega) še »slovenski holokavst«?

Zdaj bi res že bil čas, da se preneha manipuliranje z nesrečnimi povojnimi žrtvami, ki so še vedno zlorabljene za delitve, za krepitev ideološke in politične nestrpnosti v duhu »moderne« (a v Evropi že zdavnaj preživete) protikomunistične propagande.

Gre več kot očitno za neverjetne in pritlehne provokacije, zaradi katerih



Spomeniki na judovskem pokopališču v Murski Soboti so neme priče zločina nad soboškimi Judi leta 1944. Bodo kmalu tudi žrtve holokavsta pod vprašajem?

pa slovenska javnost in tudi oblast že lep čas mižita na obe očesi. Kot da se ni nič zgodilo in je v imenu demokracije vse dovoljeno? Genocid, kakršen je bil holokavst, je najhujša oblika kršenja temeljnih človekovih pravic in svobodščin. To je bila do zdaj najstrahotnejša oblika genocida (in zločina) v človeški zgodovini, katerega ni mogoče zanikati in zaničevanje katerega je povsod kaznivo dejanje in je tudi pravno sankcionirano. Se bo to kdaj zgodilo tudi pri nas? Bo-

vsako ceno in brez sramu

jim se, da še ne tako kmalu! Preživelih pričevalcev tega zločina je vse manj in kmalu ne bo več nikogar, ki bo lahko avtentično povedal, kaj se je zgodilo. Morda tudi zato manipulatorji z zgodovinskimi resnicami krepijo javno ofenzivo in diskurz ter brez sramu zanikajo (tudi) holokavst. Žal še vedno brez pravnih posledic! Ali si kdo od

manipulacija z zgodovinskimi dejstvi »predvsem odskočna deska za poizkus politične prevlade v sedanjosti in preureditev prihodnosti po navdihu idej, ki so Evropi enkrat že povzročile toliko gorja« in bile leta 1945 poražene. Povojni poboji so bili tudi posledica medvojne kolaboracije. Zgodili so se, obžalujemo jih, priznavamo žrtve, ne pa tudi spremi-



njih upa pogledati v oči redkim živim pričam »pekla na zemlji« v Auschwitzu na primer? Ali pa v bližnjem Jasenovcu, ki se ga aktualne hrvaške oblasti izogibajo kot hudič križa in bi dale vse, če bi ga lahko za vedno izbrisale iz hrvaške zgodovine? A to se preprosto ne da, Jasenovac in še mnoga druga ustaška (ter seveda vsa nemška koncentracijska taborišča po okupirani Evropi) taborišča ostajajo temen madež v hrvaški (in evropski) zgodovini. Si kdo od teh novodobnih razlagalcev upa trditi, da ni bilo ne Mengeleja in ne Eichmana? In da slovenski taboriščniki niso bili na poletnem oddihu v Dachau? Najbrž ne! Strinjam se, da je

njanja zgodovinskih dejstev, da so bili slovenski protikomunisti med drugo vojno »zmagovalci« vojne, partizani pa njihovi »krvniki« in zločinci. Tega preprosto ni mogoče sprejeti in zato je imel Matjaž Grude kot eden redkih do zdaj dovolj poguma, ko je zapisal, da se pod »vse bolj tenko krinko antikomunističnega vrišča in boja proti fantomskim sovražnikom in totalitarnim režimom, ki jih več ni, jasno izkazuje prave ambicije revizije zgodovinskih resnic«. Da bi poraženci (ponekod) postali zmagovalci, pa je končni cilj vseh tovrstnih revizij, na Slovenskem še posebej! Tudi zato manipulatorji za dosego tega cilja ne izbirajo sredstev! ●

Misel starega partizana

*Hudo mi je, ko vas slišim,
kako omalovažujete naš boj,
si o njem izmišljate neresnice,
da bi ga čim bolj očrnili,
kot da smo se zato borili,
da bi si posebne pravice prilastili,
živeli na tuj račun,
in ne tako, kot je terjal naš boj!
Štiri leta po hostah temačnih,
preganjani, zasledovani,
tolkli smo se na življenje in smrt!
V nočeh oblačnih, v dežju in snegu
smo gledali smrti v oči,
si želeli tople, krušne peči,
latvice mleka in otepa slame,
kamor bi položili trudne kosti!
Danes pa nas blatite,
o nas govorite same laži,
kot da ne bi vedeli,
da je vsaka vojna grda,
kjer padajo mnoge žrtve
in teče tudi nedolžna kri!
Star sem že in bolan,
ni več veliko življenja pred mano,
rad pa bi še dočakal dan,
ko bo enkrat za vselej priznано:
Naš boj je bil častno dejanje,
izdaja pa zmeraj zločin,
obračajte to, kakor hočete,
za tem trdno stojim*

Minerec Vid

*Še veš, minerec Vid,
kako smo takrat čez Zgornjo Slivno bežali,
iz vseh vrtač so za nami lezli Švabi,
nas gonili kot divje živali!*

*Ko smo se v Štancih Lazah spet zbrali,
nekateri na pol bosu in brez opreme,
smo se že zarotniško smejali,
bili smo veseli, da smo živi ostali!*

*V nahrbtnikih so iskale drobtine
roke premrle, onemogle,
ko si ti izvlekel ven svojo odejo,
so na tla padle prestrežene krogle!*

Jože Sevljak

Iz zbirke Pesmi jeze in upora, 2014

Spomini Jelke Komel iz Lok

Osvoboditev dočakali po razpadu Italije

Vaščanov Kromberka in Lok pri Novi Gorici fašizem in nacizem nista obšla. Veliko jih je bilo v zaporih, taboriščih, ujetništvu, na različnih frontah in v partizanih. Številni se niso vrnili. Nekateri pa so ostali na svojih domovih in se tam bojevali za osvoboditev domovine. S hrano so oskrbovali partizane, pomagali kurirjem in aktivistom. V nekaterih hišah so del poslopja preuredili v bunkerje za aktiviste, bunkerje pa so imeli tudi v nekaterih hišah, kjer so skrivali in zbirali sanitetni material, orožje, strelivo in hrano. Eno izmed skrivališč je bilo tudi v silosu gospodarskega poslopja v gradu Kromberk, kjer so bili skriti hrana in razni materiali za IX. korpus.

Kurirska postaja »9. karavla« je bila nad Loškim gradom visoko na pobočju Dajnaja v gozdu pod Cerlovo skalo. Komaj 14-letna Jelka Komel z Loškega grada je bila kurirka na tej postaji, njena 16-letna sestra Zofka pa je prinašala na postajo hrano, ki so jo kuhali njihovi sosedje Ušajevi. Na kurirski postaji so se srečevali kurirji s pošto in tam tudi prenočevali.

Po vaseh so patroljirali Italijani in opazovali domačine. Tako so Jelko Komel 5. marca 1943 na domu aretirali italijanski karabinjerji. Peljali so jo v Solkan v zapor v današnji Ulici IX. korpusa. V pritličju so bile pisarne karabinjerjev, v kleti pa dve majhni temni celici za pet ljudi, se spominja Jelka. Ena celica je bila za ženske, druga za moške. Prve tri

odgovorov na vprašanja. Jelkin boleči hrbet je bil ves v modricah, vendar ni ničesar izdala. Iz vprašanj je razbrala, da vedo za njeno kurirsko delovanje. Moške so še huje topli kot ženske. V celico so se slišali njihovi kriki.

Čez kakšen mesec so v Solkanu napisali zapisnik in vseh 16 zaprtih Kromberčanov in Ločanov premestili v Zdravščino (danes Poggio Terza Armata) blizu Gradišča ob Soči. V opuščeni tekstilni tovarni nedaleč od železniške

sovaščank Marije Konič, njene matere Matilde in Jelke Hvalič. Pripeljali so jih iz zapore Coroneo v Trstu, kjer so jih zasliševali in mučili. Koničevi v Lokah so namreč imeli v hiši bunker, v katerem se je skrival prof. France Škrl - Jurij. Na njihovem hišnem pragu so se 25. marca 1943 pojavili Italijani v civilnih oblekah. Prišli so iz Trsta. Že doma so Marijo zasliševali o partizanih in mučili vpricho matere Matilde. Kljub temu da ni nič izdala in da bunkerja niso odkrili, so jo skupaj z materjo in sosedo Jelko Hvalič odpeljali v zapor Coroneo v Trstu.

V Zdravščini je bil ženski zapor v 1. nadstropju stavbe, moški pa so bili v pritličju. Šipe na oknih so bile pobarvane z modro barvo, da se ni videlo ven. Počasi so na majhnem delu šipe zdrsale barvo, tako da so videle skozi. Stražar je to kmalu odkril. Kaznovane so bile vse,



Sestri Zofka in Jelka Komel pred spomenikom zapore v Zdravščini

»Skoz trpljenje nas žlahtni usoda, ena vera je en klic: SVOBODA«

(verz goriške pesnice Ljubke Šorti, interniranke v Zdravščini, napisan na spomeniku ob cesti pred zaporom)

dni ni dobila nobene hrane, čeprav so jo domači vsak dan prinašali. V celici so spali na golih betonskih tleh. Zaslišanje je spremljalo približno deset karabinjerjev. Zasliševalec je zapornike pretepal z bičem po golem hrbtu, ker ni dobil

postaje so uredili zapor in hkrati prehodno taborišče za prevoz zapornikov v druga taborišča. Tam jih niso več zasliševali. »Enkrat na teden je prikolesarila v Zdravščino sestra Zofka in mi prinesla nekaj hrane.

V kuhinji v Zdravščini je delal Kromberčan Ivan. Kuhinja je bila za nizkim zidom na dvorišču. Ko smo zapornice dopoldne za dobro uro šle iz celic na dvorišče, sem šla mimo kuhinje. Verjetno sem se Ivanu zasmilila in skrivaj mi je dal kakšen zabeljen krompir, preden je v kotel nalil vodo, da je skuhal mineštro,« se je spominjala Jelka, ki je bila zelo hvaležna za njegovo dobroto.

Kmalu po prihodu v Zdravščino se je Jelka razveselila prihoda prijateljic,

ki so imele posteljo blizu okna. Čez noč so jih zaprli v klet. Vso noč so vreščale, ko so se otepale podgan. Jelka pa se spominja tudi lepših doživetij med kruto vojno: »Ob nedeljah smo se spogledovale s fanti pri skupni maši in potem je kuhar Štucin iz Solkana v žepu skrivoma prenašal pisemca med nadstropjema.«

Po razpadu Italije so se 9. septembra 1943 odprla velika dvoriščna vrata proti železniški postaji. Kromberčani in Ločani so se vrnili domov. Izkušnja iz zapore je v Jelki še bolj utrdila pogum in neustrašno je še naprej delovala kot kurirka in sprejemala tudi druge naloge vse do končne osvoboditve domovine. ●

Majda Nemeč

Laži in sprenevedanja na državni TV

Generalni sekretar Zveze borcev Aljaž Verhovnik se v avgustovski številki Svobodne besede sprašuje, zakaj ne bi Zveza borcev kot moralna avtoriteta znala pripraviti odgovorov na pomembna državotvorna vprašanja, in zato poziva članstvo in privržence, da se nam pridružijo pri snovanju programa za boljši jutri.

// BESEDILO: **Boris Kovšca**, član Sveta ZB // FOTO: **Arhiv SB**

Ne glede na njegovo še ne povsem obrazloženo misel sem bil s pozivom zadovoljen, kajti ta dejavnost je jasno nakažana in zahtevana v našem temeljnem aktu že od leta 2007 naprej, ko smo tedaj Zvezo borcev poimenovali v Zvezo združenj borcev za vrednote NOB. Moje zadovoljstvo temelji na dejstvu, da navedeni akt ni zgolj naslov našega združenja, ampak je to naša temeljna obveznost, ki je jasno razvidna iz samega naslova in jo žal dokaj zapostavljamo. Tako sem na primer še pred kratkim na sestanku celo ob prisotnosti člana predsedstva opozoril na ta problem, ko sta me dva sicer zelo aktivna člana kot že nekajkrat poprej odločno zavrnila in »podučila«, da sem v zmoti, saj vendar to svojo statutarno obveznost uspešno izvajamo z množičnimi proslavami in drugimi dejavnostmi, pri katerih sodeluje nad 300.000 članov na leto. Tako razumevanje je žal v našem celotnem združenju dokaj razširjeno. Prav zaradi takega nepravilnega razumevanja med našim članstvom se moramo o tem problemu nujno uskladiti, da bomo lahko statutarne obveznosti učinkovito izvajali. Po mojem globokem prepričanju ni treba izvajati nikakršne globoke analize, da ugotovimo dejansko stanje, ki zahteva čimprejšnjo prilagoditev našega delovanja nujnim potrebam. O tem smo se lahko lahko prepričali prav ob zadnji ostri reakciji na intervju Možine z Dežmanom, ko smo znova spoznali, kako desnici in Katoliški cerkvi uspeva vsiljevati svoje neresnice naenkrat vsem državljanom. Naj pri tem pomislimo, kaj bi mi dosegli ob morebitni nasprotni situaciji! Izkušnje kažejo, da bi se morali kvečjemu zadovoljiti z obja-

vo v naši Svobodni besedi in morda s kakšnim zapisom v pisnih bralcev enega ali dveh časopisov.

Omejeni vpliv Zveze borcev

Ni torej dvoma, da je naš vpliv na celotnem državnem območju izrazito omejen, zlasti v primerjavi z našimi političnimi nasprotniki. Zato se v primerjavi z njimi ne čudimo, zakaj desnica in Katoliška cerkev vedno bolj ofenzivno napadata vse, kar je povezano z NOB in povojnim obdobjem. Svojo korajžo črpata prav iz tega, da se zavedata naše mizerije s pomanjkanjem ustreznih sredstev za učinkovito nasprotovanje njihovim očitnim lažem in sprenevedanjem. Naj opozorim samo na njihovo očitno prednost na državni TV. Oboji namreč imajo tudi večje število specialnih političnih revij, odpirajo lastne televizije in radijske postaje ter izkoriščajo cerkvene obrede. Posebno je treba poudariti dejstvo, da ima-

jo izurjenih veliko število mladih, ki so za isti namen angažirani na vedno bolj razvijajočem se svetovnem spletu. Upošteva tako stanje mislim, da se res ne moremo več zadovoljiti z našim dosedanjim delovanjem, ki pomeni le prepričevanje prepričanih.

Nujno je torej, da se vsi pristojni organi pri predsedstvu zveze sestanejo in temeljito ocenijo sedanje stanje na tem področju ter pripravijo ustrezen program za naprej. Verjetno bomo morali izhajati iz dejstva, ki se ga še marsikdo ne zaveda dovolj, da boj za vrednote NOB v mirnodobnem obdobju ne poteka več s puško v roki, temveč prvenstveno z delovanjem zlasti na državnih volitvah, in sicer s ciljem zagotavljanja in ohranjanja take slovenske državne ureditve, ki jo bodo vodili ljudje z zavestjo, da nam je to državo, ne samo nam, marveč vsem Slovencem, izbojevala NOB, kar bo morala prej ali slej poudariti tudi naša ustava. Vse to pa pomeni, da bo moralo naše združenje svoje delovanje osredotočiti na absolutno podporo vsem tistim, ki bodo podpirali naše vrednote.

Odpravljanje nepravilnosti

Predvsem moramo izkoristiti novo državno vodstvo v realnem upanju, da bo uspešno in pošteno izvajalo svo-



Številni Slovenci so za vedno ostali tudi v Gonarsu brez spominskih obeležij in grobov.

jo vodstveno funkcijo. Jasno je, da od njegovih zakonodajnih pristojnosti ne pričakujemo in niti ne želimo nikakršnih privilegijev, temveč preprosto le odpravljanje vseh nepravilnosti in na vseh področjih zagotavljanje popolne enakopravnosti. V tem primeru bosta desnica in Cerkev lahko povsem ohranili vse svoje dosedanje dovoljene delovne, vključno z zgodovinskimi ocenami, vendar zavedajoč se, da bo slovenski

se je to dogajalo v času tam prisotne fašistične armade in ko je škof Rožman 12. septembra 1942 s posebno spomenico zaprosil generala Robottija za ustanovitev »oborožene varnostne straže«. Zgodovinsko je tedaj dokazana močna protipartizanska aktivnost, zlasti izvajana po župnijah z zbiranjem podatkov, ovaduštvom, propagando in drugim sodelovanjem, kar se med vojno povsod enako kaznuje.

bili itak namenjeni. S tem so izpolnili vse svoje obveznosti iz prisege Hitlerju. Končno je treba upoštevati njihovo neposredno krivdo za tisoče Slovencev, odpeljanih v nemška taborišča, katerih pepel gnoji tamkajšnje poljane, katerim ne moremo niti prižgati svečke, za razliko od tukajšnjih pobitih.

Negativne posledice za slovenski narod

Stokrat ponovljeni očitek o komunistični revoluciji prav lahko našim zagovornikom kolaboracije vrnemo kot največjo zgodovinsko zaslugo NOB, da je slovenski narod prvič v zgodovini dobil vse potrebne attribute državnosti in svojo državo. Ob napadu okupatorjev se je namreč država Jugoslavija znašla brez kakršnegakoli vodstva. Kralj je zbežal, vojska razpadla in ostanki krajevnih oblasti so se povsem zbegani hoteli v glavnem prikupiti okupatorjem. Maloštevni komunisti so navedenim ostankom krajevnih oblasti poslali delegacijo z izjavo, da so pripravljeni sodelovati v odporu. Bili so nesramno zavrtnjeni. Prav ta zavrtnitev pa je bila usodna za ves nadaljnji razvoj, saj so se komunisti zavedali negativnih posledic za slovenski narod, če bi okupatorji zmagali. Prav zato so se povezali z nekaterimi intelektualci in zlasti s krščanskimi demokrati ter oblikovali Osvobodilno fronto, ki je vodila naprej upor, v katerega pa se je nepričakovano začelo odzivati neverjetno število Slovencev. Seveda se je Osvobodilna fronta, če so ji spopadi dovoljevali, ukvarjala tudi z upravnimi urejanji, ki so sčasoma vedno bolj dobivali elemente državnosti, kar je ob koncu vojne privedlo do prve slovenske vlade. V zvezi s tem je posebno zanimiva ugotovitev medvojnega ameriškega vojaškega dopisnika med partizani, Walterja Bernsteina, ki se je čudil povezavi ljudstva z vojsko: »Ta vojska prepeva kljub težavam skupaj s svojim ljudstvom. Dejstvo pa je, da ta vojska poje več kot katerakoli vojska na svetu. Njihove pesmi so preproste, zato prekrasne. Strašne morajo biti za nemška ušesa.« Ni dvoma, da taka ugotovitev ni značilna za kakršnokoli nasilno »komunistično revolucijo«.

Dopuščam možnost, da bo kdo imel morebitne pripombe na posamezne dele članka, toda globoko sem prepričan, da je nakazana smer reševanja naših problemov povsem pravilna. ●



narod lahko promptly spoznaval tudi naša stališča, zoper katera – poznavajoč njihove dosedanje trditve – največkrat ne bodo imeli relevantnih odgovorov.

Ker ZB nima pomembnih sponzorjev v gospodarskih organizacijah, niti ni z orožarskimi aferami pridobivala velikih sredstev, niti ne prijateljuje s predsednikom madžarske države, je iluzorno misliti, da bomo takoj uredili vprašanje ustrezne organiziranosti primerne sistema obveščanja. Kljub temu je v sedanjem obdobju nujno, da takoj začnemo to zeleno delovanje, čeprav z dosedanjimi majhnimi sredstvi, vendar pod pogojem, da uspemo pri novi oblasti pridobiti enakovredno uporabo državne TV. Le tako bomo lahko vsaj na področju, na katerem si naši nasprotniki mislijo, da imajo absolutne adute, lahko ustrezno odgovarjali. Gre predvsem za »POVOJNE POBOJE in KOMUNISTIČNO REVOLUCIJO«, o čemer so se celo naši predhodni predsedniki ZB opravičevali in obžalovali, vendar brez ustrezne obrazložitve. Namreč o povojnih pobojih se partizani nimajo kaj opravičevati, ker je bila tedaj njihova vojska že razpuščena. Glede pobojev »civilistov« med vojno na Dolenjskem pa je treba upoštevati, da

Glede povojnih pobojev pa se je treba najprej vprašati, zakaj je po končani vojni v marsikateri evropski državi prišlo še do hujših pobojev zaradi strahovitnega maščevanja nad medvojnimi sodelavci okupatorja. Ni dvoma, da v Evropi nobena država ni imela takega razloga za maščevanje kot slovenski narod. Namreč, edino pri nas je prišlo do kolaboracije s sovražnikom, ki je prišel z očitnim programom zgodovinsko izbrisati ta narod, kar je tudi že počel. Tako je fašizem primorske Slovence »brisal« že nad dvajset let, Slovence na območju ljubljanske škofije pa je Mussolini ob zahvali in blagoslovu škofa Rožmana takoj uradno priključil Italiji, medtem ko je Hitler javno ukazal to deželo povrniti Nemčiji, kar je tudi že začel izvajati, med drugim s pregonom Slovencev v Srbijo.

To pa še ni vse. Slovenski kolaboranti, zlasti domobranci, so še po kapitulaciji svojih poglavarjev, torej po končani vojni, pobili približno 40 neoboroženih kulturnikov, nekdanjih aktivistov OF iz Ljubljane, poleg tega so po porazu in kapitulaciji okupatorja tudi napadli in brez potrebe pobili nad 150 zasledovalcev, čeprav so imeli varen prost umik do bližnje angleške armade, kamor so

Ob 110. obletnici rojstva

Odkrili doprsni kip dr. Joži Vilfanu

Območno združenje borcev za vrednote NOB Nova Gorica je v tem mestu 8. septembra pripravilo slovesnost ob odkritju doprsnega kipa dr. Joži Vilfanu. Pobuda za postavitev trajnega obeležja temu velikemu Slovencu in Primorcu je nastala pred desetimi leti, ko je bil ob stoti obletnici njegovega rojstva in 65. obletnici ustanovitve Pokrajinskega narodnoosvobodilnega sveta za slovensko Primorje in Trst na gradu Vogrsko zgodovinski posvet o življenju in delu dr. Jože Vilfana. Letos, ob njegovi 110. obletnici rojstva, se je naša organizacija odločila, da je skrajni čas, da se pobuda uresniči. S pomočjo Mestne občine Nova Gorica, Krajevne skupnosti Nova Gorica in Slovenske kulturno-gospodarske zveze iz Italije smo postavili doprsni kip, delo mlade kiparke Anje Kranjc. Slavnostni govornik je bil Vil-



Doprsni kip sta odkrila Vilfanova vnukinja Tanja in Janez Stanovnik



Slovesnosti na Kidričevi ulici v Novi Gorici se je udeležilo okoli 200 ljudi.

fanov soborec in njegov prijatelj, častni predsednik ZZB NOB Slovenije **Janez Stanovnik**.

Pred približno 200 navzočimi, med katerimi je bilo tudi 14 potomcev dr. Vilfana, sta kip odkrila Vilfanova vnukinja

Tanja in Janez Stanovnik, ki je zbrane tudi nagovoril. Ob tej priložnosti je OZB NOB Nova Gorica izdalo dopolnjen ponatis brošure o dr. Vilfanu s prispevki zgodovinarjev, Vilfanovih tovarišev in soborcev ter spomini vnukov.

Zgodovinski posvet

O delovanju dr. Jože Vilfana v predvojnem času na Primorskem, o njegovi vlogi pri priključitvi Primorske k matični domovini, o vlogi pri ustanavljanju in razvoju gibanja neuvrčenih ter o njegovem delovanju v diplomaciji tedanje Jugoslavije je bil leta 2008 organiziran zgodovinski posvet v dvorcu Vogrsko.

Predavali so njegov intimni prijatelj in sodelavec Janez Stanovnik, dr. Jože Pirjevec, dr. Milica Kacin Wohinz, Štefan Cigoj, dr. Branko Marušič, dr. Savin Jogan in Franc Pregelj - Boro. Posvet je vodil direktor Goriškega muzeja Andrej Malnič, gostitelj pa je bil župan Občine Renče - Vogrsko Aleš Bucik. Muzej je ob tej priložnosti natisnil knjižico, v kateri so objavljena predavanja s posveta. Vse od posveta na Vogrskem, posvečenega stoti obletnici rojstva dr. Jože Vilfana, je med člani Območnega združenja borcev za vrednote NOB Nova Gorica tlela ideja o postavitvi trajnega obeležja tej pomembni osebnosti iz slovenske zgodovine. Letos je ideja dozorela in ob pomoči Mestne občine Nova Gorica, Krajevne skupnosti Nova Gorica in Slovenske kulturno-gospodarske zveze iz Italije smo v bližini doprsnega kipa njegovega soborca dr. Aleša Beblerja in treh partizanskih poveljnikov postavili njegov doprsni kip. Mlajši rodovi, ki smo rasli ob vrednotah NOB, želimo tako ohraniti spomin na velikega človeka, ki bi bil lahko zgled današnjim generacijam primorskih Slovencev. ●

Besedilo in foto: Miloš Ložič

Zgodilo se je pred 75 leti

Prvi Titov ne zaveznikom

Letos mineva 75 let od pomembnega dogodka druge svetovne vojne po uspešni prebroditvi velike nemške oktobrske ofenzive 1943, s katero je Hitler za »narediti to deželo spet nemško« ukazal uničiti NOV in POS. V ta namen je feldmaršalu Rommlu dodelil tri divizije, ki so motorizirane prečesale Istro, Gorski kotar in Ljubljansko pokrajino ter se po treh tednih hudih in neuspešnih bojev vrnile na vzhodno in italijansko fronto. Obe strani sta imeli težke izgube, tako je X. SNOB, »Ljubljanska«, izgubila tretjino svojega moštva.

// BESEDILO: Marko Vrhunec

To je opogumilo zahodne zaveznike, da so se odločili odpreti drugo fronto v Kvarnerju, s tem da bi prodrli v severno Hrvaško in do ljubljanskih vrat ter tako obkolili Nemce v Italiji. Winston Churchill je o tem obvestil maršala Tita, računajoč na pomoč NOVJ pri izkrcanju. Titov odgovor je bil »NE«, kajti ti boji bi uničili del Hrvaške in Slovenije. In drugi razlog je bil, da bomo Jugoslavijo osvobodili z lastnimi močmi.

nalogo opravi XVIII. divizija, in tako so njene enote 23. novembra 1943 odšle v Gorski kotar. Deveta brigada je po nekaj dneh zavzela Vrbovsko, vendar se je kmalu umaknila na druge položaje in se tam bojevala dva meseca.

Deseta brigada je brez boja iz Broda na Kolpi pregnala nemško-ustaško-domobranovo posadko in ob prihodu v Delnice priredila velik miting ter z njim odprla kampanjo za uresničevanje sklepov II. zasedanja AVNOJA.



Marko Vrhunec (Foto: arhiv Svobodne besede)

se jih je predalo, 29 vojakov raznih narodnosti Sovjetske zveze pa je z nemškimi orožjem v rokah vstopilo v brigado. Ves čas svojega bivanja je imela težave s prehrano in nizkimi temperaturami, ob odhodu domov pa jo je zajel močan snežni metež.

Brigada je 14. februarja 1944 zapustila Gorski kotar in je v Fari slovesno prisegla, da se bo z vsemi močmi bojevala za vrednote in cilje NOB. ●



Josip Broz Tito na Visu leta 1944 (Foto: arhiv Svobodne besede)

Zato je izdal ukaz, da se brigade 13. primorsko-goranske divizije vrnejo v Gorski kotar, glavni štab NOVŠ pa tja napoti eno slovensko divizijo, da skupaj pričakajo in sodelujejo pri morebitnem izkrcanju anglo-ameriških sil. V ta namen je slovenski glavni štab določil, da to

Prodirala je do Fužin in Benkovca, njene izvidnice pa so prihajale do točk, od koder so videle morje. V Gorskem kotarju je ostala 76 dni in imela 28 spopadov s sovražniki. Njen največji uspeh je bil napad na Hreljin v bližini Reke, kjer je padlo 20 Nemcev, nekaj

Viri : Josip Broz Tito: Zbrana dela, knjiga osemnajst; Ladislav Kiauta: Na bojni črti osemnajste, zavod Borec, 1973; Borivoj Lah – Boris: Ljubljanska brigada, Odbor skupnosti LB, 1990; Velimir Kraševac – Igor: Deveta kočevska brigada, 1991; Janez Perovšek – Pelko: Naprej, Osmo SNOB »Fran Levstik«, 1968; Damjan Guštin: Bojna pot SNOUB »Ljubljanske«, 2003.

Popisanih 3300 partizanskih spomenikov

Obeležje ob cesti Logatec - Rovte tarča (ne)znanih vandalov

Miran Hladnik popisovalcem, članom borčevskih organizacij in njihovim podpornikom sporoča, da se je števec na Geopediji ustavil pri 3300 popisanih partizanskih spomenikih. »Na vzhodu Slovenije še vedno nič novega, kot da tam ne bi bilo vojne. Ali res nihče ne pozna nikogar, ki bi evidentiral obeležja na Štajerskem? Bele lise so tudi še na severnem Primorskem, Krasu in še kje,« pravi Hladnik in dodaja: »Teofil je zadnjič pokazal na neaktivno Dolenjsko. Prekopiral sem knjigo Eme Muser Spomeniki naj govore: Zbornik spomenikov NOB v občini Novo mesto iz leta 1972 in grobo strojno prepoznano besedilo (https://www.slov.si/doc/novomeski_spomeniki.txt) in zemljevid (<https://www.slov.si/doc/dsc04388.jpg>) postavil na splet

dogodku. »Prvič se mi je zgodilo, da domačin ni hotel pokazati plošče, ki jo je že njegov oče snel s pročelja hiše in je spominjala na smrt starega očeta in strica v nemških zaporih v Begunjah.« Plošča na hiši v Kostanju je bila posvečena Mihi Pestotniku iz številne Osonkove družine, ki so ga skupaj z bratom Jožetom ustrelili »nekje na Gorenjskem« (po informaciji svojcev je bilo to v Begunjah). Ploščo naj bi »že dolgo tega« s pročelja snel sin ubitega. Spravljena je v gospodarskem posloplju pri hiši, vnuk Mihe Pestotnika pa je ni želel pokazati in omogočiti njenega fotografranja, ker bi bilo to proti želji njegovega očeta, ki jo je odstranil. Po besedah vnuka naj bi po vojni komunisti družini prizadejali preveč gorja in iz obzirnosti do potomcev sosedov (ki naj bi starega očeta izdali

Žalostno. Tolaži me, da je tak odnos do preteklosti vendarle izjema, in popisovalcem želim čim manj podobnih izkušenj.«

Oglasila se je tudi Vesna Jerina iz krajevne organizacije Logatec - Naklo. »Vandali pri skrunjenju spomenikov NOB kar ne odnehajo. V nedeljo, 19. avgusta, sem pri rednem pregledu stanja spomenikov NOB, ki zanje skrbimo v KO ZB Logatec - Naklo, bila nemalo presenečena, predvsem pa zgrožena, da se je neznan zlikovec že drugič v dveh letih lotil spominskega obeležja v spomin aktivistki in partizanski učiteljici Ljubi Bavdek, kruto umorjeni februarja leta 1944. Spominsko znamenje stoji ob cesti Logatec-Rovte.« Sicer pa Vesna Jerina še dodaja, da z velikim veseljem in zadovoljstvom spremlja popisovanje spomenikov in spominskih obeležij



Oskrunjeni spomenik učiteljici Ljubi Bavdek letos avgusta



Spomenik je bil prvič poškodovan leta 2016.

za prvo pomoč pogumnemu Dolenjcu, ki se bo lotil dela. Knjige v pdf pošljem interesentom posebej. Za druge pokrajine je pomožna literatura na Wikiverzi (https://sl.wikiversity.org/wiki/Partizanski_spomeniki_na_Geopediji).« Hladnik sporoča tudi o neprijetnem

Nemcem), češ da je treba te reči zaradi dobrososedskih odnosov pozabiti. »Ali z drugimi besedami, zatajiti je treba uporne prednike, da ne bodo sovaščani, ki danes po zgledu tv-ekrana za medvojne žrtve krivijo partizane in ne Nemcev, s prstom kazali na družino.

NOB. »Žal mi je da določeni predeli, ki jih navajate, še niso popisani, vendar se bo z vašim opominjanjem tudi ta vrzel zapolnila,« je prepričana. ●

Besedilo: Jan Ukmar
foto: Miran Hladnik, Vesna Jerina

75 let od osvoboditve italijanskega
koncentracijskega taborišča Kampor

Skozi trpljenje v svobodo



Pogled na prizorišče spominske slovesnosti v nekdanjem taborišču Kampor na otoku Rab

Pred 75 leti, 11. septembra 1943, so taboriščniki osvobodili italijansko fašistično taborišče Rab, v katerem je v letih 1942 in 1943 trpelo približno 15.000 taboriščnikov, največ Slovencev, Hrvatov in Judov. V spomin na ta dogodek je bila v spominskem parku 9. septembra tradicionalna slovesnost.

// BESEDILO: **Silvana Knok**, *TV Medvode* // FOTO: **Iztok Pipan**

Vsakoletnega srečanja preživelih in njihovih svojcev se je letos udeležilo približno tisoč ljudi. Samo iz Slovenije so se pripeljali z desetimi avtobusi. Poleg Slovencev so bili na srečanju domačini z Raba ter preživeli in svojci hrvaških taboriščnikov. Prišli pa so tudi številni visoki gostje: novi predsednik Državnega zbora RS, mag. Dejan Židan, odposlanec predsednice Republike Hrvaške, Nikola Grgurić, odposlanec predsednika hrvaškega sabora, Josip Borić, ter

najvišji predstavniki Občine Rab, Primorsko-goranske županije, slovenska veleposlanica na Hrvaškem dr. Smiljana Knez, podžupan Občine Kočevje Roman Hrovat, poslanec SD v DZ RS iz Kočevja Predrag Bakovič, predstavniki ZZB za vrednote NOB Slovenije, Udruge antifašista Raba in SABA Hrvaške in predstavniki Koordinacije judovskih občin Hrvaške ter številna združenja borcev iz Slovenije.

Letošnja slovesnost tako kot vse dosedanje ni bila namenjena samo obe-

leževanju spomina na težke dni naše skupne preteklosti, ampak je bila tudi most prijateljstva med hrvaškim in slovenskim narodom, most, ki nas združuje v spominu in opominu, da se nasilje, povezano z različnimi ideologijami, ne bi več ponovilo. To je bila tudi osrednja tema številnih govornikov, tako slovenskih kot hrvaških, ki so poudarjali potrebo po ohranjanju zavedanja o skupni protifašistični tradiciji. In ob tem tudi, da si ob vsem vedenju, poslušanju pričevanj ne moremo predstavljati na eni strani trpljenja vseh, ki jih je vojna doletela na njihovih domovih, pognala v boj, izgnanstvo in begunstvo, v zapore in koncentracijska taborišča, in na drugi strani njihovega poguma in moči.

Izkušnja dveh uničujočih vojnih, predvsem pa zločinov, ki so jih povzročili totalitarni režimi, kot sta nacizem in fašizem, je po vojni človeštvo spodbudi-



Zbrane je nagovoril tudi predsednik Državnega zbora Republike Slovenije mag. Dejan Židan.

la k sprejetju zaveze »nikoli več vojne«. O pomenu Splošne deklaracije človekovih pravic je spregovoril tudi slavnostni govornik, predsednik **Dejan Židan**, ki je dejal tudi: »Drznim si reči, da sodobni svet in v njem prevladujoče stanje duha človekovim pravicam nista najbolj naklonjena. Pod pritiskom ali pa bolj rečeno z izgovorom najrazličnejših groženj se nemalokrat skušajo te težko pridobljene in priborjene pravice krčiti in omejevati. In tudi zaradi tega je oziranje v preteklost, v čas, ko je bilo človekovo dostojanstvo teptano, človekove pravice internirancev in internirank pa dobesedno izbrisane, neizogibno in nujno.«

Predsednik Taboriščnega odbora Rab **Herman Janež ml.** je v imenu članov taboriščnega odbora Rab - Gonars izrekel veliko zahvalo tako prebivalcem Raba kot tudi Občini Rab, da vsa leta lepo skrbijo za pokopališče in da ohranjajo stike s preživeli taboriščniki in njihovimi svojci. Odpos-

lanec predsednice Republike Hrvaške Kolinde Grabar Kitarović in obenem tudi župan mesta

Rab Nikola Grgurić je poudaril, da prebivalci otoka Rab nikoli ne smejo pozabiti, kaj so doživeli, kako je italijanski fašizem v imenu ideologije uničeval druge narode, in da spomin nosi ne le spoznanje, ampak tudi odgovornost. Odgovornost nikoli ne biti sokrivi s tišino ali neukrepanjem. Spregovoril je proti vsem oblikam totalitarizmov 20. stoletja in se zavzel za sožitje narodov v miru. Po koncu osrednje prireditve so se udeleženci zaustavili še pri spomeniku, ki spominja na ženski del taborišča Rab, in tudi tam položili cvetje in sveče.

Tako kot so bili govorniki iz Slovenije in Hrvaške, se je prepletal tudi kulturni program prireditve. Za vodenje in recitacije pesmi ter pričevanj nekdanjih taboriščnikov sta poskrbeli Irena Ivič in Silvana Knok, s pesmijo sta nastopila Klapa Eufemija ter Pevski zbor Svo-

boda Kočevje, z glasbeno spremljavo pa sta slovesnost obogatila Ciril Skebe in Zvone Richter. Druženje vseh skraj udeležencev srečanja se je končalo na Punti Kampor, kjer so člani Društva športne rekreacije Kampor pripravili pogostitev za vse udeležence. Kraj Kampor ima namreč že vse od vojnih dni dalje prijateljske odnose s krajema Podpreska in Draga pri Kočevju.

Prireditev je pripravil Koordinacijski odbor žrtev vojnega nasilja – Taboriščni odbor Rab - Gonars v sodelovanju Občino Rab. ●

Sporočilo v letu 1944

*Veš Mimika,
naša mati
so umrli.*

*Ne moreš si misliti,
kako jim je bilo hudo,
kako grozno so jokali;
nobenega od otrok,
razen mene,
ni bilo pri njih,*

*saj smo raztepeni
po vseh lagerjih.
Tako so si želeli
videti še enkrat
svoje trsje,
pa tiso visoko, staro
tepko pri vrtu,
tako so si želeli
košček toplega
domačega kruha.*

*Ničesar jim nisem
mogla dati,
samo tolažila sem jih,
samo tolažila sem jih.*

*In potem sem jim
zatisnila oči.*

*V osušeni pesti
so stiskali grudico
prsti z domačega vrta –
vedno so jo nosili pri sebi,
zdaj počiva tu,
z njimi vred, na Nemškem.*

Vir: Borec (letnik XXXVIII) 1981, št. 8, str. 424



Na Rab so prišli poleg preživelih taboriščnikov tudi številni svojci in prijatelji umrlih

Igriše/Laško:

Na Igrišah v občini Laško, na sedlu med Mrzlico in Šmohorjem, na stičišču občin Hrastnik, Laško in Žalec, so se tudi letos spomnili tragedije, ki se je na domačiji Hribarjevih zgodila 7. marca 1943, ko so v goreči domači hiši umrli trije partizani, borci Veličkove čete, ter domači: gospodar, gospodinja in sin ter sosedov fant, ki je bil prav takrat na obisku. To okrutno dejanje je



po pripovedih preživele domače hčere Mimike Hribar opisal Branko Zupanc v knjigi Rdeči sneg na Igrišah. S prebranim odlomkom iz knjige se je tudi na letošnji prireditvi poklonil spominu na umrle.

Okupatorji so na domačijo Hribarjevih prišli iz Savinjske doline po sledi, ki so jo za seboj pustili partizani. Tragedijo sta preživeli le hčeri Slavica in Mimika, ki so jo odpeljali v taborišče Ravensbrück in nato v Auschwitz. Spominska prireditev je vsako leto namenjena tudi spominu na borce Veličkove čete, zadnja leta pa združuje vse tri občine, ki sodelujejo tudi pri organizaciji. Ta je namreč precejšen zalogaj, saj na kraju nekdanje domačije danes stoji na lepo urejeni jasi le spomenik, vse, kar potrebujejo za prireditev, pa morajo organizatorji pripeljati iz doline (klopi, ozvočenje, hrano, pijačo). Kljub visokim temperaturam se na prireditvi zbere vsako leto več ljudi, med njimi je bilo letos več kot sto pohodnikov, ki so prišli iz Laškega, Zabukovice in Hrastnika.

Slavnostni govornik je bil tokrat poslanec **Soniboj Knežak** iz Hrastnika, prireditve sta se udeležila tudi poslanec Matjaž Han in Tomaž Režun, župan Radeč. Ob velikem številu praporščakov pa so v kulturnem programu prireditve nastopili člani Moškega pevskega zbora Laško, Rudarska godba na pihala Hrastnik, Branko Zupanc, Olga Markovič in na harmoniki Hermina Lipar.

Besedilo in foto: Jožica Hribar

Radlje ob Dravi:

Združenje borcev za vrednote NOB Radlje ob Dravi je 8. septembra v sodelovanju s tamkajšnjo občino v Športni hiši pri Osnovni šoli Radlje ob Dravi pripravilo »Popoldan partizanskih pesmi 2018«. Prireditve smo posvetili vsem padlim in ubitim v drugi svetovni vojni, ki so dali življenje za svobodo,



Vodenje prireditve smo zaupali mag. Alanu Bukovniku, pobudniku in predsedniku Odbora za pripravo prireditve, ki pa je tudi podpredsednik združenja in župan Občine Radlje ob Dravi.

ki jo danes uživamo, pa tudi zmagovalcem nad okupatorji in domačimi izdajalci ter 70. obletnici ustanovitve Zveze borcev Slovenije. Predsednik združenja Karl Kotnik je v uvodu pozdravil vse navzoče, posebno pa evropskega poslanca Igorja Šoltesa, predsednika ZB Slovenije tovariša Tita Turnška, ki je bil tudi slavnostni govornik, in župana Občine Radlje ob Dravi Alana Bukovnika. Predsednik Turnšek je na kratko opisal borčevsko organizacijo od ustanovitve do danes, pojasnil pomembne prelomnice na njeni poti ter razmišljal o prihodnosti Slovenije in zveze.

Dvorana je bila nabita s pozitivno energijo. Udeleženci prireditve so z izvajalci družno prepevali poznane partizanske in bojne pesmi. Štiri deklice z Remšnika so zapele »Počivaj jezero v tihotix in »Naša vojska«, Moški pevski zbor iz Radelj ob Dravi je odpel »Pesem XIV, divizije« in »Jutri gremo v napad«. Marjetka Popovski je s svojim programom in prijetnim glasom k prepevanju pritegnila veliko obiskovalcev, prav tako tudi Jahači revolucije.

Tržaški Partizanski pevski zbor Pinko Tomažič je iz bogatega repertoarja predstavil partizanske, bojne in ponarodele revolucionarne pesmi Slovenije, Jugoslavije, Italije, Francije, Španije in Rusije. Na noge je spravil vso dvorano, ki je z njimi zapela skoraj vse pesmi. Prireditev smo končali z vsemi nastopajočimi na odru in z vsemi obiskovalci v dvorani s pesmijo »Hej, brigade«.

Besedilo in foto: Karl Kotnik

Livek:

Na osnovni šoli na Livku je bila oktobra 1954 postavljena plošča v spomin na 15. oktober 1944, ko je bil v stavbi izvoljen prvi Narodnoosvobodilni odbor za Kobarško. Vsa leta, ko je še delovala šola, so učenci skupaj z učitelji skrbeli za urejenost plošče in okolice. Ko ni bilo več dovolj mladeži, da bi napolnili vsaj en kombinirani oddelek šole, so otroke začeli voziti v šolo v



Nekdanji direktor kobariškega muzeja Jože Šerbec (levo) in predsednik kobariške krajevne organizacije ZB Vojko Hobič (desno) sta spominsko ploščo vrnila na staro mesto.

Kobarid. Občina Kobarid kot lastnica je v skladu s popotresno obnovo izzvedla sanacijo stavbe ter uredila notranjost za potrebe krajanov, predavanja in obiske skupin s predstavitvijo zgodovine Livškega. Stavba je dobila tudi energetska zaščito.

Ob sanaciji in prenovi stavbe je izvajalec skladno s pogodbo odstranil s fasade tudi ploščo, ki jo je krajevna skupnost deponirala in je ostala na stopnišču v stavbi. V pogodbi je zapisano, da se plošča vrne na mesto. Pa to ni bilo storjeno, ker so bili nekateri posamezniki, pa tudi krajevna skupnost proti ponovni namestitvi plošče na fasado. Ne vem, zakaj se nekateri sramujejo svoje in naše zgodovine, saj je tudi boj v NOB pripomogel, da lahko danes živimo v svobodni Sloveniji. Tako je plošča ležala na stopnišču, vse dokler se v začetku letošnjega leta v KO ZB Kobarid nismo odločili temu narediti konec in smo v avgustu sami s pomočjo PGD Kobarid ponovno pričvrstili ploščo na zid. Pri tem pa je treba povedati, da je Občina Kobarid zagotovila sredstva za stanjšanje plošče in obnovo črk, ki so bile že slabo vidne in zato potrebne obnove.

Besedilo: Vojko Hobič, foto: Sašo Rosič, PGD Kobarid

Lom pod Storžičem:

Marija Solnar, 28 let, Marija Štefe, 24 let, Marija Bečan, 25 let, Peter Ahačič, 45 let, Jože Janežič, 27 let, Andrej Kmet, 34 let, Jože Gradišar, 44 let, in Anton Guček so bili prve žrtve okupatorja na Gorenjskem. 4. avgusta 1941 je v Verbičevi koči priseglo in ustanovilo Storžiški bataljon 63 partizank in partizanov. Večina borcev je po ustanovitvi bataljona odšla proti Begunjam. V



K spomeniku prvim žrtvam na Gorenjskem so položili cvetje in venec (od leve proti desni): Borut Sajovic, Mira Kramarič, Lara Jankovič in Jure Jerkič.

koči je ostalo le 21 večinoma neoboroženih partizank in partizanov. Že naslednjega jutra, 5. avgusta pred 4. uro zjutraj, so Nemci s pomočjo domačih izdajalcev iz Tržiča (imena hranimo v uradništvu) partizane v koči obkolili in napadli. V spopadu je osem partizanov, med njimi tudi partizanke, padlo, drugim se je uspelo rešiti. Nad mrtvimi so se okupatorski policisti divjaško znašali, potem so jih zmetali v gorečo kočjo.

»Za junaštvo in tragično žrtvovanje si borke in borci zaslužijo naš trajni spomin in globoko spoštovanje,« je na spominski slovesnosti povedala slavnostna govornica Lara Jankovič, dramska igralka in aktivistka, ter poudarila, da so ti dogodki ustvarili ogromno solza in trpljenja, a so tudi dokaz neprecenljive moči naroda, ki se v svoji ogroženosti bojuje za narodno preživetje, za svobodo in brani svoje dostojanstvo. Za te cilje so padle tudi žrtve pod Storžičem.

Tržiški župan mag. Borut Sajovic je povedal, da spomin na 5. avgust 1941 spada med tri pomembne praznike v občini Tržič, ki se jih ponosno praznuje. Nekoč je bil 5. avgust tudi praznik Občine Tržič. Predsednica KS Lom pod Storžičem Mira Kramarič pa je svoj nagovor končala z besedami: »Za mir se je treba vseskozi prizadevati, zgodovine pa ne omadeževati, ampak spoštovati!«

Kot predsednik Območnega odbora ZB NOB Tržič sem v nagovoru opozoril na napačno interpretacijo zgodovine na proslavi v Osnovni šoli Tržič, na skrunitve in poskuse skrunitve spominskih obeležij in grobišč Kovor, BPT in Retnje, na blatenje zgodovinskih dogodkov (Dražgoše) moderatorja na Radiu Gorenc, na nenehne pritiske za preimenovanje Paviljona NOB. Sprašujem se tudi, zakaj je nekemu napoti pohod iz Podljudelja na Bistriško planino, in to samo zato, ker nekdo ne želi videti rdeče zvezde na prireditvi pri spomeniku, posvečenem pripravam na boj proti okupatorju, in ker se prekriva s krajevnim praznikom Bistrice.

Spominsko slovesnost so pripravili: Občina Tržič, Združenje borcev za vrednote NOB Tržič, Krajevna skupnost in PGD Lom pod Storžičem, Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo Tržič, Policijsko veteransko združenje Sever Gorenjska, Občinsko združenje slovenskih častnikov z organizacijo pohoda in Planinsko društvo Tržič. Prisotna je bila tudi častna straža Slovenske vojske. V kulturnem programu so nastopili Pihalni orkester Tržič, mlade pevke in pevci folklorne skupine Karavanke.

Besedilo: Jure Jerkič, foto: ZB Tržič

Malkovec:

Tradicionalni spominski pohod Malkovec 2018, ki ga je pripravila Krajevna organizacija ZB za vrednote NOB Tržišče, smo tokrat pripravili 4. avgusta, in sicer v počastitev spomina na krute dogodke druge svetovne vojne. Tokrat

smo še posebno poudarili odhod malkovških fantov v partizane aprila leta 1942, požig Malkovca in pobjo nedolžnih domačinov 2. avgusta 1942 in 70. obletnico ustanovitve borčevske organizacije. Govornik na takratnem srečanju v Čehnarjevi dolini je bil Stane Potočar Lazar.

Številne pohodnike in goste je pozdravila predsednica KO ZB za vrednote NOB Tržišče Vladka Blas. Pohodnike je Jože Strupeh vodil mimo spomeni-



Udeleženci tradicionalnega pohoda Malkovec 2018

ka na Malkovcu, kjer so z minuto molka počastili padle. Pot so nadaljevali po cesti nad malkovškimi vinogradi do Slančjega Vrha, kjer je bil postanek s komemoracijo pri spomeniku padlim na pokopališču. Pot skozi gozd je vodila do domačije podžupana občine Sevnica Janeza Kukca, na njej so bili pohodniki prijazno sprejeti z okrepčilom, in nato v Čehnarjevo dolino, kjer je Janez Valant pohodnikom predstavil potek dogodkov z odhodom malkovških fantov v Duletovo četo 1. dolenjskega partizanskega bataljona. V Čehnarjevi dolini je bil partizanski miting, na njem je zbrane nagovoril tudi Milan Gorjanc, član predsedstva ZB Slovenije. Domačin Franc Zupančič je s člani Duletove čete obnovil poslopje Čehnarjevega mlina in ob 70. obletnici odhoda malkovških fantov v Duletovo četo izdelal in postavil spominsko obeležje v Čehnarjevi dolini, ki je letos dopolnjeno s spominsko tablo o Stanetu Potočarju - Lazarju, katere vsebino je napisal Milan Gorjanc. Ob tej priložnosti je Franc Zupančič vnuku Lojzeta Leniča Mileta, Andreju Leniču, izročil sliko dedka v vojaški uniformi.

Besedilo: Vladka Blas, foto: Tomaž Kužner

Kobarid:

V Kobaridu so se sešli predstavniki ANPI Čedad, arhitekt Renzo Ruclia in predsednik kobariške borčevske organizacije Vojko Hobič. Arhitekt je prisotne podrobno seznanil z idejno zasnovo spominskega obeležja, ki naj bi ga marca 2019 postavili v občini Povoletto na območju stavbe civilne zaščite občine v bližini, kjer je med vojno delovalo letališče in je bilo uničeno po partizanski akciji 13. marca 1944 pod poveljstvom Marka Redelonghija. Obeležje bo imelo betonski podstavek. Nanj bo pritrjena železna konstruk-



Ostanki tabora v Plazeh nad Breginjem, od koder je enota pod vodstvom Redelonghija odšla na napad na Belveder.

cija, iz katere bo v zrak štrlelo devet palic, ki bodo simbolizirale devet letal. Na koncu bodo rdeči železni kraki, ki bodo simbolizirali eksplozije. Arhitekt ocenjuje, da izvedba projekta ne bi smela stati več kot 3000 evrov.
Besedilo in foto: Vojko Hobič

Rožna Dolina:

Na mejnem prehodu Rožna Dolina je bila 28. junija v organizaciji Društva veteranov Sever Severne Primorske in v soorganizaciji OZVVS Veteran Nova Gorica ter ob sodelovanju občin Nova Gorica, Šempeter - Vrtojba, Miren - Kostanjevica in Renče - Vogrsko tradicionalna spomenska slovesnost v počastitev dneva državnosti in v spomin na osvoboditev mejnega prehoda v Rožni Dolini v osamosvojitveni vojni leta 1991.



Slovesnost v Rožni dolini v bližini nekdanjega mejnega prehoda.

Navzoče je nagovoril Angel Vidmar, podpredsednik Zveze policijskih veteranskih društev Sever in predsednik Društva veteranov Sever Severne Primorske, slavnostni govornik pa je bil Matej Arčon, župan mestne občine Nova Gorica. V kulturnem programu, ki ga je vodil in povezoval Radoš Bolčina, sta sodelovala Pihalni orkester Prvačka pleh muzika in Moški pevski zbor Provox.

Besedilo in foto: Vid Šibelja

videosponetek: <https://youtu.be/xP36PxXgj8o>

Planina Lom:

V organizaciji Združenja borcev za vrednote NOB Bovec, Kobarid, Tolmin je bila 8. julija tradicionalna slovesnost na planini Lom. Vsakoletna slovesnost poteka v spomin borcem NOB, ki so v letu 1943 padli na tem območju.



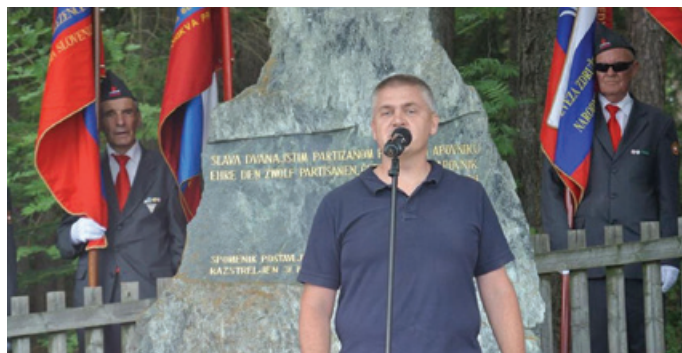
Rok Uršič je k spomeniku položil cvetje

Dogajanja v tem času se je v govoru spomnil predsednik ZB NOB Bovec, Kobarid in Tolmin Rok Uršič, ki je k spominski plošči položil tudi cvetje. V kulturnem programu so sodelovali pevci pevskega zbora iz Poljubinja.

Besedilo in foto: Erika Gerbec

Komelj:

Spomin na čas pred 74 leti, ko je bila na tem mestu pri Apovniku uničena Domnova partizanska četa, je še vedno živ. Veliko se nas je zbralo iz raznih krajev Slovenije :Nove Gorice, Ljubljane Žalca, Postojne, Kopa, Cerknega. Prisluhnilo smo slavnostnemu govorniku Martinu Premku, ki nam je opisal



V Komelju je zbrane nagovoril zgodovinar Martin Premk

sam dogodek in povedal, da je bila druga svetovna vojna boj za pravičnejši svet, boj za obstanek, pa ne samo za Slovence, ampak za vse svobodoljubne ljudi, ki niso želeli in mogli živeti v svetu zla in nasilja, ki sta ga ustvarjala fašizem in nacizem. V tragediji, ki se je zgodila 12. oktobra 1944 leta, ko je 15 partizanov pod poveljstvom Cirila Šorlija - Domna napadlo desetkrat več SS policistov in drugih pripadnikov nemških oboroženih sil, je v neenakem srditem boju padlo 12 partizanov, trije pa so se srečno rešili. Nad ranjenci so se esesovci in domači pripadniki

Spomenik je 28. maja 1972 postavila Zveza koroških partizanov, 31. oktobra 1975 pa so ga neznanci razstrelili.

Besedilo in foto: Bruna Olenik

Vrata, Mojstrana:

Člani društva ZB za vrednote NOB Dovje - Mojstrana smo se 2. septembra zbrali v dolini Vrat. Na pot smo se kljub deževnemu vremenu odpravili po



Aljažev stolp bodo po 123 letih obnovili.

različnih pohodniških poteh. Končni cilj je bil pri koči, ki nosi ime po pogumnih padlih partizanih. Pripravili smo bogat kulturni program in podelili priznanja aktivnim članom.

Počastili smo 70. obletnico ustanovitve ZB NOB Slovenije, spomnili smo se padlih partizanov gornikov od leta 1941 do 1945 in vseh padlih žrtve NOB. Pred 74 leti so partizani Gradnikove brigade, kulturniki 9. korpusa Jeseniško-bohinjskega odreda in mladinci OK Bohinj podrli mejnik med Italijo in Nemčijo in na Aljaževem stolpu na vrhu Triglava izobesili slovensko zastavo.

Plošča je bila pritrjena na Aljaževem stolpu. Trenutno so stolp prepegljali v dolino, saj je po 123 letih potreben temeljite obnove. Tudi ploščo je treba očistiti, pozneje jo bodo pričvrstili v skalo, kjer je bila leta 1944 izobešana slovenska zastava. Počastili smo spomin na 100. obletnico prve svetovne vojne. Vse to je naša zgodovina, je učiteljica življenja, zato se moramo ob obletnicah ozreti na trnovo pot, ki smo jo Slovenci prehodili do lastne države.

Med nami so še ljudje, ki so doživeli grozote druge svetovne vojne, zato je prav, da večkrat slišimo njihove pripovedi. Ne pozabimo preteklosti, ne pozabimo vrednot, ki so bile v krvi priborjene skozi zgodovino. Zavedamo se, da so vojne pustile hude rane, te se postopoma celijo. Miroljubni ljudje vsepovsod čutimo, da moramo stopiti skupaj. Zato si želimo strpen dialog, da bi vse želje izsanjali v miru, izogibamo se izločevanju, kajti zavedamo se, da imamo vsi skupno domovino.

Besedilo: Sonja Mirtič, foto: Jože Mirtič

Odprto pismo Ženskega lobija Slovenije predsedniku vlade RS

Ženski lobi Slovenije (ŽLS), krovna organizacija devetih nevladnih organizacij, ki si že celo desetletje uspešno prizadevamo za enakost spolov, pozdravljamo normalizacijo političnega prostora Slovenije, za katero upamo, da se bo začela z začetkom dela nove Vlade RS. Skrbi nas, da se je novi politični cikel začel z izrinjenostjo kandidatke za volitve v državni zbor iz javnih sočujenj v predvolilni kampanji in z resnim nazadovanjem zastopanosti žensk v Državnem zboru RS, kjer je njihov delež padel s 33 odstotkov na 23 odstotkov, ter v vladi, v kateri je pričakovani upad s 50-odstotne zastopanosti ministrice na zgolj 23 odstotkov ministrice v novi vladi.

Od vlade in parlamenta pričakujemo, da bosta končno izvedla potrebne popravke zakona o volitvah v državni zbor: odpravila okraje, uvedla zadrgo, obvezni preferenčni glas in delitev sedežev po kriteriju najvišje podpore volivk in volivcev polovici kandidatke in polovici kandidatov posamezne stranke. V času te vlade tudi pričakujemo, da bo izglasovan zakon o obveznem najmanj 40-odstotnemu deležu žensk in moških v organih odločanja v institucijah in gospodarskih družbah v zasebnem in javnem sektorju.

Upanje nam vliva dejstvo, da novo politično večino sestavljajo stranke, ki se vsaj na ravni svojih programov in volilnih obljub zavedajo, da tudi v Sloveniji še zdaleč ni dosežena dejanska enakost spolov, in ki so pokazale politično voljo braniti in v nekaterih pomembnih segmentih nadgraditi doseženo raven človekovih pravic žensk.

Vse bolj odprto javno in politično organizirano oporekanje pridobljenim pravicam žensk, zlasti na področju spolnega in reproduktivnega zdravja, in zanikanje spoznanj o družbeno pogojenem razumevanju ženskih in moških družbenih vlog, ki se razširja celo po javnih medijih, dokazujeta, da imamo velik primanjkljaj pri sistematičnem razkrivanju spolnih predsodkov in stereotipov. Podpiramo napovedana prizadevanja vlade za izboljšanje državljanke vzgoje, ki mora zajeti tudi znanja o strukturno vgrajeni diskriminaciji žensk, a si želimo tudi temeljite prenovne vzgoje v šolah kot integralnega dela celostnega osebnostnega razvoja.

Upanje nam vzbuja tudi dejstvo, da so med prioritetai koalicijske pogod-

be navedene tudi take, ki usodno vplivajo na dejansko enakost spolov, kot so na primer odprava skrajne revščine med zaposlenimi in upokojenimi, odprava sramotno dolgih čakalnih dob v zdravstvu in ureditev vse hujšega izziva dolgotrajne oskrbe. Pozdravljamo tudi jasno izraženo pripravljenost te vlade, da se bo rasti družbenih neenakosti lotevala s socialnim dialogom vseh deležnikov in se pri iskanju rešitev opirala tudi na znanje in inovativnost nevladnih organizacij. Skrbi pa nas, kako bo vlada to tudi naredila, saj ostajamo država brez vsakih resnih organov, ki bi spremljali uresničevanje deklarirane pravne enakosti spolov: že leta nimamo samostojnega vladnega urada in tudi ne posebne komisije v državnem zboru, nimamo posebne varuhinje oziroma varuha enakosti spolov, ne komisij za enakost spolov v občinah in tudi ne sistematičnega raziskovalnega dela na tem področju. Zaskrbljene smo tudi spričo naraščanja neenakosti med spoloma, ki jih zaznavamo pri svojem delu, predvsem pri dohodkih, plačanem in neplačanem skrbstvenem delu, revščini in prekariatu med mladimi, skrajni revščini in izrinjenosti med ostarelimi ter vztrajno visoki stopnji nasilja nad ženskami.

Prekarizacija dela vse bolj postaja novi normalni režim dela, zato je treba razmišljati o drugačnem naboru univerzalnih socialnih pravic, ki edine lahko učinkovito zavarujejo ljudi pred sodobnimi družbenimi tveganji na trgu dela. Skrbi nas poglobljanje ekonomskih neenakosti. Minimalna plača je določena v višini praga revščine, socialna pomoč globoko pod pragom revščine in več kot dve tretjini zaposlenih ne prejema niti povprečnega dohodka (v vrednosti 1000 EUR). To Slovenijo umešča v vrh držav po številu zaposlenih, ki prejema minimalno plačo, dohodki in dobički ekonomske elite, ki jih s svojim delom ustvarjajo zaposleni, pa se porazdeljujejo po eni najnižjih davčnih stopenj v EU.

Zato podpiramo bolj pravično obdavčitev dohodkov, profitov in premoženja, obvezno udeležbo zaposlenih pri ustvarjenem dobičku ter uvajanje razumnih razmerij med najnižjim in najvišjim dohodkom v podjetjih. Pogrešamo tudi določnejšo opredelitev vlade, da bo storila vse za kakovostno implementacijo Konvencije Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (Istanbulske konvencije) in upoštevanje vidika spola pri obravnavi nasilja nad ženskami. Čas je za odločno preseganje

ekonomskih neenakosti žensk in negotovega položaja migrantk tudi zato, da ženske ne bi bile pahnjene in izkoriščane v naraščajoči industriji seksualnega dela.

V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja je socialistična politika z inovativnim pristopom v nekaj letih rešila vprašanje kakovostnega, javnega in vsem dostopnega otroškega varstva. Zato je Slovenija dočakala osamosvojitve s 50 odstotki za poln delovni čas zaposlenih žensk v delovni sili, kar je ostala ena ključnih pridobitev enakosti spolov, ki jo uživamo še danes. Naglo staranje družbe od politike danes zahteva podobno učinkovito rešitev na področju dolgotrajne oskrbe.

Nekaj mesecev pred volitvami je ŽLS ustanovil koalicijo za dolgotrajno oskrbo in organiziral javne pogovore po vsej Sloveniji. Na teh pogovorih smo ugotovile in ugotovili naslednje: takojšnja ureditev dolgotrajne oskrbe je temeljnega pomena za razvoj Slovenije zaradi hitrega staranja prebivalstva in visokega deleža revnih starejših, ki ne zmorejo sami plačevati storitev. Visoka prekarnost trga dela, podaljševanje delovne dobe in nizki povprečni dohodki nas opominjajo, da stroškov in oskrbe tudi ne moremo prelagati na mlajše generacije. Takojšnja ureditev dolgotrajne oskrbe v obliki razvejane mreže univerzalno dostopnih, kakovostnih javnih storitev, sofinanciranje le-teh iz javnih sredstev ter zagotavljanje podpornih storitev za neformalne skrbnice in skrbnice so nujni tudi zaradi zagotavljanja enakosti žensk, ki opravijo nesorazmerno velik delež družbeno potrebnega skrbstvenega dela kot neplačano delo ali kot slabo plačano zaposlitev v težkih delovnih razmerah nege, strežbe, pomoči na domu ipd. Kakovosten sistem dolgotrajne oskrbe ima lahko neposredne pozitivne sinergijske učinke na trg dela, na zmanjševanje sive ekonomije, na dostop revnih do storitev, na enakost spolov in zmanjševanje nasilja nad starejšimi, zato je to področje nujno treba urediti čim prej.

Z najboljšimi željami za uspešno delo nove vlade in v pričakovanju plodnega sodelovanja z njo, bodočemu predsedniku vlade predlagamo, da vodstvo ŽLS in njegove koalicije za dolgotrajno oskrbo še v septembru 2018 povabi na sestanek s pristojno ministrico in ministri, da bi se dogovorili o načinu našega sodelovanja.

Violeta Neubauer

Predsednica Ženskega lobija Slovenije

Žal mi je, vse je res

Končno se je oglasil tudi Možina. In kaj je povedal?

Zgodba številka 1. »Na RTV me je iskal nekdanji agent SDV.« Ta agent seveda nima imena!? Možina pripoveduje, da mu je ta agent povedal, da se dogaja »udar podzemlja bivše Udbe«. Torej obstaja »podzemlje bivše Udbe«. V kakšnih groznih časih živimo, pa to sploh ne vemo! Ali, spoštovani bralci, to verjamete?

Zgodba številka 2. Potem nastopi še »ženska v črni ruti«, ki je pred jamo nekje v Kočevskem rogu hotela prižgati svečo. Potem so jo fotografirali in nanjo kričali in pred otrokoma poniževali. Tudi ta »ženska v črni ruti« nima imena.

Dejstev gospod Možina v svojih oddajah ne predstavlja. Predstavlja pa pričevanja, percepcije o nekih dogodkih. Pričevalci so skrbno izbrani, oddaje pa vnaprej posnete. In to sčasoma postane Možinova »resnica«.

Inštitut za novejšo zgodovino ima zelo podroben seznam vseh Slovencev, ki so pomrli kot žrtve druge svetovne vojne. Ni nobena skrivnost. Ne igrajte se s številkami kar takole.

Vsaka resna zgodovina je zasnovana na dokumentih in dejstvih, ne pa na pričevanjih, percepcijah selekcioniranega kroga ljudi. Vsaka vojna je kruta. Izdajalci in ovaduhi se med vojno kaznujejo s smrtjo, sicer bi bilo žrtev še več. Kaj se je zgodilo z vrnjenimi esesovci, je znano. Velikokrat smo o tem že govorili, tudi jaz.

Lahko kdo reče, da so bil to povojni poboji, lahko pa tudi, da so prejeli zasluženo kazen. Vmes so bila tudi osebna maščevanja. Lahko pogledamo, kaj so z esesovci storili Američani ali pa Francozi z višijevci. Pa ti pride Možina in si izmisli »slovenski holokavst«.

Iz svojih pričevalcev Možina konstruira zgodovino, kakršno bi hoteli videti ... kdo?

Možina še zapiše: »Pri napadih primitivno in brezsravno uporabljajo laž, kot Tit Turnšek« Tudi tokrat Možina ne pove, za katero laž gre.

»Več sovražstva je v enem pismu Tita Turnška, ki mu sekundira Hribarjeva, kot pa v vseh 144 oddajah Pričevalci.« Podivjano ravnanje, »kot ga uprizarja Turnšek«, se zdaj dogaja nad demokratično mislečimi.

Možina svoje laži in žalitve in posledično širjenje sovražstva zdaj poskuša naprtiti drugim. Taka spreobračanja niso redka.

To »podivjano ravnanje« naj bi bilo zahteva, da se ukinejo lažnive in žaljive oddaje na javni RTV.

Kaj hujšega kot to! Zahteva je povzročila burne odzive naraščajočega klerofašizma (poslancev ELS, članov Janševe SDS, da o Novi 24, Reporterju in Janševi Demokraciji niti ne govorim).

Svojim zvestim privrženecem naročajo obrambo in hvalo predvsem Možine in Dežmana. Niz odzivov je naročenih na spletu, pa tudi v pisnih bralcev, tudi kakšen članek je naročen. Prihaja do resnih žalitev in celo groženj.

Vprašanje, ki si ga postavljamo, je preprosto: zakaj so oddaje Možine za Škofovsko konferenco tako pomembne, da jih je treba za vsako ceno obdržati? Odgovor najdemo pri Juhantu, ki je nedavno rekel: **»Ne gre za spravo, gre za rehabilitacijo.«** Rehabilitacijo koga?

Gre za izdajalca škofa Rožmana in ljubljansko nadškofijo. Madeža se tudi z raznimi pravnimi naporji ne da izbrisati (glej prispevek Ljuba Bavconca v knjigi »Rožman v Zgodovini«).

Friedrich Rainer, nemški komisar Operativne cone Jadransko primorje, je pred vojaškim sodiščem 4. armade julija 1947 dejal: **»Menim, da je bil v Sloveniji edini slučaj, da je nacionalni socializem uporabil za svojega zaveznika Katoliško cerkev.«** Opomba, gre samo za ljubljansko nadškofijo.

Škof Rožman je s peščico klerikalnih in njemu privrženih duhovnikov zvalil v vrste SS-policije in še prej v vaške straže in MVAC veliko število naivnih slovenskih fantov, ki so po vojni, ko so jih zavezniki poslali domov, prejeli kazen. Tudi to je posledica medvojnega delovanja škofa Rožmana. Res je, vsako smrt je treba obžalovati, res pa je tudi, da je bilo prenekatero življenje obžalovanja vredno.

Vsa sramotna dejanja izdaje in njihove posledice je treba zdaj prikriti in diskreditirati tiste, ki so se bojevali proti fašizmu in nacizmu. Temu cilju služita Možina in Dežman, ki si morata izmisliti »novo zgodovino«. Dežman je pri vsem tem samo, če rečem v prispodobni, uporabno orodje.

Naslov Možinovega članka bi se pravzaprav moral glasi: Žal mi je, nič ni res.

Gabrijele, 20. 8. 2018

Tit Turnšek

Odgovor na e-pošto gospoda Černača

Spoštovani gospod Černač, v zvezi z vašimi zahtevami za odločno ukrepanje zoper potvarjanje zgodovine

NOB, ki se v zadnjem času širi po medijih, spletnih omrežjih, zlasti pa na nacionalni RTV SLO, Vam odgovarjamo:

1. Zveza borcev se je ostro odzvala na neresnice in žalitve, ki sta jih širila dr. Možina in dr. Dežman. Zaradi tega smo dobili tudi burne odgovore slovenske javnosti, predvsem od poslancev Evropske ljudske stranke, katerim smo odgovorili z javnim pismom (objavljeno je tudi na naši spletni strani).

2. Sprožili smo že prve postopke za zaščito dobrega imena naše organizacije in njenih članov.

3. V postopek bomo dali tudi zakon o prepovedi fašističnih in nacističnih simbolov, nošenja nacističnih in fašističnih uniform in vsakršnih manifestacij povečevanja nacizma in fašizma, ki se bodo morali tudi kazensko sankcionirati.

4. Tesno sodelujemo z vsemi domoljubnimi in veteranskimi organizacijami, združenimi v KODVOS (Koordinacija veteranskih in domoljubnih organizacij Slovenije), ki brez izjeme podpirajo naša prizadevanja. O vzhajajočem klerofašizmu in njegovih pojavnih oblikah bomo skupaj z drugimi organizacijami KODVOS-a seznanili Svetovno veteransko federacijo, v kateri smo skupaj z drugimi članicami KODVOS-a.

5. O vnovičnem vstajanju klerofašizma bomo obvestili vse poslance Evropskega parlamenta.

6. Velikokrat smo se zavzemali in se še zavzemamo za striktno ločitev Cerkve od države.

7. Predlagali bomo organom naše Zveze, da storimo še druge korake, če jih bomo ocenili za koristne.

Zveza borcev je demokratična organizacija. Organi ZB so veseli vseh pobud naših članov, jih obravnavajo in o njih večinsko odločajo. Na vse pobude smo velikokrat odgovarjali, o čemer se lahko tudi sami prepričati, če berete Svobodno besedo in spremljate spletne portale. Ne sprejemamo pa zahtev, tudi ne tendencioznih trditev, da na pobude in prošnje vodstvo ZB ni nikoli odgovorilo, kar preprosto ni res. Take trditve vnašajo prej razdor kot kaj drugega.

Opozarjamo pa tudi na akcijo spletnega časopisa Domovina.si, saj ni prvi poskus razbiti Zvezo borcev, ki je očitno postala trn v peti naraščajočemu

klerofašizmu. Bilo je že nekaj poskusov ustanavljanja paralelnih borčevskih organizacij. Ti poskusi so se do zdaj vsi ponesrečili in upam, da se bodo tudi v prihodnje. Kritika naši organizaciji pa je vedno dobrodošla, če je konstruktivna. Za vse pobude smo vedno odprti. Opozorimo naj še, da se poskuša razbiti tudi organizacija Tigr Primorske, na katero se vaše zahteve prav tako nanašajo. Gospa Irgl je ustanovila že drugo – vzporedno organizacijo Tigr, ki pa ni prav posebno uspešna.

Tovariški pozdrav,
Tit Turnšek,
predsednik ZZB za vrednote
NOB Slovenije

Ne prosimo, zdaj zahtevamo!

Ob javnih nastopih na RTV treh doktorjev znanosti za potvarjanje zgodovine je bil ogorčen in vendar spodoben odziv poštenih in prizadetih ljudi, uglednih zgodovinarjev in predstavnikov organizacije ZB NOB. Stališča posameznikov o tem so bila objavljena v glasilih v rubriki pisma bralcev, organiziran je bil tudi javni shod v Kopru, kjer so zahtevali tudi odgovornost vodstva RTV Slovenije.

Na vse to ni bilo niti opravičila, pač pa samo še nove laži in grobe žalitve! Relativni zmagovalci in njihovi zavezniki se po zadnjih volitvah počutijo nadvse močne, zato so tudi vedno bolj agresivni, saj so v četrto stoletje umestili svoje ljudi na vse stopnje sodišč in na ustavno sodišče, v vojsko in policijo, v državno upravo, na nove univerze ... Za usluge pri polni podpori na tedenskih pridi-gah v svetiščih po vsej naši državi ima RKC posebne privilegije in odpustke pri davkih ter redna poplačila za usluge iz državnega proračuna.

Razmere se hitro spreminjajo in zaostrejujejo pri nas, v sosednjih državah ter v EU in v svetu zaradi neoliberalizma, vojn in podnebnih sprememb, zato se poglobljajo strah, negotovost in sovraštvo, kar je vedno vodilo v nasilje in spopade. Zato je skrajni čas, da zagotovimo demokracijo s pravnimi sredstvi in zaživimo v pravni državi.

Zato več ne prosimo, zdaj samo še zahtevamo:

1. Organizacija ZB NOB in organizacija TIGR morata skupaj in takoj začeti

postopek pri Evropskem sodišču za človekove pravice, da sodišče prepove vse aktivnosti pri potvarjanju zgodovine druge svetovne vojne ter slavljenje in uporabo znakov fašizma in nacizma.

2. Vodstvi organizacij ZB NOB in TIGR pri teh nalogah sodelujeta s sorodnimi organizacijami v državah zaveznicah, ki so se v drugi svetovni vojni bojevale proti fašizmu in nacizmu.

3. Vodstvi organizacij ZB NOB in TIGR najameta pravne strokovnjake, ki bodo na vseh ravneh odločanja vodili postopke za doseg te ciljeve.

4. Organizacija ZB NOB in organizacija TIGR morata skupaj in takoj z vsemi pravnimi sredstvi pri vseh dejavnostih ter v proračunu Republike Slovenije uveljaviti ločitev Cerkve od države.

Ugotovitve:

- Naj znova poudarimo, da podpiramo vse slovesnosti s kulturnimi programi ob spominskih obeležjih in obletnicah v spomin na junaštva in žrtve partizanov in zaveznikov v boju proti fašizmu in nacizmu v drugi svetovni vojni. Naj se ob tem znova zahvalimo vsem organizatorjem, kulturnikom in govornikom.

- Prav je, da se na teh srečanjih posvetimo še redkim preživelim borkam in borcem ter aktivistom in se bodrimo enako misleči. Vendar to nikakor ni dovolj! Enako misleči se zbirajo in bodrijo tudi na srečanjih kolaborantov in njihovih dedičev ob njihovih slavjih, mašah in ob spominskih ploščah na farnih cerkvah. Na zadnjem srečanju vernikov in njihovih pastirjev na Brezjah je bilo 5000 ljudi, koliko jih je bilo v Kopru na protestu proti potvarjanju zgodovine?

- Vse prejšnje vlade so javno ali prikrito sodelovale s predstavniki RKC ter jim podarile državne gozdove in jim zagotavljale redne darove iz proračuna. Tudi prejšnji predsednik vlade se je kazal na svetih mašah, da bi javnosti dokazal, da prosi volivce za podporo in božjo pomoč. Tudi novi predsednik vlade je na predvolilnih nastopih povedal, da hodi k sveti maši, kar lahko pomeni tudi to, da bo nadaljeval prešuštvo med vlado in Cerkvijo.

- Vojne so krute, ker uničujejo ustvarjene dobrine in morijo ljudi, tudi nedolžne in vseh starosti, vendar velja zakon že od antičnih časov in za vedno, da

so izdajalci domovine vedno upravičeno kaznovani s smrtjo.

- Na podobne predloge in prošnje ni vodstvo organizacije ZB NOB nikoli niti odgovorilo, zato ni več časa za prošnje, pač pa so družbene razmere dozorele samo še za razumne in utemeljene zahteve.

- Zahteve so nujne za naše življenje, še posebno pa za naše naslednje rodove!

Kdor se strinja s temi premiki, naj to tudi javno zahteva od svoje lokalne in združene organizacije ZB NOB in TIGR.

Lepo pozdravljeni.

Janez Černač in somišljeniki

Kako postaneš klovn?

Na 203. dan v letu, na praznik dneva vstaje slovenskega naroda, ki smo ga Slovenci nekoč ponosno praznovali, je na TV Slovenija v oddaji Intervju potekala prava burleska dveh komedijantov. V 29. tednu v tem letu smo največkrat brali in poslušali ime Matej Tonin (NSi) in trojanski konj. V 30. tednu pa sta dnevno časopisje s skrajno lažnivimi, pritlehnimi in bolnimi izjavami napolnila Jože Dežman in Jože Možina. Kakšna naključna povezanost med naštetimi.

Seveda si niti prvi in niti drugi Jože ne zaslužita, da bi ju povzdigoval v gospoda ali ju celo naslavljajal z akademskim naslovom. Takšnega spoštovanja si ne zaslužita. Nikoli in nikdar.

TV Slovenija in ljudje, ki jo vodijo, so po mojem osebnem mnenju ujetniki pokvarjene politike in do skrajnosti pokvarjenih politikov. Ne gre zgolj v tem primeru za tragikomedijo. Gre tudi za oddajo Pričevalci in – kar je med drugim tudi dokaj skrb vzbujajoče – celo neki nadzornik ne dovoli snemanja proslave veteranskih organizacij na Pokljuki. Tu pa se ti počasi začne dvigovati tlak. Seveda si lahko vsak ustvari svoje mnenje ter preklinja in grozi, da ne bo plačeval TV-naročnine za takšno TV-hišo in ne vem kaj še vse. Takoj se jim pridruжим. Morda pa jo prav zaradi navedenih razlogov ne plačuje predsednik SDS Janez Janša? Če res, potem sem na njegovi strani.

Vendar osebno vidim rešitev v novi vladi. Ta MORA takoj sprejeti zakon o prepovedi poveličevanja kolaboracije, postavljanja in obnavljanja spomeni-

kov kolaborantom in prirejanja njim v čast različnih slovesnosti in brezpogojno ukiniti Študijski center za narodno spravo, ki ga je točno pred desetimi leti ustanovila Janševa vlada. Vsem je dobro znano, s kakšnim podlim namenom in s čigavim blagoslovom. Imeli bodo – vsaj upam in si želim – večino v DZ in ni razloga za odlaganje.

Pa da se na kratko povrnem k nedeljskemu intervjuju dveh »strokovnjakov« s področja polpretekle zgodovine. Človeška zloba in nizkotnost sta lahko tako primitivni, tako nizkotni, tako perverzni, kot sta ju prihuljeno predstavila omenjena komedijanta, da v bistvu nista vredni nobene medijske pozornosti. Kljub svoji človeški izprijenosti, totalni brezobzirnosti, neetičnosti in zlobi najslabše vrste ta komedijanta zasedata lepe položaje in s tem tudi prejemata lepe nezasluzene plače.

Kljub zvenečim akademskim naslovom in vlogi, ki jo poosebljata vsak na svojem področju, ju pošten slovenski narod ne spoštuje in ju globoko prezira. Kakšen sarkazem, posmeh in način interpretacije svoje »resnice« in sovražstva do partizanskega boja, pa do nekdanjega predsednika Tita in vsega, kar je povezano z NOB, sta pokazala v nedeljo zvečer in med drugim ustvarila primeren odgovor na postavljeno vprašanje, kako postaneš klovn!

Srečko Križanec, Štore

Zahteve državljana

Kot državljan in naročnik programa RTV Slovenije dajem naslednje javne zahteve:

1. Ker se ni opravičil za storjeno napačno v zvezi z oddajo dr. Jožeta Možine in dr. Jožeta Dežmana, zahtevam odstop generalnega direktorja RTV Slovenije, gospoda Igorja Kadunca.
2. Zahtevam prevetritev odgovornosti pristojne urednice in nosilcev obeh akterjev, dr. Jožeta Možine in dr. Jožeta Dežmana.
3. Ustanovitelj javne hiše naj obravnava organiziranost, sestavo in delovanje sveta RTV SLO.
4. Zahtevam neodvisnost medijev, predvsem od vodij političnih strank in ekonomskih centrov moči.
5. Sprejme naj se ustrezen zakon o sredstvih javnega obveščanja.

6. Zahtevam prepoved naciklerofašizma v Sloveniji in njegovega propagiranja.

7. Zahtevam, da se odkloni pojavljanje na RTV Slovenija politikom in strankam, ki propagirajo neplačevanje članarine in zase trdijo, da je ne plačujejo.

M. Š.

Drobljenje zrna resnice do nerazpoznavnosti

Intervju Jožeta Možine z Jožetom Dežmanom na TV Slovenija je jasna slika duha, ki je ušel iz steklenice. Niti trohice usmiljenja (od komunista in krščanskega povratnika bi jo še posebno pričakovali), le skrajni cinizem do osvoboditeljev partizanov in njihovih somišljenikov. Vsi po vrsti so zločinci, nesposobneži, ki so ostali v domovini, medtem ko so pametni Slovenci odšli služiti v veliko Nemčijo. Izmislili so si žrtve na Sv. Urhu, zatajili svoje padle in tako dalje. Tudi za dogodke po osvoboditvi so krivi, je jasno Dežmanu kot beli dan. Žalostno je bilo slišati diskreditacije resnih zgodovinarskih kolegov tipa Pirjavec, Repe in drugih, pri čemer mu je udarno v svojem slogu pomagal Možina. Uporaba izraza »kruhoborci« za zgodovinarje, ki mu niso po volji, »zveza norcev« in podobno je najmanj neprijemljiva v resni TV-produkciji.

Dežmanovo mesarjenje zgodovine, njegovo govoričenje brez pravega smisla in nedokončane, kot kost vržene misli govorijo tudi o stanju duha na javni RTV. Ta bi morala zelo tankočutno preprečevati vse žaljive in hujskaške nastope, kakršen se je zgodil v najelitnejšem predvajanem času. Zgodovina je stvar resnih ljudi, ne pa konvertitov, ki se postavljajo v položaj razsodnikov in delivcev resnice. Že zdavnaj bi morali v slovenskem parlamentu končati to obdobje tudi z ustreznim zakonom, ki bi preprečil oživljanje čaščenja kolaboracije, izdaje lastnega naroda, sodelovanja z okupatorjem. Vprašajte na primer Francoze, kako se to dela, brezplačno vam bodo pokazali, kam spadajo; povprašali vas bodo tudi po zdravju ob vašem enačenju zločinov v drugi vojni.

Vrnimo zgodovino končno v strokovne ustanove, ljubiteljskim iskalcem grobov pa naj država omogoči tudi iskanje mnogih neznanih partizanskih grobov in pa iskanje v internaciji pogubljenih izdanih Slovencev. Kdo jih je že dal na spiske?

Srečo Knafelc, Krvava Peč

V parku dovoljeno fotografiranje in snemanje!

V javnih medijih in na družbenih omrežjih so se pojavile napačne informacije o prepovedih fotografiranja/snemanja v Triglavskem narodnem parku, zato Javni zavod Triglavskega narodnega parka, Ministrstvo za okolje in prostor (MOP), Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo ter Slovenska turistična agencija javnosti sporočajo, da je v Triglavskem narodnem parku dovoljeno fotografiranje in snemanje ter tudi objavljanje tega materiala na spletnih straneh in družbenih omrežjih.

Narodni parki so poleg varovanju narave in kulturne dediščine namreč namenjeni tudi obiskovanju in doživljanju, pri čemer pa morajo obiskovalci spoštovati pravila ravnanja, kot so na primer, da vozila puščajo na urejenih parkiriščih, da hodijo po označenih poteh, da spoštujejo življenjski prostor rastlin in živali ter da taborijo v urejenih kampih. Glede snemanja je z Zakonom o Triglavskem narodnem parku določeno, da je na njegovem območju prepovedano snemati filme, videospote in druge videoprodukte za javno predvajanje, katerih vsebina je v nasprotju z nameni in cilji narodnega parka. Skladnost se preverja s soglasjem upravljavca narodnega parka. Soglasje narodnega parka nikakor ni potrebno za snemanje prispevkov za informativne oddaje ali za osebno snemanje/fotografiranje.

Triglavski narodni park je edini slovenski narodni park in je varovan s posebnim zakonom zaradi izjemnih naravnih vrednot. Te pa so vedno bolj zanimive za obiskovalce. Ob večjem številu obiskovalcev pa je potrebne tudi več podpore tako v informacijskih središčih Triglavskega narodnega parka kot tudi na terenu s sodelovanjem naravovarstvenih nadzornikov. Ti pogosto pomagajo obiskovalcem z nasveti in informacijami – ob večjem obisku pa naletijo tudi na kršitve. Lani so naravovarstveni nadzorniki izrekli 1.273 opozoril in izdali 387 plačilnih nalogov, od tega večino za nedovoljeno parkiranje in kampiranje v poletnih mesecih, ko je obisk parka najštevilnejši.

MOP in JZ Triglavskega narodnega parka si bosta prizadevala, da se preučijo določila Zakona o Triglavskem narodnem parku in analizira razumevanje oziroma način izvajanja naravovarstvenega nadzora v posamičnih primerih.

Triglavski narodni park je simbol alpske Slovenije. Nanj smo Slovenci še

Rab – svetovno znano taborišče smrti

V barakah smrt ni izbirala

11. septembra je minilo 75 let od osvoboditve italijanskega koncentracijskega taborišča Rab, v katerem je bilo največ taboriščnikov Slovencev. Film o tem taborišču je Televizija Medvode izdelala skupaj s Taboriščnim odborom Rab in je namenjen predvsem temu, da spomin na trpljenje na zamre. Dolžina filma je 42 minut, avtorji pa so: režiser Jože Vozny, scenarist Stane Kotnik, kamera in montaža Grega Pregrad, avtorska glasba Slavko Avsenik ml., spremno besedo o filmu pa je napisala dr. Maca Jogan:

»V eni šolski uri boste videli in slišali, kako kruto in popolno se je v imenu

razširjanja 'plemenite kulture' in 'rimske pravičnosti' iztrebljalo in uničevalo slovensko prebivalstvo v času druge svetovne vojne. V svoj spomin boste lahko k nekaterim imenom, ki so nezmotljivo in brutalno vpisana v zgodovino 20. stoletja, dodali še eno – Rab. To ime ni tako svetovno znano, kot so Dachau, Buchenwald, Auschwitz in še mnoga druga imena krajev, ki so si v okviru 'končne rešitve judovskega vprašanja' pridobila zlovesč pomen kot mesta z zgoščenimi grozotami, mučenjem, pobijanjem nedolžnih ljudi. Ime otoka Rab pa je tako krvavo vpleteno v slovensko zgodovino in neločljivo povezano s poskusi uničenja slovenskega življa, da si

zasluži uvrstitev med svetovno znana taborišča smrti.

V sedanjem času si je težko predstavljati, da je vse to, kar boste videli in slišali, bilo res. Saj se zdi, kot da je vse le grozljivka, zgodba, ki so si jo izmislili, da bi strašili prihodnje rodove. Pa je bilo v resnici veliko huje, kot lahko prikažejo spominske pripovedi in dokumentarno gradivo o taborišču na Rabu, ki je bilo le eno izmed mnogih. Ta prikaz je le drobec v velikanskem mozaiku na podobi o prehojeni poti trpljenja in upornosti slovenskih ljudi. Upornost se je rodila v nedrih skrajne razčlovečenosti, v katero so bili pahnjeni tisoči, prepuščeni ubijalski praksi okupatorskih oblasti.

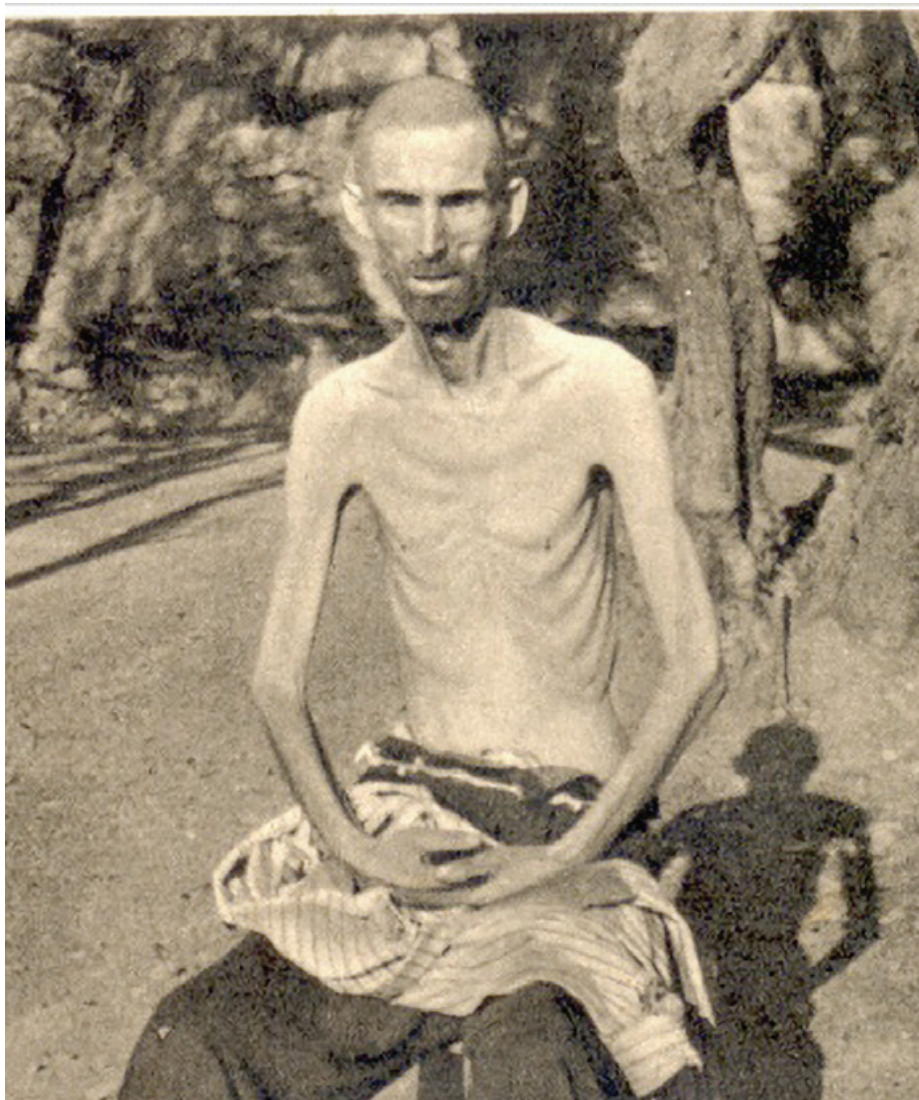
Kot silovita povodenj je fašistično nasilje zajelo vse: od dojenčkov do starcev, cele družine, cele vasi. Nasilno izganjanje je bilo hitro, nenadno: na šteditniku so ostali nedokončani zajtrk, kosilo ali večerja, otroški vrišč je prekinil hrup kamiona, mlada mati ni mogla do konca nahraniti jokajočega deteta. Puškina kopita so podpirala popolno uničenje dostojanstva slehernega človeškega bitja. V barakah koncentracijskega taborišča na Rabu smrt ni zbirala, temveč je pobrala najprej vse šibke. Tam so se rojevali in umirali otroci – izsušene matere jim niso mogle dati mleka.

Brezmejno je bilo taboriščno trpljenje. Nekaj tega je ujetega v pesmih. Igo Gruden je zapisal:

'Polja brez setve, le veter krog koč, dih po pomladi, domov se jim hoče: s strahom jih gledamo v tla mrmrajoče, kot da nam tonejo v sence pozab v Padovo, v Gonars, v Renicci, na Rab.

Preveč je bilo gorja, preveč trpljenja in solza, zato tega dogajanja ne smejo prekri sence pozabe. Sporočilo tega filma se bo gotovo obesilo na svod spomina vsakogar, ki si želi miru in svobode.

Po koncu druge svetovne vojne 750 italijanskih vojaških poveljnikov in fašističnih funkcionarjev, ki so delovali na Slovenskem, nikoli ni prišlo pred sodišče, podobno nürnberškemu.« ●

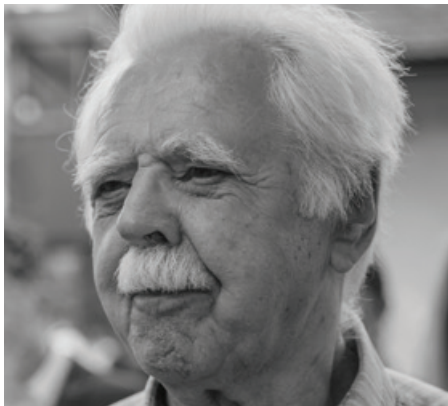


Interniranec v italijanskem taborišču na Rabu (Foto: arhiv Svobodne besede)

Iztok Pipan, TV Medvode

Stanislav Rakar - Stanko

Bilo je 10. decembra 2017, ko smo bili na obisku pri našem članu Stanku Rakarju. Praznoval je svoj devetdeseti rojstni dan. Zgovoren, prijeten pripovedovalec, čistega spomina in vesel našega obiska. Beseda je stekla o zdravju, vsakdanjem življenju, a največ časa smo namenili spominom na čas vojne in preživetih vojnih grozot.



Stanko je spomine na svoje življenje skrbno zapisal, to bo bogata popotnica rodovom, ki jih je zapustil. Od njega smo se poslovili 12. julija letos na pokopališču v Dekanih. V svojih spominih je med drugim zapisal: »Rodil sem se 10. decembra 1927 v Movražu. Siromašna družina je štela osem otrok. Čeprav v revščini, so bila to moja brezskrbna otroška leta, polna iger na paši živine in veliko druženja z vrstniki.«

Ta otroška brezskrbnost se je kaj hitro končala. Druga svetovna vojna je Stanku obrnila življenje. Sam je zapisal: »V juniju 1944 so vaški terenci dobili nalogo zbiranja novih fantov za odhod v partizane in mednje sem bil izbran tudi sam. Visok sem bil približno 150 cm, drobne postave, otroškega videza in star dobrih 16 let. Na zbornem mestu v Truške me je kot otroka spremljala mama v prepričanju, da me takega otroka partizani ne bodo vzeli s seboj. A posebna komisija je soglasno ugotovila, da sem sposoben postati borec – partizan. S solzami v očeh sem zapustil jokajočo mamo in se pridružil skupini izbranih borcev. S seboj nisem imel ničesar, saj je bila mama prepričana, da se bova skupaj vrnila.«

Tri dolge mučne tedne je Stanko pešal s skupino novih tovarišev. Prehodi-li so pot mimo Kubeda, proti Zazidu in nato proti Slavniku, od tam pa naprej čez Notranjsko in potem na Dolenjsko v Čr-

nomelj v Beli krajini, kje je bil dodeljen v 15. brigado 15. divizije 7. korpusa.

V spomilih dobimo zapisano: »Vsak boj je bil po svoje kruta zgodba, vodena v nemogočih razmerah, večkrat v obupnem stanju duha in razuma. Predvsem je bilo težko nam, borcem s Primorskega, ko so nas v bojih z domobranci ti psovali in vzklikali: kaj iščete na naši zemlji, živega ujemi, samo živ naj bo.« Stanko je zapisal tudi, da je pri sebi vedno imel ročno bombo, saj je po vsem, kar je videl in doživel, ta postala njegova zadnja prijateljica, kajti vedel je, da ga domobranci živega ne smejo dobiti.

V svojih spomilih je podrobno opisal boje pri vasi Žvirče blizu vasi Hinje, v vasi Krka, kjer je doživel pravi boj z domobranci, in kot sam zapiše, je takrat prvič videl teči krvavo reko. Kot partizan se je

bojeval v številnih dolenjskih krajih. Te kraje je velikokrat obiskal in se srečeval z nekdanjimi soborci.

Prišla je pomlad leta 1945. Boji so počasi pojenjavali, čutiti je bilo, da se bliža konec vojne, sovražniki vseh barv so se čez Slovenijo začeli umikati proti severu. Natančno se spominja 8. maja 1945, ko je zadnji topovski strel sovražnika v Ljubljani oznanil predajo mesta. Zapisal je: »Pred tem zgodovinskim dogodkom je večja skupina domobrancev, preoblečenih v partizane, krenila iz mesta in napadla našo sosednjo četo. Bilo je veliko ranjenih in mrtvih partizanov le nekaj ur pred uradnim koncem druge svetovne vojne.«

Stankova brigade je v mesto vkorakala v jutranjih urah. Prihod je bil veličasten, Ljubljančani so jih pričakali z velikim

AKTIVNOSTI DELOVNIH TELES IN ORGANOV ZVEZE

OD 1. 9. DO 30. 9. 2018

1. Predsedstvo

10. 9. Poročilo o uresničevanju sklepov in potrditev zapisnika prejšnje seje, ocena proslavljanja 70. obletnice ustanovitve ZB, napadi na dobro ime naše organizacije (Možina, Dežman), aktualne politične zadeve – paravojaške akcije, skrutitve spominskih obeležij in spomenikov, lokalne volitve – podpora kandidatom, ki podpirajo ZB, Svobodna beseda za vse člane ZB, finančne zadeve, pobuda ZB NOB Velenje, da se proslava v Topolšici 9. maja uvrsti med državne proslave v RS, druga medsebojna obvestila in dogovori.

Člani predsedstva so se (se bodo) udeležili:

7. 9. koncerta ob 70-letnici delovanja ZB v Ankaranu,
 8. 9. prireditve »Popoldan partizanskih pesmi 2018« v Radljah ob Dravi,
 9. 9. spominske slovesnosti ob 75. obletnici osvoboditve taboriščnikov iz italijanskega fašističnega koncentracijskega taborišča Kampor na otoku Rabu,
 10. 9. sestanka KODVOS-a v Ljubljani,
 15. 9. proslave ob državnem prazniku priključitve Primorske matični domovini v Komnu,
 15. 9. 25. tradicionalnega srečanja veteranskih in domoljubnih organizacij Maribora,
 16. 9. vseslovenske proslave ob 57. tradicionalnem srečanju interniranecv, političnih zapornikov, ukradenih otrok, izgnancev in njihovih svojcev v Portorožu,
 18. 9. usklajevalnega sestanka o letnem načrtu sodelovanja s Slovensko vojsko za leto 2019 na Vrhniki,
 20. 9. delovnega sestanka na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti o razporedu komemoracij ob dnevu mrtvih 2018,
 21. 9. pohoda za mir v Ljubljani,
 22. 9. vseslovenske prireditve ob mednarodnem dnevu miru ob Pomniku miru na Cerju,
 22. 9. spominske prireditve ob 74. obletnici zmagovitih bojev 18. divizije pri obrambi Bele krajine v Koprivniku,
 24. 9. sestanka s predstavniki spominskih čet v Ljubljani,
 29. 9. partizanskega mitinga na »Pangrišci 2018«.

2. Kolegij predsednika

Vsak torek, razen prvega v mesecu

3. Komisija za zgodovino NOB

10. 9. Obravnava pobude ZB NOB Grosuplje – intervjuji s še živečimi borci, današnji položaj – potvarjanje zgodovinskih dejstev.

Ciril Zlobec

(1925–2018)

navdušenjem. Iz Ljubljane je pot peš nadaljevala do Kamnika, kjer je Stanko tudi sodeloval pri osvobajanju mesta. Partizansko obleko je slekel šele 15. oktobra 1945, ko se je vrnil domov.

Po vrnitvi domov je moral v boj za kos kruha. Delo je našel v sedanji Pivki v podjetju Javor. Ustvaril si je družino, vendar ga je življenje spet pripeljalo v rodni Movraž. Iskal je novo zaposlitev in delo dobil v podjetju Stavbenik v Koprju, kjer je opravljal delo tesarja vse do svoje upokojitve. Ž ženo Branko sta si v Dekanih kupila staro hišico in jo skrbno uredila v prijeten dom.

Pred 15 leti je izgubil ženo, vendar ni se znašel v samotni ali osamljenosti. Povezana družina, otroški smeh in otroške vragolije so Stanku vlivali novih moči, srečen je s svojo številno družino posedel in kramljal v senci pod svojo pergolo. Vseskozi je bil član KO ZB za vrednote NOB Dekani in član DU Dekani. Zelo rad se je družil, se udeleževal srečanj, šel na izlete ali pa preprosto s prijatelji v naravo. ●

Magda Fonda

Opravičilo

V 34. številki Svobodne besede je nastala napaka v naslovu na strani 27, kjer je narobe zapisano ime. Pravilno bi moralo biti: **Tito varnost ranjencev naložil Milanu Lahu** in ne, kot je bilo zapisano, Emilu Lahu. Za napako se prizadetim opravičujemo.

Uredništvo



Tu in ob tej uri naj bi se danes poslovil od Cirila Zlobca v imenu mnogih ustanov in organizacij – med njimi Slovenske akademije znanosti in umetnosti ter zveze partizanskih borcev in njihovih dedičev – bil je pomemben del slovenske današnjosti in njene pravkaršnje zgodovine. Tako zvestega, ponosnega in dejavnega, ustvarjalnega Slovenca zlepa ni in ni bilo. Bil je: od partizanskega borca za primorsko-slovensko svobodo do enega najzaslužnejših slovenskih osamosvojiteljev, od velikega pesnika do odgovornega varuha kultu-

ostane trdno v slovenstvu – v tem, kar smo in kar hočemo biti. S tem samo sledim našemu velikemu prinašalcu luči in svetlobe, pesniškemu predniku Prešernu in njegovim besedam:

Človek premine, /človeštvo ne – in z njim ostane vse, /kar zanj storim.

Zdaj pa naj se poslovim še osebno, dragi prijatelj: počivaj spokojno v tej naši slovenski zemljici, ki si jo ljubil, kolikor se sploh ljubiti da! Slovenci z menoj vred bomo pogrešali tvojo prijazno, mirno, zbrano besedo, tvoj kreda, da je ljube-



re in svobode v njej, od urednika do vizionarja in večletnega podpredsednika SAZU – resnično velika in pomembna osebnost našega časa. Zdaj, ob koncu njegovega življenja, zvrhano polnega toplote, odgovornosti, poštenja in ljubezni do vsega človeškega, mu torej izrekam zahvalo vseh teh organizacij in ustanov, še posebno Zveze partizanskih borcev; bolj kot marsikdo drug se je naš sopotnik Ciril čutil intimnega dolžnika do NOB – ne samo zaradi lastnega deleža v njem, temveč predvsem zato, ker so se šele s partizansko voljo in močjo primorski Slovenci združili s svojo pravo in resnično domovino. Hvala torej, Ciril!

Nekdanji romantiki so bili prepričani, da so spomini edino, kar lahko rešimo iz brodoloma, imenovanega življenje. (Mogoče še kakšen kamnit ali bronast spomenik.) Sam ne mislim tako, vse, kar človek dobrega postori, ostane vgrajeno v človeštvo; če to postori za Slovence,

zen najgloblje bistvo in smisel življenja. Po tem si se ravnal vse življenje – toliko sva sodelovala, da vem to. Nisi maral prijateljev iz računa; nisi maral soborcev, čeprav pri pravični stvari, kot je bilo tudi naše osamosvajanje – če jih je pri tem vodilo računanje; malokdo ve, kako zelo si bil človeško prizadet, ko so ti med osamosvajanjem hoteli poniglavo umazati pošteno ime; in kako si bil srečen ob zupanju, ki so ti ga ljudje vseeno izkazovali, saj preprosto niso mogli verjeti, da bi nekdanji partizan, slovenski pesnik in človek z veliko začetnico, primorski Slovenec, lahko storil kaj slabega. Prosim, ne nosi tega s sabo v večnost! Odnosi in nosi raje neizmerno hvaležnost in ljubezen vseh nas. Radi smo te imeli, kot si tudi ti imel nas. Ponosni smo na vse, kar si storil, veliki Slovenec, dragi prijatelj!

In zdaj počivaj v miru! ●

Matjaž Kmecl na pogrebu
28. avgusta 2018



Mag. Dejan Židan

predsednik Državnega zbora, ob 75. obletnici osvoboditve koncentracijskega taborišča Kampor na otoku Rabu 9. septembra 2018



»Danes smo se zbrali tu, da se poklonimo nedolžnim žrtvam in nesmiselnemu trpljenju tistih, ki so in ste izkusili grozote koncentracijskega taborišča Kampor, hkrati pa je današnja slovesnost tudi hvalnica miru in 75. obletnice osvoboditve tega zloglasnega taborišča.

Druga svetovna vojna tudi danes, po več kot 70 letih, še vedno predstavlja utelešenje zla, nasilja in nepopisnega sovraštva, ki je za seboj pustilo ruševine in nepregledno število žrtev. Ta uničujoča vojna ni prizanesla niti idiličnim krajem, kot je otok Rab. Prav na tem mestu je v letih 1942 in 1943 trpelo in umiralo 15.000 Slovencev, Hrvatov in Judov – 15.000 ljudi, katerih edini »greh« je bila bodisi njihova »neustrezna« etnična pripadnost bodisi njihovo politično prepričanje ali katera druga, za fašistični režim moteča lastnost. Strpani v taborišče so oziroma ste izkusili nam nepredstavljivo bedo in gorje. Odvzeto jim je bilo osnovno človeško dostojanstvo, oropani so bili temeljnih človekovih pravic, poniževanje in trpljenje sta postala sestavni del njihovega vsakdana. Več kot 4500 internirank in internirancev se iz taborišča ni vrnilo. Premagali so jih stradanje, bolezen, izčrpanost in nečloveške razmere – prizaneseno ni bilo niti otrokom! Tu, ob nedvoumni prisotnosti storjenih grozodejstev in ob misli, da je človek zmožen zadajanja tako nepopisnega trpljenja, se srce stisne in dih zastane – še danes nedoumljivo, nerazumljivo.

Čeprav ostankov taborišča tako rekoč ni več, so kamporska polja še danes, 75 let po osvoboditvi, nema priča krutosti in trpljenja ter eden izmed številnih krajev temne človeške zgodovine, ki navdajajo z žalostjo in tesnobo. Nekdanji generalni sekretar OZN, pokojni Kofi Anan, je pred leti dejal, da bomo le s pomnjenjem vsem žrtvam izkazali primerno spoštovanje. Tudi sam sem prepričan, da smo vsem žrtvam, tistim, ki so svoj zadnji mir našle na tem otoku, in tistim, ki so oziroma ste izkušnjo taborišča po čudežu preživeli, dolžni spoštovanje.«



Dr. Savin Jogan

predsednik TIGR Primorske, ob 74. obletnici prenosa ranjencev s Primorskega in Gorenjskega na Notranjsko na Hudem Polju 25. avgusta 2018:



»Prenos ranjencev po 140 km dolgi poti, po globočah in strminah, je uspel, ker je bil natančno premišljen in razčlenjen; ker je vse udeležence povezovalo skupno prepričanje, da za ohranitev življenja soborcev nobena žrtev ni prevelika; ker se je strokovno medicinsko znanje povezovalo s pripravljenostjo in izkušnjami ljudi s plemenitim ciljem pomagati sočloveku. Uspel je, ker so partizansko vojsko podpirali tako rekoč vsi ljudje v krajih, kjer se je kolona ustavila, in ker se ni našel nihče, ki bi kolono izdal. Aktivisti in aktivistke OF so povsod poskrbeli, da so se borci najedli, da so se na varnem vsaj malo odpočili, da so bili ranjenci previti. Ves njihov trud pa je bil poplačan z okrepljenim upanjem, da bo svoboda res kmalu prišla, saj so se prebivalci, ki so na začetku videli prvič skupaj postrojenih okoli 3000 borcev korpusa, lahko na lastne oči prepričali, da gre za močno partizansko silo. Primorci so korpus, kot je dejal njegov prvi poveljnik Lado Ambrožič - Novljan ob zadnjem postroju borcev v Novi Gorici, preprosto poimenovali »primorska vojska«.

Ko danes s časovne odmaknjenosti poskušamo razumeti in celovito dojeti veličino takratnega pohoda in prenosa ranjencev, stopa v ospredje prepričanje, da si tako zahtevnega dejanja ne bi mogli niti zamisliti, kaj šele tako uspešno izpeljati brez ogromnega prispevka zgledno organiziranega zdravstva in številnega zdravstvenega osebja ne le v bolnišnicah, temveč v sleherni partizanski enoti, prav tako ne brez celovite skrbi, pomoči in organiziranosti aktivistov in prebivalcev na tej dolgi poti. Uresničena je bila širše razumljena solidarnost, ki se kaže tudi v tem, da so bila tako na pohodu kot v usmeritvi partizanskega zdravstva celovito in dosledno uveljavljena načela mednarodnega humanitarnega, takrat vojnega prava, ki ne razlikuje med »našimi« in »vašimi« ranjenci in bolniki; poleg rešenih zavezniških letalcev so se v naših bolnicah zdravili tudi nekdanji vojni ujetniki, pripadniki narodov takratne SZ, borci drugih narodov v naših partizanskih enotah in tudi okupatorski ranjenci.«



Dr. Ljubica Jelušič

članica predsedstva ZB Slovenije, na proslavi ob 71. obletnici priključitve Primorske k matični domovini v Komnu 15. septembra 2018:



»Zavedamo se, da slavnostna srečanja, močnejše proslave za mlade niso dovolj, da bi razumeli vse posebnosti svoje domovine in njenega geografskega položaja. Potrebni bo še veliko ur zgodovine in obrazložitve, kaj pravzaprav praznujemo danes. Zagotovo bomo danes to še velikokrat ponovili, pa vendar naj tudi jaz poudarim dejstvo, da je 15. septembra 1947 začela veljati mirovna pogodba med zavezniškimi državami, ki so bile zmagovalke druge svetovne vojne, ter Italijo. Med zmagovalci je bila tudi Jugoslavija. Mirovna pogodba je bila podpisana 10. februarja 1947 v Parizu po več mesecev trajajoči mirovni konferenci, na kateri so bile načrtane državne meje med Jugoslavijo in Italijo, za ozemlje Trsta z okolico, okrog katerega je bilo največ nesoglasij, pa so sklenili ustanoviti Svobodno tržaško ozemlje.

Pogodba je predvidevala priključitev večjega dela slovenske Primorske k Jugoslaviji, del slovenskega ozemlja s slovenskim življenjem pa je ostal v Italiji. Tako se je za pogajalsko mizo končalo stoletno stremenje primorskih Slovencev, da bi živeli v skupni državi. Naši predniki so zdržali grozote prve velike vojne na soški fronti, ki so se širile daleč na Kras in proti Notranjski. Zdržali so, ko so jih takoj po koncu vojne zasedli prav tisti gospodarji, proti katerim so se bojevali v vrstah avstro-ogrske vojske.

Zdržali so ponižanja, ko so jim jemali njihova imena, priimke, imena vasi. Zdržali so, ko so jim fašisti preprečevali sodelovanje na prvih volitvah v novi državi, kjer so jih obravnavali kot tujerodce, manjvredne. Prvi v Evropi so razumeli nevarnosti diskriminacije, ki jo je prinašala fašistična ideologija, in se ji uprli z orožjem. Zdržali so, ko so jim fašisti v svojih ognjenih pohodih zažigali hiše, gostilne, hranilnice, narodne domove. Obstali so, čeprav so jim oblasti na strašljivih procesih morale najboljše sinove, Pinka Tomažiča, bazoviške junake in številne druge. Zdržali so prisilne izgone v taborišča in se z navdušenjem vključevali v narodnoosvobodilno vojsko.«



Slovesnosti ob priključitvi Primorske k matični domovini se je v Komnu udeležilo približno 6000 ljudi. (Foto: Olga Knez)



Mlade nastopajoče je na srečanju internirank v Portorožu pozdravil predsednik Borut Pahor. (Foto: Iztok Pipan)



Akt o priključitvi Primorske. (Foto: Bruna Olenik)



Vlasta Nussdorfer - slavnostna govornica na srečanju internirank. (Foto: Iztok Pipan)



100 let
**Ane
Blatnik**

// PIŠE: **Helena Miša Kulovec**

Bil je prav tako lep sončen dan ob desetih dopoldne kot tisti leta 2000, ko sva se spoznali z Ano Blatnik iz Soteske. Razlika je bila le v tem, da je bil tisti dan marca zelo mrzel in da sem takrat spremljala svojega učenca Kristjana na pogovor z njo. Pričakala naju je prav tako topla in nasmejana kot letos na vroč avgustovski dan, ob svojem stotem rojstnem dnevu, le da je bila tokrat oprta na hojco.

Predstavniki občine in društev, katerih članica je, smo ji ob prihodu voščili za njen stoti rojstni dan in ji izročili priložnostna darila. Vnuk Aleš je pod budnimi očmi mame in babice poskrbel, da je bilo na mizi vsega dovolj. V sproščenem pogovoru je dejala: »Ne morem verjeti, da sem dočkala sto let. Bila sem vse življenje šibkejšega zdravja, posebno kritično je bilo osemdeseto leto. Rezultati v bolnišnici niso bili prav nič spodbudni. Zaradi prošenj so mi kljub temu dovolili oditi domov in stanje se je začelo izboljševati.«

Na tej dolgi stoletni poti je Ana doživela veliko lepega, veselega, groznega in žalostnega. »Čas vojne je bil najhujši čas,« pravi. »Moža so odpeljali v internacijo v Renicci in tudi mene so hoteli odpeljati, a sem zaradi bolnega otroka lahko ostala doma. Preden so moža zaprli, je pripravil veliko suhega mesa, ki sem ga pozneje predala partizanom. Po propadu Italije se je mož vključil v III. prekomorsko brigado in se vrnil domov šele po vojni. Vsa ta leta nisem vedela zanj. Italijani so mi ubili brata, domobranci pa očeta in brata. Na vojni čas so še vedno živi spomini, celo na tigrovce, ki so se skrivali v baraki na Mali gori in so bili izdani. Vojno sem doživela in vem, kako je bilo, zato me jezi, ker nekateri skušajo omadeževati poštene borce, ki so se bojevali za boljše življenje naroda. Moje otroštvo in mladost sta bila lepa, oče je bil župan v Strugah. Takrat so v Strugah zgradili šolo in ustanovili živinorejsko zadrugo. Kot otrok sem se pridružila Sokolom in spomnim se, da sem se s Sokoli udeležila proslave ob obletnici Levstikovega rojstva. Tja smo se peljali z lojtrnim vozom. Mlada dekleta smo se med tednom zbirala zdaj pri eni, zdaj pri drugi na domu. Ob petrolejkah smo 'štrikale' ali pa 'štikale', se pogovarjale in tudi pele. Ob nedeljah smo se zbrali v gostilni ali v kakšnem domu in plesali. To so bili lepi časi. Srečna pa sem bila tudi takrat, ko se je po koncu vojne vrnil domov mož, in seveda ob rojstvih svojih otrok.«

Ana je še danes s svojimi stotimi leti polna energije. Zjutraj rada dalj časa poleži, kar je vedno rada počela, po zajtrku pa poprime za delo. Večino dela opravi za mizo, pripravi zelenjavo, iz dveh jajčk še naredi rezance in zreže, ne da bi si gledala pod prste. Kolikor ji oči dovolijo, prebere časopis. »Najbolj natančno prebere časopis, v katerem je zavita solata,« pripomni hči Ana. Naša stoletnica rada preveri, kaj na štedilniku vre, in če je treba, popravi, kakor mora vreti. Po kosilu rada malo počiva. Proti večeru je spet polna energije in takrat sta na vrsti televizijski dnevnik in nadaljevanka Moja boš.

Pošteno in delovno je potekalo njeno življenje, dolgo kar stoletje. Predana je svojim načelom in družini, kar ji družina vrača z obrestmi. Nekoč mi je zaskrbljeno dejala: »Le kdo bo delal naše krvavice, salame in klobase, ko me ne bo več!« Zdaj je ta skrb Ani odpadla, ker delo dobro obvlada vnuk Aleš. »Zlat fant, priden in za vse pripraven,« pripomni in v njenih očeh se zalesketajo solzice ponosa in sreče.

Draga Ana, še enkrat iskrene čestitke in naše iskrene želje, da bi v krogu svojih najdražjih preživeli še mnogo zdravih, srečnih in brezskrbnih let!



105 let
**Borisa
Pahorja**

// PIŠE: **Jan Ukmar**

Tržaški slovenski pisatelj in nekdanji taboriščnik v Natzweiler-Struthofu, Markirchu, Dachauu, Mittelbau-Dori, Harzungenu in Bergen-Belsnu Boris Pahor je 26. avgusta slavil 105. rojstni dan. Svoje praznovanje je v koprski knjigarni Dom knjige pospremil z izidom novega dela Brez Kocbekovega sodelovanja ne bi bilo Osvobodilne fronte in knjige Darke Zvonar Predan Boris Pahor – Najini pogovori.

Ob svojem jubileju se je Pahor želel pokloniti spomenu prijatelja, krščanskega socialista Edvarda Kocbeka. Svojo odločitev je pojasnil z besedami: »Zato ker Kocbeka ne mara levica, ga napada desnica, slabo ravna tudi tisti, ki pišejo o njem. Pišejo na način, ki je nesprejemljiv za takega pisatelja, kakršen je bil Edvard Kocbek, brez katerega ne bi imeli Osvobodilne fronte. To sem hotel poudariti.«

Boris Pahor vse svoje dolgo življenje opozarja na nevarnosti totalitarnih režimov, katerih žrtev je bil tudi sam, ter na nujnost samozavestne, pokončne države v najširšem pomenu besede, ki lahko temelji le na dobrem poznavanju zgodovine in lastne identitete.

Pahorjevo najbolj znano delo je Nekropola. V njej opisuje taboriščno izkušnjo in z njo je zaslovel tudi po Evropi. Kot je pisatelj že večkrat poudaril, so ga v tujini prepoznali prej kot doma. O državi Sloveniji ima tržaški pisatelj vedno jasno mnenje. Želi si, da bi našla način, kako predelati preteklost, obžalovati, kar je treba obžalovati, in da bi drugo pustila ob strani. Naj bo mrtvo, kar je bilo, in naj živi ideja o enotnosti in bratstvu v sporazumu za rešitev slovenske države, meni Pahor.

Poleg Pahorjevega vnovičnega razmisleka o dogajanju ob nastajanju OF in nekaj pisem, ki sta si jih s Kocbekom izmenjala v različnih obdobjih njunega prijateljstva, ter odlomka iz dnevniških zapisov o njunem srečanju v Münchnu so v knjigi, ki je izšla pri Mladinski knjigi, še pogovor Petra Kovačiča Peršina s Pahorjem, njegov esej in esej Mihaela Glavana.

»Kocbek je že vnaprej videl, da mora Slovenija postati del evropske zgodovine, vendar naj bi bilo po njegovem mnenju to težko doseči, ker smo majhni in zato za velike evropske države ne najbolj pomembni,« je povedal ustvarjalec in dodal, da je v knjigi želel razkriti, kaj se je v preteklosti zares dogajalo, kako je v tistem času nastopala Cerkev in kako je nastala

razklanost Slovencev v povojnem in sedanjem času. Kljub letom pa Pahorja obdaja želja po novih izpovedih. Pravi, da mu je žal, da ni napisal Nekropole tudi o fašizmu.

Pisatelj je bil že v mladosti priča rasti nacionalistične in fašistične ideologije v Italiji. Komajda sedemleten je videl požig slovenskega Narodnega doma v Trstu, prav tako pa je kot mladostnik zelo trpel ob prepovedi maternega jezika. Tako se je prelevil v zapriseženega borca za pravice ogroženih jezikov in pripadnikov ogroženih kultur.

Pahor podpisuje vrsto literarnih del, za katera je dobil več nagrad, med njimi Prešernovo nagrado in francoski red legije časti.



90 let Maksimiljane Prinčič

// PIŠE: Milena Beguš

V družbi svojcev in sostanovalcev doma upokojencev v Podsabotinu je 12. junija letos slavila svoj 90. rojstni dan Maksimiljana Prinčič. Rodila se je v Gornjem Cerovem v Goriških brdih mami Lingardi in očetu Riku Prinčiču, in to kot druga izmed štirih otrok. Na praznovanju je bila tudi njena mlajša sestra Desa, dva brata pa sta že pokojna.

Osnovno šolo v italijanskem jeziku je Maksimiljana obiskovala v Cerovem, potem pa je ostala doma ter pomagala v gospodinjstvu in na kmetiji. Druga svetovna vojna jo je kot mlado dekle potegnila v svoj vrtinec. Vključila se je v delo OF in opravljala je naloge kurirke. Ko je na začetku leta 1943 najstarejši brat Darinko odšel med partizane, so Italijani njo in mamo spraševali po njem. Ker niso dobili ustreznega odgovora, so obe odpeljali v tržaški zapor Coroneo, od koder sta se vrnila po kapitulaciji Italije.

Leta 1949 se je Miljana poročila s sovaščanom Leandrom Prinčičem in povila je sina Alfonza. Še pred poroko je mož dobil službo v tovarni Iskra v Kranju, kamor se je leta 1950 preselila mlada družina. Tam se je rodila še hči Majda. Leta 1959 je mož dobil službo in stanovanje v Šempetru pri Novi Gorici in družina se je naselila tam. Miljana ni bila zaposlena, ves čas je skrbela za dom in družino. Leta 1969 ji je umrl mož. Od leta 1984 je živela v družini hčere Majde in zeta Branka v Gornjem Cerovem, leta 2012 pa se je nastanila v domu upokojencev v Podsabotinu. Ponosna je na štiri vnukke in pet pravnukov.

Na praznovanju njenega rojstnega dne je bilo zelo veselo. Miljana je med svojci ter obdana z darili in cvetjem sijala od sreče. Zet Branko je igral na harmoniko, vsi zbrani pa so peli. Na koncu so se posladkali z veliko torto.

Partizanska akcija v Postojnski jami

*Aktivisti na Pivškem bili so vsi eno,
okupatorju preprečiti načrte za vsako ceno,
skrivnih blodnjakov podzemne globine,
poznal dobro je Sajevic, jamski vodnik
in borce vodil v črne temine
skozi Črne jame hodnik.*

*Komandant 31. divizije je določil diverzante,
za pomembno akcijo izbral prekaljene je fante,
bili so to borci Vojkove brigade, naše gverile,
z vodjo Poljaka Sadowskega, okrepili junaške so sile.*

*»Cilj naš, fantje, je uničiti nemški letalski bencin!«
odločno je rekel komandant
in borce v oči pogledal pozorno,
»spustiti se morali boste v jamo podorno,
naleteti morda na vrsto težav,«
govor z načrtom skrbno
in natančno je nadaljeval.*

*In zgodilo se je resnično tako,
na mestu skladišča goriva,
v popolni tišini so se sezuli,
ko le nemške straže koraki so v daljavi se čuli,
v jami letalski bencin tedaj je zagorél,
v črni globini - tisočletni upora je kres zaplamtel.*

*Je sedmero dni brez prestanka górel,
vest o sedmero junakih čez nebo širil postojnski je orel,
bili so to Tomo Sadowski in Srečko Tušar ter Bašelj Rudi,
pa Panič, Durčič, Marolt in Milan Lipičar tudi.*

*Ali čuješ Slovenec, Pivke šumenje,
temnih valov skrivnostno govorjenje,
tukaj Tvoji predniki so se predano borili,
mnogi z zavezniki svoja življenja za narod Tvoj izgubili.*

Ana Horvat

Postojna, 9. maja 2016

**SVOBODNA
BESEDA**

www.svobodnabeseda.si

Festival za tretje življenjsko obdobje

Festival za tretje življenjsko obdobje bo letos v Cankarjevem domu v Ljubljani od 1. do 3. oktobra. Kot vsako leto do zdaj bo ZZB za vrednote NOB Slovenije sodelovala na festivalu z razstavnim prostom, tudi letos pa pripravljamo poseben dogodek. Okroglo mizo smo poimenovali Potovanje po rdeči niti zgodovine v prihodnost, potekala pa bo v dvorani M3 v torek, **2. oktobra, z začetkom ob 17. uri**.

Okroglo mizo smo posvetili nalogam in izzivom, ki bi jim morala naša država posvečati veliko več pozornosti kot do zdaj, če želimo obstati in napredovati kot učinkovita, sodobna, solidarna in ljudem prijazna družba. Glavna pozornost bo namenjena področju kulture v najširšem smislu in skrbi za jezik, izobraževanju in znanosti ter možnostim za delo, zlasti mladih izobraženih, ter odgovornemu odnosu vseh in vsakogar za naravno okolje. Večina teh področij je bila neločljiva sestavina že v delovanju Osvobodilne fronte slovenskega naroda v času NOB in so ključnega pomena tudi za prihodnost našega naroda.

Na okrogli mizi bodo med drugim sodelovali prof. dr. Andrej Kirn, prof. Branka Bezeljak in Primož Siter, vodil pa jo bo Aljaž Verhovnik, generalni sekretar ZB Slovenije.

Pričakujemo vaš obisk in upamo tudi na tvorno sodelovanje v razpravi.

Vabilo v Portorož

Ob občinskem prazniku občine Piran in 74. obletnici ustanovitve Mornariškega odreda Vas vljudno vabimo na spominsko slovesnost v počastitev padlim partizanom pomorščakom, ki bo **v soboto, 13. oktobra 2018 ob 11. uri** pred spomenikom padlim partizanskim pomorščakom na Trgu prekomorskih brigad v Portorožu.

Slavnostni govornik bo mag. Dejan Židan, predsednik Državnega zbora RS.

ZB za vrednote NOB Piran
Predsednik Bojan Česnik

Marjetka Popovski



Hotel Delfin Izola, **četrtek, 22. november 2018, ob 20. uri**

Vabljeni ljubitelji partizanskih pesmi, da skupaj zapojemo in prepevamo pesmi, ki so jih prepevali naši borci in tovariši med narodnoosvobodilnim bojem. Počastimo spomin s skupnim prepevanjem! Prirčno vabljeni, vstop je prost!

Vabilo v Dobrnič

V spomin na ustanovitev AFZ Slovenije bo **14. oktobra ob 12. uri** vsakoletna prireditev v Dobrniču. Odhod avtobusa izpred dvorane Tivoli bo ob 9. uri. Prijave sprejemamo na telefonski številki: 01/ 432 52 41 – Tatjana. Prirčno vabljeni!

MO ZZB NOB Ljubljana

Komemoracija v Kozlarjevi gošči Mestni odbor ZZB NOB Ljubljana vabi na komemoracijo v spomin na od Črne roke pobite Ljubljance in okoličane. Spominska slovesnost **bo 18. oktobra 2018 ob 16. uri** pri spomeniku v Kozlarjevi gošči.

Avtobus bo odpeljal ob 14.30 izpred dvorane Tivoli. Prijave za avtobusni prevoz sprejemamo na telefon: 01/ 432 52 41 do 15. oktobra 2018.

Vabljeni!

MO ZZB NOB Ljubljana

Vabilo na proslavo pri Domu borcev in mladine na Vaneči

Pri Domu borcev in mladine na Vaneči, na mestu, kjer sta pred 74 leti padla narodni heroj Dane Šumenjak - Miran in Franc Kosi, Bojan Čerivič pa je bil težko ranjen, bo **21. oktobra 2018 ob 13. uri** spominska slovesnost, ki bo posvečena tudi 70-letnici Zveze borcev Slovenije. Proslave so bile po vseh KO ZB, ta pa bo zaključna za celotno Pomurje. Pohodniki in kolesarji bodo prišli na prizorišče proslave iz različnih smeri. Prireditev bo s svojim koncertom popestrila igralka in pevka Lara Jankovič.

Združenje borcev za vrednote NOB Murska Sobota

Tradicionalno srečanje Čreta 2018

Na Čreti bo v soboto, **6. oktobra 2018, ob 11. uri**, tradicionalna proslava in srečanje v počastitev spomina prve frontalne bitke slovenskih partizanov z okupatorjevo vojsko na Štajerskem 26. oktobra 1941. Slavnostni govornik bo dr. Martin Premk. V kulturnem programu bodo nastopili Pihalni orkester Prebold, Mešani pevski zbor PD Tabor in recitatorka Jožica Ocvirk.

Prireditev organizirajo: Združenje borcev za vrednote NOB Žalec, Združenje borcev za vrednote NOB Mozirje, Društvo izgnancev Slovenije OO Žalec, Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo Sp. Savinjske doline Žalec, Veteransko združenje Sever, odbor Žalec in Društvo generala Maistra Žalec.

Proslava z družabnim srečanjem bo ob vsakem vremenu

V A B I L O

NA SPOMINSKO SLOVESNOST OB 74. OBLETNICI POŽIGA VASI GOZD

Ob dnevu praznovanja Krajevnih skupnosti Križe in Senično, Krajevni odbor za ohranjanje vrednot NOB Križe skupaj z Občinskim odborom ZBNOB Trzič in z veliko podporo Občine Trzič ter z Osnovno šolo Križe, s Planinskim društvom Križe in z Gasilskim društvom Križe prireja v nedeljo, 07.10.2018, ob 11. uri v vasi Gozd spominsko slovesnost ob 74. obletnici požiga vasi.

Na spominski slovesnosti bodo sodelovali: učenke in učenci OŠ KRIŽE
Glasbena šola Trzič
pevski zbor

Pozdravni nagovor: g. župan Občine Trzič, mag. Borut SAJOVIC
Slavnostni govornik: Srečko KNAPFELC, predsednik Društva Zarja spominov, Velike Lašče

Vse, ki bi zeleli prevoz iz Križ do vasi Gozd in nazaj naprošamo, da sporočijo najkasneje do petka 5.10.2018 na kontakt: Jure Jerkič, GSM: 041 203 110

Občasna razstava ob Evropskem letu kulturne dediščine

70 let Muzeja novejše zgodovine Slovenije

Muzej novejše zgodovine Slovenije letos praznuje 70-letnico delovanja. Ta jubilej so počastili z veliko občasno razstavo:

(R)evolucija muzeja 1948–2018, ki se bo sprehodila skozi štiri obdobja muzeja in obiskovalce pozdravila z najiminenitnejšimi muzejskimi predmeti, ki posebej poudarjajo nacionalno zgodovino 20. stoletja. Razstava bo odprta do 6. januarja 2019.

// BESEDILO IN FOTO:

Muzej novejše zgodovine Slovenije

Muzej novejše zgodovine Slovenije je nastal leta 1948 kot Muzej narodne osvoboditve LRS. Izhajal je iz želje, da se v povojnem času javnosti na ogled ponudi gradivo, nastalo v obdobju narodnoosvobodilnega boja, ter se oblikuje za široke množice primerne razstava o dogodkih in idealih narodnoosvobodilnega boja. Leta 1962 je prevzel ime Muzej ljudske revolucije in začel zbirati gradivo o komunističnem gibanju, delovanju Komunistične partije in ljudske revolucije na slovenskem ozemlju ter o socialistični graditvi države. Po svoji funkciji in družbeni vlogi je bil del aparata socialistične indoktrinacije ter prostor komemoracije izbranih zgodovinskih dogodkov. Že v osemdesetih letih je začel zbirati gradivo, ki ni bilo več ozko usmerjeno, in sčasoma je zbirke dopolnil z gradivom za celotno 20. stoletje. Leta 1994, tri leta po osamosvojitvi Slovenije, se je preimenoval v Muzej novejše zgodovine in svojo zbiralno politiko razširil na obdobje od začetka 20. stoletja do danes. Leta 2001 je postal Muzej novejše zgodovine Slovenije, nacionalni muzej, ki ohranja kulturno dediščino 20. stoletja.

Občasno razstavo (R)evolucija muzeja 1948–2018, s katero se pridružujejo Evropskemu letu kulturne dediščine, so pripravili kot odgovor na politike spomina in pozabe evropske kulturne dediščine dvajsetega stoletja in jo oplemenitili z bogatim fotografskim gradivom. ●



Graditev otroške klinike v Ljubljani (arhiv Muzeja)

Naročam revijo SVOBODNA BESEDA

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov:
ZZB za vrednote NOB Slovenije
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana

Ime in priimek:

Kraj, ulica, poštna številka:

Telefonska številka:

Naročnino bom plačeval(a): (odgovor označite)

četrtno 9 €,

letno
36 €.

Podpis:

NAROČILNICA

				SVOBODNA BESEDA	SAMOZADOVOLJEVANJE, ONANIZEM	GESLO	PREBIVALKA RJAVICE	ODREZANJE S KOSO	ŠELHAUS EDI	ODPADKI S TNALE, POMESANI Z ZEMLJO	ZELO VELIKA, DOLGA REKA, VELETOK	KIS, ČIČ
				OTROŠKA DOBA								
				NAJDENČEK								
				PREPROSTO RAČUNALO (IZ ČRK: KABA)					ANGLEŠKO SVETLO PIVO			
				NOVOST, NOVINA STENSKA OBLOGA, OPONA					GIBANJE PO ZRAKU ZDRAVLJENJE			
SVOBODNA BESEDA	STARA MAMA	BURŠEVSKO GIBANJE	NADOMESTITEV OBOLELEGA IGRALCA	KONEC GESLA	ZVONE AGREŽ	POLPREVODNIŠKO STIKALO ALI VENTIL TRETJA GRŠKA ČRKA						SVOBODNA BESEDA
OBVOZNA CESTA						MAJHEN GAJ PREVARA, ZVIJAČA				AMERIŠKA IGRALKA ARDEN		OSKAR NEDBAL
IME VEČ TURŠKIH VEZIRJEV IN GUVERNERJEV										NAŠ GRAFIK DEBENJAK		
NOVINAR-KA NA POP TV (ALENKA)					OSEBNI NAZIV		ČARLI NOVAK			GANSKI DIPLOMAT (KOFI) PRIPADNIK INKOV		
VELIKO PRESENEČENJE, OSUPLJOST VRSTA IZ DVEH VŠTRIC STOJEČIH OSEB, DVOSTOP					PERJE PRI REPI SMUCI IZ TOVARNE ELAN		MOŠTVO, TIM NAŠ FIZIK ČERMELJ (IZ: OVAL)				STILNO ZAZNAMOVANO JEZIKOVNO SREDSTVO	ARMADA
URADNA LISTINA, ODLOČBA						NENASIC. OGLJIKOVODIKI PRIPADNIK HRVATOV				SASA VUGA KOTNI PLUG		
VALENTIN VODNIK		MUSLIMANSKI BOG ANGLEŠKI PLEMISKI NASLOV					ANTON AŠKERC NAŠ NEKD. POLITIK (TOMAŽ)		JAPONSKO VELEMESTO SVICARSKA REKA, AAR			
PERSONA					REVMA-TIZEM EDVARD RUSJAN					ZAČETNIK ARIANIZMA SLAST DO JEDI, APETIT		
NAJVIŠJA RESNICA V VEDANTI (IZ ČRK: TAR)				ZIVČNI BOLNIK OLIVER CROMWELL						DANSKI OTOK ŠTUKELJ LEON		
URADNIK ORGANOEVROPSKE UNIJE							MAJHEN OREH					
NEŽNO, SLADKO V GLASBI					TONE LAPAJNE		PROPA-GANDA					

Rešitve križanke pošljite do 15. oktobra 2018

Trem izžrebanim reševalcem bomo podarili knjigo.

**SVOBODNA
BESEDA**

Geslo križanke napišite na dopisnico in jo pošljite na naslov: ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana, s pripisom »nagrada križanka«, do 15. oktobra 2018.

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

Geslo 35. številke SB:

Izžrebaní reševalci križanke iz

34. številke revije Svobodna beseda

1. **Cilka Švajger**, Trg Prešernove brigade 2, 4000 Kranj
2. **Valerija Kočever**, Krivica 1, 3262 Prevoje na Kožjanskem
3. **Mira Šturm**, Pod gradom 20, 5220 Tolmin

Rešitve križanke:

IROVKA, LK, CUKRARNAR, OSUŠENOST, KSILT, RAA, ČIKAR, ČEZOCEANKA, NAREK, AFRODIZIAK, DU, SIAL, STOPALO, ČAR, NAKIT, ENERGETIKA, OL, TONG, LA, FANT, STA, KENAI, AP, OG, TSAVO, IRCI, REBRO, TRIM, TIARA, TEIN, DVOREDEC, MALAJCI, FON, REVA, AKER, AČ.

Geslo: RUSKA KAPELICA, VRŠIČ